

Kształcenie w zakresie przedsiębiorczości

Przewodnik dla osób kształcących

Kształcenie w zakresie przedsiębiorczości

Przewodnik dla osób kształcących

Niniejsza publikacja jest finansowana w ramach Programu ramowego na rzecz konkurencyjności i innowacji, który ma na celu wspieranie konkurencyjności przedsiębiorstw europejskich.

Opublikowane przez:

Dział „Przedsiębiorczość 2020”

Dyrekcja Generalna ds. Przedsiębiorstw i Przemysłu

Komisja Europejska

B-1049 Bruksela

Entr-entrepreneurship@ec.europa.eu

INFORMACJA PRAWNA

Komisja Europejska ani żadna osoba działająca w jej imieniu nie może być pociągnięta do odpowiedzialności z tytułu sposobu wykorzystania informacji zawartych w niniejszej publikacji ani z tytułu jakichkolwiek błędów, które pomimo starannego przygotowania i weryfikacji mogą się w niej pojawić. Niniejsza publikacja niekoniecznie odzwierciedla stanowisko lub opinię Komisji Europejskiej.

Cover picture © Colorscurves | Dreamstime.com

Background pictures © Dreamstime.com, Istockphoto.com

ISBN 978-92-79-30920-5

doi:10.2769/74587

© Unia Europejska, 2014

Powielanie dozwolone pod warunkiem podania źródła, o ile nie określono inaczej.

W celu wykorzystania lub powielania materiałów, co do których określono, że ich prawa autorskie należą do stron trzecich, należy uzyskać odpowiednie zezwolenie od posiadacza (posiadaczy) praw autorskich.

„Kształcenie w zakresie przedsiębiorczości – przewodnik dla osób kształcących”

Niniejszy przewodnik został przygotowany w 2013 r. dla Komisji Europejskiej – DG ds. Przedsiębiorstw i Przemysłu.

Streszczenie

W 2012 r. DG ds. Przedsiębiorstw i Przemysłu oraz DG ds. Edukacji i Kultury zainicjowały dwa międzynarodowe wydarzenia ukierunkowane na przygotowanie nauczycieli do kształcenia w zakresie przedsiębiorczości. Obyły się one w maju 2012 r. (Dublin, Irlandia) i we wrześniu 2012 r. (Brdo, Słowenia). Ich celem było zbliżenie podmiotów zaangażowanych w kształcenie i szkolenie nauczycieli w zakresie przedsiębiorczości, aby umożliwić im zapoznanie się z dobrymi praktykami, wymianę pomysłów i uczenie się od siebie nawzajem.

We wspomnianych wydarzeniach uczestniczyło około 170 delegatów z ponad 30 państw – państw członkowskich UE oraz krajów przystępujących i partnerskich. Eksperti przedstawili ramy i wytyczne; praktycy ze szkół, instytucje szkolenia nauczycieli, organizacje pozarządowe (NGO) oraz organizatorzy szkoleń zaprezentowali swoje metody, programy i projekty. Innowacyjne pomysły były badane i omawiane podczas warsztatów i grupowych sesji roboczych. Ogólnie omówiono szeroki zakres obszarów działań dotyczących wdrażania kształcenia w zakresie przedsiębiorczości w kształcenie nauczycieli.

Niniejszy przewodnik ma na celu przedstawienie szerszemu gronu odbiorców wybranych przykładów inspirujących praktyk zaprezentowanych podczas wspomnianych spotkań. W przykładach tych kładzie się nacisk na czynniki umożliwiające rozwój i decydujące o powodzeniu, podano też dane kontaktowe w celu uzyskania dalszych informacji.

W wyniku wspomnianych wydarzeń opracowano również pewne zalecenia praktyczne z nadzieją, że zainspirują one praktyków do podjęcia lub kontynuowania działań, aby umożliwić nauczycielom kształcenie w zakresie przedsiębiorczości.

Organizacja wykonująca

Niniejszy przewodnik został przygotowany w 2013 r. dla Komisji Europejskiej – DG ds. Przedsiębiorstw i Przemysłu przez ICF GHK / GHK Consulting Ltd.

Przedmowa

Wsparcie na rzecz przedsiębiorczości nigdy nie było ważniejsze niż obecnie. Wzmacnianie kształcenia w zakresie przedsiębiorczości w szkołach, instytucjach kształcenia zawodowego i na uniwersytetach będzie miało pozytywny wpływ na dynamikę przedsiębiorczości naszych gospodarek. W praktyce, oprócz wkładu na rzecz tworzenia przedsiębiorstw społecznych i przedsiębiorstw rozpoczynających działalność, kształcenie w zakresie przedsiębiorczości zwiększy szanse młodzieży na zatrudnienie oraz poprawi jej „przedsiębiorczość wewnętrzną” w pracy w organizacjach w sektorze społecznym, publicznym i prywatnym. Dlatego inwestowanie w kształcenie w zakresie przedsiębiorczości to jedna z najbardziej opłacalnych inwestycji, jakich może dokonać Europa: w badaniach wykazano, że w przypadku uczniów i studentów, którzy w nim uczestniczyli, prawdopodobieństwo, iż w późniejszym okresie życia rozpoczną oni działalność gospodarczą, jest trzy do sześciu razy większe niż w przypadku osób, które nie otrzymały takiego kształcenia.

W Planie działania na rzecz przedsiębiorczości do 2020 r. oraz komunikacie „Nowe podejście do edukacji” Komisja Europejska podkreśliła potrzebę włączenia nauki przedsiębiorczości we wszystkie sektory kształcenia, w tym w uczenie się pozaformalne. W obu dokumentach wzywa się państwa członkowskie, aby zapewniły wszystkim młodym ludziom praktyczne doświadczenie w zakresie przedsiębiorczości przed zakończeniem przez

nich kształcenia obowiązkowego, podkreślając znaczenie stosowania metody uczenia się przez działanie w ramach kształcenia i szkolenia. Kształcenie podlega kompetencji państw członkowskich, ale dzięki działaniom na poziomie europejskim można wspierać państwa członkowskie, w miarę jak dostosowują i udoskonalają sposoby rekrutacji, kształcenia i rozwoju kadry nauczycielskiej. Może się to odbywać zarówno poprzez finansowanie działań przynoszących skutek systemowy, zwłaszcza proponowany program „Erasmus dla wszystkich”, jak i wspieranie partnerskiego uczenia się na podstawie wzajemnych strategii i praktyk. Do propagowania kultury przedsiębiorczości przyczynia się również nowo utworzony Europejski Instytut Innowacji i Technologii, a jego wspólnoty wiedzy i innowacji (WWiI) prowadzą obecnie kursy magisterskie i doktoranckie wyraźnie ukierunkowane na aspekty przedsiębiorczości.

Główną rolę odgrywają nauczyciele, ponieważ mają oni silny wpływ na osiągnięcia osób uczących się. Nauczyciele, którzy podchodzą do pracy w sposób refleksyjny, poddają swoją praktykę stałej ocenie i dostosowują ją, uwzględniając pożądane efekty uczenia się oraz indywidualne potrzeby uczniów. Przedsiębiorczość jako podstawowa kompetencja nie musi konieczne stanowić konkretnego przedmiotu szkolnego. Wymaga ona raczej sposobu nauczania, w którym zasadniczą rolę odgrywa uczenie się przez praktykę oraz prace w ramach projektów.

Nauczyciele nie dają uczniom odpowiedzi, ale pomagają im w badaniu i identyfikowaniu właściwych pytań oraz znalezieniu najlepszych odpowiedzi. Aby inspirować swoich uczniów i studentów oraz pomagać im w rozwijaniu postawy przedsiębiorczej, nauczyciele powinni mieć szeroki zakres kompetencji związanych z kreatywnością i przedsiębiorczością; potrzebne im jest również środowisko szkolne, w którym zachęca się do kreatywności i podejmowania ryzyka, a błędy ocenia się jako szansę na zdobycie doświadczenia. Rozwijanie kompetencji kadry kierowniczej szkół oraz pracowników dydaktycznych – w tym początkujących nauczycieli oraz tych, którzy pracują w tym zawodzie od dłuższego czasu – powinno być dla państw członkowskich bezwzględny priorytetem.

Komisja, zwiększając wsparcie mające podnieść rangę zawodu nauczyciela, stawia również coraz większe wyzwanie państwom

członkowskim oraz samym nauczycielom, by zaangażowali się w reformę, która może zapewnić naukę wyższej jakości dzięki skuteczniejszemu nauczaniu i kształceniu nauczycieli. Żadna reforma nie uda się, jeżeli nie skoncentruje się przede wszystkim na nauczycielach i osobach, które ich kształcą.

Niniejszy przewodnik powstał w wyniku zgromadzenia nauczycieli i ekspertów w ramach dwóch warsztatów praktycznych („laboratoriów”) na poziomie europejskim w celu wymiany istniejących praktyk i omówienia najlepszych sposobów kształcenia i wspierania nauczycieli poprzez wprowadzanie projektów i metod z zakresu przedsiębiorczości do sal lekcyjnych. Zestawiono w nim pomysły i przykłady zebrane podczas wspomnianych warsztatów, aby rozpowszechnić te inspirujące praktyki. Mamy nadzieję, że zostaną one przychylnie przyjęte i dobrze wykorzystane.

Antonio Tajani

Mariella

Spis treści

Wprowadzenie	7
Słowa kluczowe	8
Jakie są cechy wyróżniające nauczyciela przedsiębiorczości	9
Jakie są sposoby wspierania kształcenia nauczycieli w zakresie przedsiębiorczości	10
Przykłady praktyk w ramach kształcenia początkowego nauczycieli	13
Kształcenie początkowe nauczycieli – główny przekaz płynący z przykładów	14
▶ Instytucje kształcenia nauczycieli w zakresie przedsiębiorczości	16
▶ Programy szkolenia osób przygotowujących się do zawodu nauczyciela pod względem kształcenia w zakresie przedsiębiorczości	26
▶ Metody nauczania i metody pedagogiczne w zakresie przedsiębiorczości i innowacyjności	36
▶ Tworzenie sieci kontaktów i wymiana dobrych praktyk	48
Przykłady praktyk w ramach ustawicznego rozwoju zawodowego	51
Ustawiczny rozwój zawodowy – główny przekaz płynący z przykładów	52
▶ Przedsiębiorcze szkoły	54
▶ Programy przygotowujące czynnych nauczycieli do kształcenia w zakresie przedsiębiorczości	58
▶ Innowacyjne metody nauczania i koncepcje związane z kształceniem w zakresie przedsiębiorczości	72
▶ Strategie informacyjne organizatorów ustawicznego rozwoju zawodowego	82
▶ Bieżące inicjatywy wspierające czynnych nauczycieli	88
Indeks	96

Wprowadzenie

Inwestowanie w kształcenie i szkolenie ma zasadnicze znaczenie dla wspierania produktywności i wzrostu gospodarczego w Europie. Europa potrzebuje kreatywnych i innowacyjnych przedsiębiorców; potrzebuje też elastycznej i odpornej siły roboczej, wyposażonej w niezbędne umiejętności i kluczowe kompetencje.

Według Komisji Europejskiej kształcenie w zakresie przedsiębiorczości może wspierać młodych ludzi w dążeniu do bycia bardziej przedsiębiorczym. Chodzi tu rozwijanie pewnych kompetencji mających zastosowanie we wszystkich sferach życia, a nie tylko o nauczanie się sposobu prowadzenia firmy. Mowa tu o wszystkich formach uczenia się, kształcenia i szkolenia, które przyczyniają się do rozpowszechniania przedsiębiorczości, przedsiębiorczych kompetencji i zachowań – niezależnie do tego, czy odbywa się to w celu handlowym, czy też nie.

W listopadzie 2012 r. Komisja Europejska opublikowała komunikat „Nowe podejście do edukacji: Inwestowanie w umiejętności na rzecz lepszych efektów społeczno-gospodarczych”. W przedmiotowej inicjatywie strategicznej wskazano, że budowanie „umiejętności na miarę XXI wieku” powinno mieć na celu rozwój umiejętności o charakterze ogólnym, takich jak przedsiębiorczość, oraz podkreślono „zdolność krytycznego myślenia, podejmowania inicjatywy, rozwiązywania problemów i współpracy”. Wspomnianym umiejętnościom w zakresie przedsiębiorczości należy poświęcić szczególną uwagę, ponieważ nie tylko pomagają one w prowadzeniu konkretnych działań przedsiębiorczych, ale także zwiększają szanse młodzieży na zatrudnienie.

„Państwa członkowskie powinny wspierać umiejętności w zakresie przedsiębiorczości poprzez nowe i kreatywne sposoby nauczania i uczenia się, począwszy od szkoły podstawowej, a także koncentrować się, od kształcenia średniego do wyższego, na możliwości tworzenia przedsiębiorstw jako ścieżce kariery. Rzeczywiste doświadczenia przez uczenie się opierające się na rozwiązywaniu problemów i powiązanie z przedsiębiorstwem powinno być wpisane we wszystkie dyscypliny i dostosowane do wszystkich poziomów edukacji. **Wszyscy młodzi ludzie powinni zdobyć przynajmniej jedno praktyczne doświadczenie przed ukończeniem obowiązkowej nauki**” (*).

W odniesieniu do sektora kształcenia i szkolenia oznacza to, że należy upewnić się, że obecni uczniowie w Europie rozwiną umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i będą mieli szansę zdobyć „praktyczne doświad-

czenie w zakresie przedsiębiorczości”. Dotyczy to wszystkich poziomów kształcenia – od przedszkola po szkołę wyższą.

Oczywiście nauczyciele i osoby kształcące mają do odegrania kluczową rolę w tym procesie. Ułatwiają oni uczenie się i pomnażają pomysły. Kształtują proces uczenia się i mogą pomóc uczniom w osiągnięciu efektów uczenia się w zakresie przedsiębiorczości – konkretnej wiedzy, umiejętności i postaw.

Również nauczyciele i osoby kształcące potrzebują zdobyć wiedzę, umiejętności i postawy, które są niezbędne, aby uwzględnić kształcenie w zakresie przedsiębiorczości i umożliwić naukę przedsiębiorczości.

Każda osoba przygotowująca się do zawodu nauczyciela oraz obecny nauczyciel powinni w czasie swojej kariery zawodowej co najmniej raz skorzystać ze szkolenia dotyczącego najważniejszych tematów i metod związanych z nauką przedsiębiorczości i kształceniem w zakresie przedsiębiorczości.

Komisja Europejska opublikowała szereg dokumentów strategicznych dotyczących sposobów wdrażania kształcenia w zakresie przedsiębiorczości (np. „Agendę z Oslo na rzecz kształcenia w zakresie przedsiębiorczości”) oraz zainicjowała debaty wśród decydentów w ramach serii „grup analitycznych wysokiego szczebla”. We wszystkich tych materiałach i dyskusjach nacisk kładzie się na działania dotyczące kształcenia początkowego i ustawicznego rozwoju zawodowego nauczycieli w całej Europie (**).

W 2012 r. DG ds. Przedsiębiorstw i Przemysłu oraz DG ds. Edukacji i Kultury zainicjowały dwa międzynarodowe wydarzenia ukierunkowane na przygotowywanie nauczycieli do kształcenia w zakresie przedsiębiorczości. Wydarzenia te odbyły się w maju 2012 r. (Dublin, Irlandia) i we wrześniu 2012 r. (Brdo, Słowenia). Ich celem było zbliżenie podmiotów zaangażowanych w kształcenie i szkolenie nauczycieli w zakresie przedsiębiorczości, aby umożliwić im zapoznanie się z dobrymi praktykami, wymianę pomysłów i uczenie się od siebie.

We wspomnianych wydarzeniach uczestniczyło około 170 delegatów z ponad 30 państw – państw członkowskich UE oraz krajów przystępujących i partnerskich. Eksperti przedstawili ramy i wytyczne; praktycy ze szkół, instytucje szkolenia nauczycieli, NGO oraz organizatorzy szkoleń zaprezentowali swoje metody, programy i projekty. Innowacyjne pomysły były badane i omawiane podczas warsztatów i grupowych sesji roboczych. Ogólnie omówiono szeroki zakres działań dotyczących włączenia kształcenia w zakresie przedsiębiorczości w kształcenie nauczycieli.

Niniejszy przewodnik ma na celu przedstawienie szerszemu gronu odbiorców wybranych przykładów inspirujących praktyk zaprezentowanych podczas wspomnianych dwóch wydarzeń. W przedstawionych przykładach kładzie się nacisk na czynniki umożliwiające rozwój i decydujące o powodzeniu, podano też dane kontaktowe w celu uzyskania dalszych informacji.

W wyniku wspomnianych wydarzeń opracowano również pewne zalecenia praktyczne, z nadzieją, że zainspirują one praktyków do podjęcia lub kontynuowania działań, aby umożliwić nauczycielom kształcenie w zakresie przedsiębiorczości.

(*) Komisja Europejska, 2012, Rethinking Education: Investing in skills for better socio-economic outcomes: http://ec.europa.eu/education/news/rethinking/com669_en.pdf

(**) http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/education-training-entrepreneurship/index_en.htm

Słowa kluczowe

	Kształcenie początkowe nauczycieli	Ustawiczny rozwój zawodowy		Kształcenie początkowe nauczycieli	Ustawiczny rozwój zawodowy
Angażowanie absolwentów	35		Przygotowanie czynnych nauczycieli		59, 63, 65, 67, 69, 71
Certyfikacja	23, 33, 49	85	Przygotowanie osób kształcących nauczycieli	35	61
Ciągłe wsparcie		89, 91	Rozwiązywanie problemów	29	77
Efekty uczenia się	31		Społeczności w trudnej sytuacji		69
Inicjatywy wspierające		93, 95	Strategie informacyjne		83, 85
Innowacyjne metody nauczania	47	73, 75, 77, 79	Strategie mające na celu podniesienie świadomości		87
Kreatywne myślenie		75	Symulacja przedsiębiorstwa		93
Kreatywni partnerzy		67	Szkola podstawowa	43	
Materiały dydaktyczne		61, 73, 75, 79, 93, 95	Szkolenie osób przygotowujących się do zawodu nauczyciela	27, 29, 31, 35	
Metody nauczania		87	Szkolenie zawodowe		79
Metody praktyczne	35	60, 65, 83, 85, 87	Sztuka i projektowanie	19	
Muzyka i kreatywność	37		Techniki w odniesieniu do procesu	39	
Narzędzia dydaktyczne		71	Transfer wiedzy		81
Nauczanie przedsiębiorczości	37, 39, 41, 43, 44		Tworzenie sieci kontaktów	49	
Nauczyciele jako klienci	39		Uczenie się od przemysłu	35	
Normalizacja		91	Uczenie się przez doświadczenie	41	89
Osiągnięcia		57, 59	Uznawanie umiejętności	45	
Pakiet szkoleniowy		83	Wirtualne uczenie się		61
Planowanie operacyjne		83	Włączenie do programu nauczania	45	
Plany dotyczące przedsiębiorczości		65	Wpisany	17, 21, 23, 25, 31, 33	55, 57, 67, 91
Podejście typu „szkół jako całość”	21		Wsparcie państwa	47	
Podnoszenie świadomości		59, 71, 89, 93	Współpraca	19, 29, 37, 41, 49	55, 63, 79, 81, 85, 95
Podstawowe zasady	47		Zintegrowany	27	
Pomoc online	44	62, 70, 87, 89	Zrównoważony rozwój	27	
Prace w ramach projektów	17, 25, 43	73, 77			
Programy szkolenia		69			
Przedsiębiorcza instytucja	17, 19, 21, 23, 25				
Przedsiębiorcze szkoły		55, 57			

Jakie są cechy wyróżniające nauczyciela przedsiębiorczości

Nauczyciel przedsiębiorczości

Pasją nauczycieli przedsiębiorczości jest nauczanie. Są to ludzie inspirujący, otwarci oraz pewni siebie, elastyczni i odpowiedzialni – lecz także od czasu do czasu łamiący zasady. Są dobrymi słuchaczami, potrafią wykorzystywać i sprzedawać pomysły, a w swojej pracy umieją być zorientowani na ucznia i na działanie. Mają umiejętność pracy zespołowej oraz dobrą sieć kontaktów.

Dążą do wyeliminowania luki między kształceniem a gospodarką i włączają w swoje nauczanie ekspertów zewnętrznych, koncentrując się na praktycznych doświadczeniach. Zawsze odnoszą się do ekonomicznego aspektu danego tematu, a kwestie związane z działalnością gospodarczą odgrywają podczas ich zajęć istotną rolę – we wszystkich dyscyplinach.

Realizują oni elastyczny i dający się dostosowywać plan nauki, a także są zwolennikami interdyscyplinarnego i opartego na projektach uczenia się, stosują raczej materiały szkoleniowe niż podręczniki. Kładą nacisk na procesy i interakcje zachodzące w grupie; sala lekcyjna czasami staje się dla nich miejscem konfrontacji, przestrzenią różnorodności – wielości opinii, odpowiedzi i rozwiązań oraz refleksji na temat procesu uczenia się.

Nauczyciel przedsiębiorczości jest raczej doradcą niż wykładawcą. Wspiera indywidualne procesy uczenia się uczniów oraz rozwój kompetencji osobistych.

Obecne myślenie o nauczaniu przedsiębiorczości opiera się na kilku powracających tematach:

- kształcenie w zakresie przedsiębiorczości jest czymś więcej niż przygotowaniem do prowadzenia działalności gospodarczej. Polega na rozwijaniu przedsiębiorczych postaw, umiejętności i wiedzy, które – krótko mówiąc – powinny umożliwić uczniowi „wcielenie pomysłów w życie”;
- nauczyciele nie mogą uczyć, jak być przedsiębiorczym, jeżeli sami nie są przedsiębiorczy;
- kompetencje w zakresie przedsiębiorczości wymagają aktywnych metod angażowania uczniów, uwalniających ich kreatywność i innowacyjność;
- kompetencje i umiejętności w zakresie przedsiębiorczości można nabyć lub zbudować jedynie przez praktyczne doświadczenia z zakresu uczenia się;
- umiejętności w zakresie przedsiębiorczości można nauczać w ramach wszystkich przedmiotów, ale również jako osobny przedmiot;
- kształcenie w zakresie przedsiębiorczości powinno koncentrować się na „przedsiębiorcach wewnętrznych” oraz na przedsiębiorcach, ponieważ większość uczniów wykorzysta umiejętności w zakresie przedsiębiorczości w przedsiębiorstwach lub instytucjach publicznych;
- aby kształcenie w zakresie przedsiębiorczości przebiegało właściwym torem, należy opracować efekty uczenia się związane z przed-

siębiorczością oraz powiązane metody oceny i procedury zapewniania jakości na wszystkich szczeblach kształcenia. Powinny one zostać zaprojektowane tak, aby pomagały nauczycielom czynić postępy w nabywaniu wiedzy i umiejętności w zakresie przedsiębiorczości oraz przedsiębiorczych postaw;

- podejście dotyczące kształcenia w zakresie przedsiębiorczości należy propagować nie tylko w instytucjach kształcenia nauczycieli, lecz także w przedsiębiorstwach i wśród szerszej społeczności;
- nauczyciele i szkoły nie będą w stanie realizować swoich ambicji bez współpracy i partnerstwa z kolegami, przedsiębiorstwami i innymi zainteresowanymi stronami.

Jakie są sposoby wspierania kształcenia nauczycieli w zakresie przedsiębiorczości

Aby możliwe było zrealizowanie wszystkich powyższych punktów, konieczne jest spełnienie kilku niezbędnych warunków:

Dobre kształcenie początkowe nauczycieli

Osoby przygotowujące się do zawodu nauczyciela powinny mieć możliwość nauki przedsiębiorczości w ramach swojego kształcenia początkowego. Ucząc się w instytucji, która prowadzi kształcenie w zakresie przedsiębiorczości w szerszym znaczeniu, osoby przygotowujące się do zawodu nauczyciela rozwijają wiele umiejętności i metod umożliwiających im bycie innowacyjnymi i przedsiębiorczymi. Nauczyciele rozpoczynający pracę w zawodzie ze świadomością zasad przedsiębiorczości są w stanie rozniecać „iskrę przedsiębiorczości” i inspirować uczniów od samego początku swojej kariery zawodowej.

Instytucje kształcenia nauczycieli mające strategię i wizję w zakresie przedsiębiorczości

Instytucje kształcenia nauczycieli odnoszą korzyść, gdy mają określoną misję i jasną wizję sposobu, w jaki strategię w zakresie przedsiębiorczości mogą służyć ich celom instytucjonalnym. Kształcenie w zakresie przedsiębiorczości może być wpisane jako podejście horyzontalne w cały program nauczania i postrzegane jako kluczowa kompetencja mająca znaczenie dla kwalifikacji każdego nauczyciela, a nie jako odrębny przedmiot.

Programy kształcenia nauczycieli w zakresie przedsiębiorczości zbudowane w oparciu o nowe metody pedagogiczne

Do przedsiębiorczego działania niezbędne jest aktywne uczenie się. Należy stosować współczesne metody pedagogiczne (np. oparcie na projektach, aktywne uczenie się lub samodzielna nauka). Można to pilotować w ramach specjalnych programów; pojawiające się dobre praktyki należy rozpowszechniać wśród osób kształcących nauczycieli, aby ostatecznie włączyć je w codzienne nauczanie. Nietradycyjne warunki nauki (sytuacje życiowe, poza salą lekcyjną) powinny być dostępne dla wszystkich uczniów.

Ustawiczny rozwój zawodowy dobrej jakości

Wysokiej jakości programy dotyczące ustawicznego rozwoju zawodowego pedagogów są niezbędne, aby wspierać nauczycieli przedsiębiorczości oraz upewnić się, że ci, którzy nie mieli okazji uczestniczyć w kształceniu w zakresie przedsiębiorczości w trakcie swojej edukacji początkowej, mogą nadrobić zaległości w tym zakresie.

Praca w szkole, w której ceni się przedsiębiorczość i dobre wsparcie ze strony skutecznej kadry kierowniczej szkoły

Przedsiębiorcza szkoła ma wizję swoich przyszłych potrzeb oraz jasny pogląd na temat sposobu, w jaki kształcenie w zakresie przedsiębiorczości wpisuje się w szerszy program nauczania i plan rozwoju. Trudno będzie zapewnić znaczący wpływ rozwijania przedsiębiorczości w ramach kształcenia początkowego nauczycieli, jeżeli nauczyciele będą następnie przechodzić do szkół, które nie przyjmują koncepcji kształcenia w zakresie przedsiębiorczości. Nauczyciele przedsiębiorczości odnoszą korzyści z dobrego wsparcia ze strony skutecznej kadry kierowniczej szkół.

Partnerzy w społeczności

Kluczową rolę w osiągnięciu postępów mają systemy wsparcia. Szkoły i instytucje kształcenia nauczycieli powinny ustanowić powiązania i struktury współpracy z przedsiębiorstwami i organizacjami społecznymi, aby wspierać ich program nauczania w zakresie przedsiębiorczości.

Sieci kontaktów w zakresie nauczania przedsiębiorczości

Aby utrzymać wysoką jakość, nauczyciele zaangażowani w nauczanie i naukę przedsiębiorczości powinni rozwijać sieci kontaktów, regularnie się spotykać oraz wymieniać doświadczenia, wiedzę fachową i materiały.

Wszystkie powyższe części składowe są wzajemnie powiązane. Aby osiągnąć stabilność i trwałość, niezbędne jest działanie we wszystkich obszarach. Na wszystkich etapach podstawowe znaczenie mają przywództwo, wizja i zachęty.

Chociaż są to zasady wspólne, muszą zostać przyjęte przez każdą instytucję z osobna i dostosowane do jej kontekstu. Rządy, instytucje, szkoły i zainteresowane strony w całej Europie są na różnych etapach rozwoju pod względem wdrażania nauczania i nauki przedsiębiorczości. Niektóre państwa zainicjowały wszechstronną strategię dotyczącą kształcenia w zakresie przedsiębiorczości na wszystkich poziomach kształcenia wiele lat temu, podczas gdy inne są w pozycji wyjściowej, gdzie zasady dotyczące przedsiębiorczości są w dużej mierze nieobecne w nauczaniu i uczeniu się, a wsparcie na rzecz działań na poziomie instytucjonalnym jest znikome. Oznacza to, że we wszystkich powyższych obszarach należy opracować rozwiązania dostosowane do potrzeb odpowiednich dla każdego otoczenia.

Zakres rozwiązań również może być różny. W jednym państwie możliwe są rozwiązania na poziomie krajowym, a w innych ważny krok naprzód mogą już stanowić działania na mniejszą skalę w szkołach pilotażowych.

Zestaw inspirujących przykładów zebranych w niniejszym przewodniku pokazuje, że żaden projekt czy działanie nie jest zbyt małe. Wiele przykładów zaczęło się na małą skalę, a gdy odniosły sukces, zostały rozwinięte na wyższym poziomie.

W związku z tym niniejszy przewodnik powinien być postrzegany jako zaproszenie do podjęcia ryzyka, do bycia kreatywnym i innowacyjnym, do rozwijania pomysłów i podejmowania działań – innymi słowy:

Bądźcie przedsiębiorczy!

Przykłady praktyk w ramach kształcenia początkowego nauczycieli

Kształcenie początkowe nauczycieli – główny przekaz płynący z przykładów

Aby osiągnąć cel polegający na trwałym włączeniu kształcenia w zakresie przedsiębiorczości w kształcenie początkowe nauczycieli, Europie potrzebne są...

Instytucje kształcenia nauczycieli w zakresie przedsiębiorczości posiadające strategię i wizję

- Instytucja kształcenia nauczycieli w zakresie przedsiębiorczości ma jasną koncepcję kształcenia i pomaga **osobom przygotowującym się do zawodu nauczyciela posiadać umiejętność nauczania w przyszłości**. Koncepcja ta jest wpisana w cały program nauczania.
- Przedsiębiorczość jest częścią **kultury i misji uczelni**.
- Instytucja kształcenia nauczycieli w zakresie przedsiębiorczości ma wizję swoich przyszłych potrzeb oraz **jasny pogląd na temat sposobu, w jaki kształcenie w zakresie przedsiębiorczości wpisuje się w szerszy program nauczania i plan rozwoju**.
- Przedsiębiorcza instytucja dąży do **znalezienia właściwych osób**, zatrudnienia ich i zapewnienia im **możliwości rozwijania pomysłów**.
- Instytucja kształcenia nauczycieli w zakresie przedsiębiorczości propaguje istotny **element praktyczny uczenia się** wspierany solidną podstawą teoretyczną.
- Kształcenie w zakresie przedsiębiorczości jest włączone w cały program nauczania jako **podejście horyzontalne i przedmiot zintegrowany**. Zamiast postrzegać je jako odrębny przedmiot, uznaje się je za kompetencję i zdolność o podstawowym znaczeniu dla kwalifikacji każdego nauczyciela.
- Uczestnictwo w kursach i działaniach dotyczących kształcenia w zakresie przedsiębiorczości jest raczej **wymaganiem programowym** niż działaniem fakultatywnym.
- Prowadzone kursy i nauczane przedmioty są stale dostosowywane do **potrzeb rynku pracy**.
- Przedsiębiorcze instytucje **stwarzają przestrzeń do eksperymentowania**. Zapewnia się przestrzeń i wsparcie, aby umożliwić skuteczność nowych metod nauczania i innowacyjnych projektów. Osobom kształcącym pozwala się na podejście eksperymentalne, przyznając, że czasami coś może się nie udać.
- Instytucja kształcenia nauczycieli w zakresie przedsiębiorczości posiada **silną sieć kontaktów**.
- **Wsparcie odgórne** ze strony kadry kierowniczej ma zasadnicze znaczenie.

Osoby kształcące nauczycieli w zakresie przedsiębiorczości

- Osoby kształcące nauczycieli również muszą rozwijać przedsiębiorcze podejście do nauczania i uczenia się. Muszą one tworzyć **środowisko umożliwiające innowacyjność w kształceniu nauczycieli** i metodach nauczania.
- Osoby kształcące nauczycieli, które dopiero dążą do przedsiębiorczości, czasami muszą przezwyciężyć negatywne poglądy na temat „przedsiębiorczości”. Wspieranie koncepcji **„przynoszenia zysków” w ramach przedsiębiorczości społecznej zamiast „czerpania zysków”** łączy się dobrze ze wspólnymi ideałami dotyczącymi nauczania i może pomóc przezwyciężyć uprzedzenia.
- Osoby kształcące nauczycieli odnoszą korzyści z **konkretnych i wyraźnie zdefiniowanych efektów uczenia się** w odniesieniu do nauczania przedsiębiorczości.
- Osoby kształcące nauczycieli odnoszą korzyści z rozwiniętych **metod oceny** o zapewnionej jakości w odniesieniu do pedagogiki kształcenia w zakresie przedsiębiorczości.
- Osoby kształcące nauczycieli w zakresie przedsiębiorczości wykorzystują **sieć kontaktów, aby dzielić się praktyką** – zarówno dobrą, jak i złą. Korzystają one także ze swoich sieci kontaktów, aby informować rząd i prowadzić **lobbing oddolny**.
- Osoby kształcące nauczycieli w zakresie przedsiębiorczości wspierają **opracowywanie praktycznych i konkretnych materiałów** mających pomóc we wdrażaniu kształcenia w zakresie przedsiębiorczości.
- Osoby kształcące nauczycieli w zakresie przedsiębiorczości **systematycznie gromadzą informacje zwrotne od uczniów**, ponieważ wiedza, że entuzjazm osób uczących się jest istotnym czynnikiem we wdrażaniu kształcenia w zakresie przedsiębiorczości.

Programy i metody szkolenia nauczycieli w zakresie przedsiębiorczości dla osób przygotowujących się do zawodu nauczyciela

- Programy szkolenia nauczycieli w zakresie przedsiębiorczości motywują osoby przygotowujące się do zawodu nauczyciela do **rozwijania własnej wiedzy, umiejętności i postaw w zakresie przedsiębiorczości**.
- Programy szkolenia nauczycieli w zakresie przedsiębiorczości pomagają osobom przygotowującym się do zawodu nauczyciela rozwijać ich własną **misję w ramach nauczania oraz własne „portfolio”**: co chcę osiągnąć jako osoba kształcąca? Jakie metody, doświadczenie i zasoby mam do zaoferowania?

- Zapewnia się wsparcie **aktywnego uczenia się, praktycznego doświadczenia oraz uczenia się przez działanie**. Osoby przygotowujące się do zawodu nauczyciela mają różne możliwości zdefiniowania własnych celów, zaplanowania metod uczenia się i działania.
- Osoby przygotowujące się do zawodu nauczyciela mają możliwość **zastanowienia się nad swoim procesem uczenia się oraz jego omówienia i ocenienia** – pod względem metod i wiedzy: w jaki sposób uczymy się tego, czego się uczymy?
- Istotność kształcenia w zakresie przedsiębiorczości **znajduje potwierdzenie w modelu teoretycznym**, co ułatwia zrozumienie i wdrożenie tego kształcenia.
- Programy i metody szkolenia nauczycieli w zakresie przedsiębiorczości sprzyjają zrozumieniu **roli nauczyciela jako osoby wspierającej i ułatwiającej uczenie się**, która nie tyle daje uczniom gotowe odpowiedzi, ile umożliwia ich samodzielne znalezienie.
- Metody w zakresie przedsiębiorczości dają **czas na refleksję**, np. dzięki prowadzeniu dzienników refleksji oraz dyskusji w trakcie i po zakończeniu procesu uczenia się. Przemyślenia powinny koncentrować się na procesie uczenia się oraz na znalezionych rozwiązaniach.

Partnerstwa między sektorem edukacji, środowiskiem biznesu i sektorem kreatywnym

- **Powiązania między instytucjami oświatowymi i środowiskiem biznesu** są korzystne dla kształcenia w zakresie przedsiębiorczości w ramach kształcenia nauczycieli. Przedstawiciele przedsiębiorstw mogą wspierać nauczanie i naukę przedsiębiorczości na wiele sposobów: jako eksperci, zwolennicy, mentorzy lub główni zwolennicy.
- Instytucje oświatowe mogą uczyć się od sektora sztuk kreatywnych sposobów ułatwiania i oceny procesu twórczego – **sposobów generowania pomysłów i wprowadzania ich w życie**.
- Partnerstwa ze szkołami sprzyjają przetestowaniu i zapewnieniu jakości innowacyjnych pomysłów, projektów i materiałów. Ponadto wspomniane podejście pomaga rozpowszechniać i „sprzedawać” pomysł kształcenia w zakresie przedsiębiorczości osobom pomnażającym pomysły.

Przedsiębiorcze podejścia w kształceniu nauczycieli

Uniwersytet Jyväskylä w kilku modułach kształcenia nauczycieli wprowadził obowiązkowe kształcenie w zakresie przedsiębiorczości.

Podstawy przedsiębiorczości i wiedza fachowa z zakresu przedsiębiorczości:

- ▶ szkolenie wprowadzające na temat kształcenia w zakresie przedsiębiorczości „Zaangażowane obywatelstwo i przedsiębiorczość”.

Osoby przygotowujące się do zawodu nauczyciela omawiają koncepcje i podstawy kształcenia w zakresie przedsiębiorczości, literaturę z zakresu przedsiębiorczości oraz planowanie i realizację projektu w szkole lub lokalnej NGO. Dwa przykłady projektów w szkołach, w których uczestniczyły osoby przygotowujące się do zawodu nauczyciela, to:

- ▶ *Parlament dzieci*: skuteczny sposób wprowadzenia zintegrowanego programu nauczania w szkołach i rozwijania w dzieciach przedsiębiorczej postawy w życiu. Funkcjonuje jako sposób wywierania wpływu i uczestnictwa ze strony uczniów;
- ▶ *Przeciwko maszynie*: wspieranie aktywnej postawy obywatelskiej. Celem projektu było umożliwienie uczniom szkół średnich przedstawiania swych opinii na temat bieżących kwestii politycznych. W tym przypadku opracowali oni przedstawienie. Rola osób przygotowujących się do zawodu nauczyciela polegała na zadbaniu o organizację i zezwolenia oraz na zapewnieniu wsparcia w trakcie procesu;

Rodzaj działania: instytucje kształcenia nauczycieli w zakresie przedsiębiorczości

Państwo realizacji: Finlandia

Instytucja realizująca działanie: Uniwersytet Jyväskylä

Strona internetowa projektu lub instytucji: <http://www.jyu.fi>

Główna osoba do kontaktu: Sonja Virtanen

Adres e-mail głównej osoby do kontaktu: sonja.virtanen@jyu.fi

Numer telefonu: +358 408 05 33 78

Numer telefonu instytucji: +358 142 60 12 11

Zastosowanie / docelowi odbiorcy działania: osoby przygotowujące się do zawodu nauczyciela

Docelowy poziom kształcenia: nauczyciele w szkołach podstawowych (klasy 1–6 w Finlandii)

- ▶ przedsiębiorczość w ramach kształcenia technicznego i wychowania fizycznego
 - ▶ przedsiębiorczość w ramach kształcenia technicznego: przykładem jest projekt „Birdhouse band”. Skoncentrowano się w nim na zdolności wprowadzania pomysłów w życie, wspólnym uczeniu się, kreatywności, rozwiązywaniu problemów;
 - ▶ kształcenie w zakresie przedsiębiorczości w ramach wychowania fizycznego – przykład ten obejmuje międzywydziałowy turniej sportowy oraz współpracę lokalnych przedsiębiorstw;
- ▶ zaawansowane zajęcia na temat „Organizacji edukacyjnych i kształcenia w zakresie przedsiębiorczości”. Przedmiotem zainteresowania studentów zamiast środowiska pedagogicznego stają się przedsiębiorstwa, przy czym studenci obserwują je jako organizacje edukacyjne.
 - ▶ Grupa spędza ustalony wcześniej czas w przedsiębiorstwie, obserwując, przeprowadzając rozmowy z pracownikami oraz w miarę możliwości uczestnicząc w działalności danego przedsiębiorstwa, aby zgromadzić przydatne materiały dydaktyczne;
 - ▶ zadania studentów obejmują analizę i zalecenia w odniesieniu do opracowania systemu uczenia się w danych przedsiębiorstwach.
- ▶ W roku akademickim 2013–2014 rozpoczną się międzynarodowe studia wyższe II stopnia z zakresu kształcenia, a jednym z obowiązkowych kursów będą zajęcia „Innowacje pedagogiczne i przedsiębiorczość”.

Warunki konieczne do osiągnięcia sukcesu

- ▶ Kształcenie w zakresie przedsiębiorczości powinno być wpisane w misję i program nauczania instytucji.

Wpływ działania

- ▶ Nie przeprowadzono oficjalnych badań na temat wpływu projektu, jednak studenci przekazywali bardzo pozytywne informacje zwrotne i stwierdzali w nich, że są bardziej świadomi znaczenia kształcenia w zakresie przedsiębiorczości.

**KSZTAŁCENIE POCZĄTKOWE
NAUCZYCIELI**

**KSZTAŁCENIE W ZAKRESIE
PRZEDSIĘBIORCZOŚCI**

PRACE W RAMACH PROJEKTÓW

WPISANY

FINLANDIA

Przydatne linki lub źródła:

Prezentacja uczelni przygotowana przez Sonję Virtanen jest dostępna pod adresem: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/files/education/dublin/sonja_virtanen_en.pdf

Na stronach internetowych uniwersytetu znajdują się ogólne informacje o działalności oraz prezentacje w programie PowerPoint dotyczące projektów stworzonych w ciągu ostatnich dwóch lat (obecnie tylko w języku fińskim): <https://www.jyu.fi/edu/laitokset/okl/opiskelu/yrittajyy>

„Ruchome posągi” – sztuka w kształceniu nauczycieli

Państwowa Wyższa Szkoła Sztuk Pięknych i Wzornictwa (National College of Art and Design – NCAD) w Dublinie oferuje szeroki zakres programów kształcenia nauczycieli. Na poziomie studiów wyższych I stopnia studenci mogą podjąć studia wspólne w ramach sztuk pięknych i kształcenia lub projektowania i kształcenia. Na poziomie studiów wyższych II stopnia wydział edukacji oferuje szereg studiów magisterskich, doktoranckich, zawodowych i podyplomowych w dziedzinie kształcenia artystycznego.

Sztuka i projektowanie są doskonałym wzorem dla nauki przedsiębiorczości. Sposób, w jaki artysta i projektant podchodzą do problemu i szukają rozwiązań, to podstawowa zdolność, jaką powinny nabyć wszystkie osoby uczące się. Wyższe szkoły sztuk pięknych we wszystkie swoje działania

włączają krytyczne myślenie i zaangażowanie, które są umiejętnościami zasadniczymi dla sukcesu przedsiębiorstw. Istnieje wiele sposobów wspierania kształcenia w zakresie przedsiębiorczości i nauki przedsiębiorczości przez współpracę ze sztuką i projektowaniem. Jednym szczególnym przykładem z NCAD są „wspólne praktyki w ramach kształcenia początkowego nauczycieli”.

Wszyscy studenci wydziału kształcenia nauczycieli uczestniczą we wspólnych praktykach. Jeden z programów obejmował tworzenie „ruchomych posągów”, co umożliwiło studentom połączenie elementów dotyczących irlandzkiej historii i przyrody z oddziaływaniem przedstawienia oraz wartością słowa mówionego. W przedstawieniu wystawionym w Muzeum Narodowym Irlandii wykorzystano wielkie marionetki zainspirowane posągami na O’Connell Street

Rodzaj działania: instytucje kształcenia nauczycieli w zakresie przedsiębiorczości

Państwo realizacji: Irlandia

Instytucja realizująca działanie: Państwowa Wyższa Szkoła Sztuk Pięknych i Wzornictwa (National College of Arts and Design – NCAD), Dublin

Strona internetowa projektu lub instytucji: <http://www.ncad.ie>

Główna osoba do kontaktu: Gary Granville

Adres e-mail głównej osoby do kontaktu: granvilleg@ncad.ie

Zastosowanie / docelowi odbiorcy działania: kształcenie początkowe nauczycieli oraz uczniowie szkół w Dublinie

Docelowy poziom kształcenia: wszystkie poziomy

w Dublinie oraz ich historiami. Celem była w tym przypadku przede wszystkim współpraca – wewnętrzna między studentami i nauczycielami oraz zewnętrzna między szkołami, instytucjami kultury i grupami ze społeczności.

Warunki konieczne do osiągnięcia sukcesu

Środowisko umożliwiające innowacyjność w kształceniu nauczycieli i metodach nauczania.

Irlandia ogłosiła niedawno przegląd kształcenia nauczycieli, dając NCAD możliwość ponownego opracowania koncepcji dotyczących kształcenia nauczycieli. Koncepcja przynoszenia zysków (a nie czerpania zysków) bardziej pasuje jednak do stosowanego przez NCAD pojęcia przedsiębiorczości społecznej i wkładu społecznego.

Ponadto na zaawansowanym etapie jest szerzej zakrojona reforma programu nauczania przygotowana przez Krajową Radę ds. Programów Nauczania i Oceny, w której kładzie się nacisk na „kluczowe umiejętności”, jakie należy włączyć w kształcenie młodzieży, jak również specjalistyczny krótki kurs dotyczący przedsiębiorstw.

W NCAD wprowadzane są również znaczące zmiany, a ostatnio nawiązano strategiczne porozumienie z University College Dublin. Zmienia się strukturę studiów na system „trzy plus dwa”, aby umożliwić większe zaangażowanie w rzeczywiste otoczenie na poziomie studiów wyższych i II stopnia. Oczekuje się, że dzięki badaniom podyplomowym informacje zwrotne będą w większym stopniu przekazywane bezpośrednio studentom studiów wyższych I stopnia.

Wpływ działania

Istnieje wiele korzyści płynących ze wspólnej praktyki w ramach kształcenia nauczycieli:

- ▶ rozwijanie umiejętności w zakresie pracy zespołowej, współpracy i negocjacji;
- ▶ budowanie wzajemnego zaufania scalonego podstawą do oceny, która jest jedna dla całego zespołu – wszyscy jego członkowie zdają razem albo nie zdaje żaden z nich.

Wpisuje się to w szersze znaczenie „kluczowych umiejętności” podkreślone ostatnio przez Krajową Radę ds. Programów Nauczania i Oceny: przetwarzanie informacji, komunikację, indywidualną efektywność, współpracę i krytyczne myślenie.

Plany rozwijania tej praktyki

Wydział Edukacji NCAD planuje rozwój swojego działu pracy dotyczącego przedsiębiorczości związanej ze społecznością przez wprowadzenie nowych studiów magisterskich z dziedziny praktyki sztuki zaangażowanej społecznie, które będą obejmowały kwalifikacje do nauczania w sektorze dalszego kształcenia.

KSZTAŁCENIE POCZĄTKOWE
NAUCZYCIELI

PRZEDSIĘBIORCZA INSTYTUCJA

SZTUKA I PROJEKTOWANIE

WSPÓŁPRACA

IRLANDIA

Przydatne linki lub źródła:

Galeria zdjęć z projektu „Ruchome posągi”: <http://www.flickr.com/photos/ncadeducation/sets/72157627803126142>

Sztuka nauczania z właściwym nastawieniem

Group T – Leuven Education College ma około 1000 studentów i 85 pracowników dydaktycznych. Jego misja jest następująca: „kluczowe kształcenie przez doświadczanie życia”. Jego celem jest całościowy rozwój poszczególnych osób. Koncentruje się on na trzech elementach:

- ▶ **kształceniu:** rozwijaniu zdolności studentów opartym na czterech filarach edukacji UNESCO: uczyć się, aby być; uczyć się, aby wiedzieć; uczyć się, aby działać; i uczyć się, aby żyć wspólnie;
- ▶ **inżynierii:** umożliwianiu nauczycielom tworzenia silnych środowisk edukacyjnych, w sposób pomysłowy i kreatywny;
- ▶ **przedsiębiorczości:** realizacji działań dzięki przywództwu, innowacyjności i odwadze.

Podsumowując, celem instytucji jest kształtowanie przedsiębiorczych, kreatywnych i elastycznych nauczycieli w salach lekcyjnych, szkołach i społec-

zeństwie. Stosuje się w nim różne innowacyjne metody pedagogiczne w celu kształtowania przedsiębiorczego podejścia, obejmujące: uczenie się oparte na kompetencjach i zdolnościach; praktyki zawodowe; pracę zespołową w ramach projektów; poczucie wizji i misji; odpowiedzialność studentów za własny proces uczenia się; funkcjonowanie wykładowców jako doradców; całościową ocenę; refleksję i portfolio; technologie informacyjno-komunikacyjne (ICT) i nowe media; elastyczne ścieżki kształcenia; brak barier psychicznych i granic geograficznych.

Group T – Leuven Education College prowadzi szereg różnych projektów i inicjatyw zaprojektowanych, aby wspierać przedsiębiorcze, kreatywne metody nauczania. Poniżej opisano dwa przykłady:

- ▶ program studiów podyplomowych w dziedzinie studiów nad rozwojem (IEC) jest zorganizowany wokół filarów edukacji UNESCO i skierowany do studentów mających dyplom ukończenia studiów wyższych I stopnia. Korzystają

Rodzaj działania: instytucje kształcenia nauczycieli w zakresie przedsiębiorczości

Państwo realizacji: Belgia

Instytucja realizująca działanie: Group T – Leuven Education College

Strona internetowa projektu lub instytucji: <https://my.groupt.be>

Osoba do kontaktu: Thu Dang Kim (prodziekan ds. innowacji)

Adres e-mail: Thu.dang@groept.be

Numer telefonu osoby do kontaktu: +32 16 30 11 72

Numer telefonu instytucji: +32 16 30 10 30

Dodatkowe podmioty lub zaangażowani partnerzy: Group T – Leuven Education College jest członkiem sieci Szkół Stowarzyszonych UNESCO

Zastosowanie / docelowi odbiorcy działania: studenci studiów wyższych I stopnia z zakresu kształcenia

Docelowy poziom kształcenia: szereg poziomów kształcenia: wczesne kształcenie, kształcenie podstawowe, wykształcenie średnie I stopnia, kształcenie podstawowe i średnie, a także podyplomowa opieka pedagogiczna i studia nad rozwojem (IEC)

z niego studenci z całego świata, w tym z Chin, Egiptu, Etiopii, Ghany, Hiszpanii, Indonezji, Irlandii, Kamerunu, Niderlandów, Nigerii, Pakistanu, Turcji i ze Zjednoczonego Królestwa. W semestrze jesiennym studenci zapoznają się z kształceniem w zakresie przedsiębiorczości. Celem jest stworzenie projektów edukacyjnych w pięciu głównych dziedzinach UNESCO (edukacji, naukach przyrodniczych, naukach społecznych i humanistycznych, kulturze, komunikacji i informacji). W semestrze letnim przechodzą oni do analizy kształcenia w wymiarze bardziej ogólnym;

- ▶ program „Refleksja i portfolio”; dostosowany na podstawie koncepcji portfolio stworzonej przez Group T w latach 1995–1996. Jest to obowiązkowy trzyletni kurs, w ramach którego studenci opracowują własne indywidualne portfolio. Na pierwszym roku studenci uczą się odkrywać własne zdolności i zastanawiać się nad nimi. Na drugim roku dokonują indywidualnej analizy mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń (SWOT – strengths, weaknesses, opportunities, and threats), a na trzecim roku koncentrują się na potwierdzaniu własnych kompetencji i zdolności. Na tym ostatnim roku przechodzą oni procedurę „MOC” (moment oceny całościowej, ang. *IAM – integral assessment moment*), kiedy to na zakończenie programu muszą za pośrednictwem złożonego podania i przeprowadzonej rozmowy wykazać przed panelem, że są zdolnymi nauczycielami.

Warunki konieczne do osiągnięcia sukcesu

Uczelnia zwraca uwagę na trzy główne elementy, które miały zasadnicze znaczenie dla osiągnięcia sukcesu:

- ▶ *określenie misji i wizji*: ustalono jasną koncepcję edukacyjną opartą na trzech elementach (kształcenie, inżynierię, przedsiębiorczość) i filary UNESCO oraz podjęto próbę wpisania misji w program nauczania. Zastosowano podejście horyzontalne w całym programie studiów;

kształcenie w zakresie przedsiębiorczości nie jest postrzegane jako oddzielny przedmiot, ale raczej jako kompetencja i zdolność, która ma decydujące znaczenie dla kwalifikacji każdego nauczyciela;

- ▶ *znalezienie właściwych ludzi*: Group T – Leuven Education College dokłada wszelkich starań, by rekrutować odpowiednich nowych nauczycieli, a następnie wierzy, że będą dobrze wykonywać swoją pracę; są oni specjalistami, generującymi dobre pomysły, gdy zapewni im się przestrzeń do ich rozwijania. Są oni kreatywni, pomysłowi i posiadają umiejętności w zakresie przedsiębiorczości;
- ▶ *zapewnienie przestrzeni do eksperymentów*: nowe metody nauczania i prowokacyjne projekty potrzebują przestrzeni i wsparcia, aby odnieść sukces; nauczyciele muszą rozwijać w sobie eksperymentalne nastawienie, a do osiągnięcia tego celu konieczna jest też świadomość, że czasami coś się nie uda.

Wpływ działania

- ▶ Group T – Leuven Education College otrzymał bardzo pozytywne informacje zwrotne od szkół, które zatrudniły jego absolwentów. Zwróciły one uwagę na to, jak innowacyjni są studenci (np., znajdując pracę w krajach rozwijających się). Liczba nauczanych studentów w ciągu 15 lat wzrosła pięciokrotnie, a przyszli nauczyciele będą mogli lepiej przygotować przyszłych uczniów na zmiany.

KSZTAŁCENIE POCZĄTKOWE
NAUCZYCIELI

PRZEDSIĘBIORCZA INSTYTUCJA

PODEJŚCIE TYPU
„SZKOŁA JAKO CAŁOŚĆ”

WPISANY

BELGIA

Ocena jakościowych efektów uczenia się

Na **St Mary's University College** prowadzone są kursy w ramach studiów wyższych I stopnia z zakresu kształcenia nauczycieli i humanistyki oraz szereg programów podyplomowych z dziedziny kształcenia nauczycieli. Strategia kształcenia w zakresie przedsiębiorczości uniwersytetu St Mary's wyraźnie opiera się na misji oraz wartościach naukowych, zawodowych i obywatelskich. Dzięki intensywnemu i interaktywnemu programowi warsztatów, seminariów i wykładów wszyscy studenci mają możliwość rozwijania i testowania przedsiębiorczych pomysłów.

Program rozwijany jest w ramach dwóch cykli: w cyklu I (lata 2007–2012) pracowano nad rozwojem kadry, wspierając naukę przedsiębiorczości oraz tworząc funkcję opiekunów dydaktycznych nauczycieli przedsię-

biorczości. W cyklu II (lata 2012–2017) położy się nacisk na innowacyjność i rozwój programów nauczania przez restrukturyzację studiów wyższych I stopnia z zakresu kształcenia i rozwój programu studiów wyższych II stopnia z zakresu kształcenia.

Na uniwersytecie St Mary's promuje się kształcenie w zakresie przedsiębiorczości, przygotowując nauczycieli do dostosowywania programu nauczania oraz uczenia w taki sposób, aby zapewnić młodym ludziom lepsze wejście na rynek pracy. Obok studiów wyższych I stopnia z zakresu kształcenia na uniwersytecie można uzyskać dyplom z zakresu nauki przedsiębiorczości. Otrzymuje się go po pierwszych trzech latach studiów wyższych I stopnia, przy czym studentom ostatniego roku oferuje się program przyspieszony. Daje on stu-

Rodzaj działania: instytucje kształcenia nauczycieli w zakresie przedsiębiorczości

Państwo realizacji: Zjednoczone Królestwo – Irlandia Północna

Instytucja realizująca działanie: Uniwersytet St Mary's (St Mary's University College), Belfast

Strona internetowa projektu lub instytucji: <http://www.smucb.ac.uk>

Główna osoba do kontaktu: Frank Hennessey

Adres e-mail głównej osoby do kontaktu: f.hennessey@smucb.ac.uk

Numer telefonu: +44 (0) 28 90 26 82 82 / numer telefonu instytucji:
+44 (0) 28 90 32 76 78

Zastosowanie / docelowi odbiorcy działania: osoby przygotowujące się do zawodu nauczyciela

Docelowy poziom kształcenia: szereg poziomów

dentom zarówno możliwość utrwalenia wiedzy i zrozumienia, lecz także możliwość rozwoju spójnego i krytycznego postrzegania własnych metod nauczania w kontekście nauki przedsiębiorczości.

Na „dyplom z zakresu nauki przedsiębiorczości” składają się cztery następujące elementy:

- ▶ kształcenie ogólne (jednostka pracy w szkole z dowodami refleksji);
- ▶ nauka przedsiębiorczości (wiedza ekonomiczna, profil oparty na pracy, program ERASMUS lub „Study USA”;
- ▶ przedsiębiorczość społeczna (sprawozdanie i refleksje lub zaangażowanie w wolontariat);
- ▶ działania fakultatywne (prace lub projekty pisemne).

Studenci uczestniczą w kilku projektach i analizują swoje doświadczenie pod względem własnej wiedzy na temat nauki przedsiębiorczości i jej rozumienia, wiedzy i rozumienia u swoich uczniów lub obu tych kwestii. Działanie jest mocno powiązane z kontekstem teoretycznym i naukowym, dając jednocześnie możliwość skoncentrowania nauki i oceny na jakościowym obszarze refleksji.

Warunki konieczne do osiągnięcia sukcesu

- ▶ Przedsiębiorczość jest wpisana w kulturę i misję uczelni.
- ▶ Całościowe i zintegrowane podejście do przedsiębiorczości.

Wpływ działania

- ▶ Dyplom i szkolenie zwiększają szanse studentów na zatrudnienie.
- ▶ Długotrwałe korzyści – nowa kadra nauczycielska będzie nauczala swoich uczniów umiejętności w zakresie przedsiębiorczości, które ostatecznie przyniosą zwrot pod względem gospodarczym i społecznym.

**KSZTAŁCENIE POCZĄTKOWE
NAUCZYCIELI**

PRZEDSIĘBIORCZA INSTYTUCJA

CERTYFIKACJA

WPISANY

ZJEDNOCZONE KRÓLESTWO

Przydatne linki lub źródła:

Prezentacja uczelni przygotowana przez Franka Hennessey'ego jest dostępna pod adresem: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/files/education/dublin/frank_hennessey_en.pdf

Przedmiot w programie nauczania – „Kształcenie w zakresie umiejętności osobistych i społecznych”

Politechnikę w Guardzie założono w 1980 r., a Szkoła Edukacji rozpoczęła swoją działalność w 1986 r. Szkoła oferuje studia wyższe I stopnia z zakresu kształcenia podstawowego, w ramach których kształcenie w zakresie przedsiębiorczości figuruje jako konkretny przedmiot z dziedziny kształcenia w zakresie umiejętności osobistych i społecznych (45 godzin teorii lub praktyki oraz 7,5 godziny seminarium: 3 ECTS (punkty w ramach europejskiego systemu transferu i akumulacji punktów (European Credit Transfer and Accumulation System))). W ramach tego przedmiotu Politechnika stosuje naukę opartą na projektach (Project Based Learning – PBL) jako metodę rozwijania kształcenia w zakresie przedsiębiorczości.

Celem jest stosowanie przez studentów nauki opartej na projektach w odniesieniu do kwestii społecznych, kulturowych lub gospodarczych przez:

- uczenie się, jak być twórcą (rzecznikiem) własnego życia;

- rozwinięcie zdolności do zmiany (siebie i otoczenia), aby dostrzegać możliwości i być aktywnym obywatelem.

Studentów prosi się o zaprezentowanie projektu obejmującego problemy stanowiące wyzwanie, które wymagają przemyślenia, zbadania i zastosowania kompetencji z zakresu rozwiązywania problemów i umiejętności podejmowania decyzji. Studenci znajdują się w centrum projektu, który rozpoczyna się od rozważenia znaczących kwestii osobistych i społecznych wymagających współpracy w celu skutecznego odniesienia się do nich. Nauczyciele przyjmują rolę osób ułatwiających realizację projektów opracowywanych przez studentów, w których przyjmują oni rolę twórców (rzeczników) jako obywatele i specjaliści z zakresu kształcenia.

Rodzaj działania: instytucje kształcenia nauczycieli w zakresie przedsiębiorczości

Państwo realizacji: Portugalia

Instytucja realizująca działanie: Wyższa Szkoła Edukacji, Komunikacji i Sportu (Superior School of Education, Communication and Sport), Politechnika w Guardzie (Instituto Politécnico da Guarda – IPG)

Strona internetowa projektu lub instytucji: <http://www.ipg.pt>

Główna osoba do kontaktu: Carlos Francisco De Sousa Reis

Adres e-mail głównej osoby do kontaktu: creis@ipg.pt

Numer telefonu: +351 964057023/ +35 271 220 115

Zastosowanie / docelowi odbiorcy działania: osoby przygotowujące się do zawodu nauczyciela

Docelowy poziom kształcenia: kształcenie podstawowe

Warunki konieczne do osiągnięcia sukcesu

- ▶ Aby rozwijać kształcenie początkowe nauczycieli i kształcenie w zakresie przedsiębiorczości, należy powiązać przedsiębiorczość z podstawową umiejętnością zmiany samego siebie i świata.
- ▶ Kształcenie w zakresie przedsiębiorczości musi być wpisane w misję instytucji. Politechnika w Guardzie promuje istotny element praktyczny oparty na solidnej podstawie teoretycznej oraz ciągłej trosce o dostosowywanie prowadzonych kursów i nauczanych przedmiotów do potrzeb rynku pracy i nowych realiów dzisiejszego świata.

Wpływ działania

- ▶ Wpływ działania ogranicza się do zaangażowanych osób i konkretnych sytuacji, ale działanie to przyczynia się również do rozwoju niezależności i dynamizmu studentów jako obywateli i specjalistów.

Plany dotyczące rozwoju działania

- ▶ W ramach nadchodzącej reformy programów nauczania, zaplanowanej już na kolejny rok akademicki, Politechnika w Guardzie planuje wprowadzenie kształcenia w zakresie przedsiębiorczości do kształcenia początkowego nauczycieli jako przedmiotu o bardziej ugruntowanej pozycji.

KSZTAŁCENIE POCZĄTKOWE
NAUCZYCIELI

PRZEDSIĘBIORCZA INSTYTUCJA

PRACE W RAMACH PROJEKTÓW

WPISANY

PORTUGALIA

Nauka w ramach zintegrowanych warsztatów dydaktycznych

Uniwersytet Xios znajduje się we Flandrii. Ma pięć wydziałów, dwa kampusy i około 3000 studentów. Przedsiębiorczość jest przedmiotem zintegrowanym. „Praca w ramach zintegrowanych warsztatów dydaktycznych i praca zespołowa” stanowi część programu studiów wyższych I stopnia z zakresu kształcenia średniego. Podejście do ścieżki „zintegrowanej nauki” jest następujące:

- ▶ po pierwsze, „zachęcanie do uczenia się” – wkład teoretyczny w kształcenie w zakresie przedsiębiorczości;
- ▶ po drugie, warsztaty dydaktyczne (grupy składające się z sześciorga studentów różnych specjalizacji);
- ▶ po trzecie, szkolenie zintegrowane.

Program obejmuje następujące elementy:

- ▶ na drugim roku wszyscy studenci (ekonomii, historii, wychowania fizycznego itp.) uczestniczą razem w zintegrowanych warsztatach. Następnie są dzieleni na grupy składające się z sześciu osób z różnych specjalizacji, co zwiększa pracę interdyscyplinarną. Następnie opracowują oni projekt na temat edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju (Education for Sustainable Development (ESD) – cele milenijne). Wynik projektu jest przedstawiany odbiorcom, w tym także uczestnikom ze szkół średnich, podczas dnia mentora;
- ▶ na trzecim roku studenci uczestniczący w szkoleniu zintegrowanym wdrażają opracowany przez siebie projekt w szkole średniej – wprowadzając abstrakcyjną koncepcję w życie;

Rodzaj działania: programy szkolenia osób przygotowujących się do zawodu nauczyciela pod względem kształcenia w zakresie przedsiębiorczości

Państwo realizacji: Belgia

Instytucja realizująca działanie: Uniwersytet Xios

Strona internetowa projektu lub instytucji: <http://www.xios.be>

Główna osoba do kontaktu: Michel Janssens

Adres e-mail głównej osoby do kontaktu: michel.janssens@xios.be

Numer telefonu: +32 497 26 96 66

Numer telefonu instytucji: +32 11 370 781

Zastosowanie / docelowi odbiorcy działania: osoby przygotowujące się do zawodu nauczyciela

Docelowy poziom kształcenia: kształcenie średnie

- ▶ w ramach działania promuje się następnie przygotowanie nauczycieli do kształcenia w zakresie przedsiębiorczości poprzez odwiedzanie organizacji zaangażowanych w zrównoważony rozwój. Zapraszając osoby zaangażowane w edukację na rzecz zrównoważonego rozwoju, tworzą oni trójkąt wiedzy: szkoła–praca–uczelnia.

Działanie można uznać za „dobrą praktykę”, ponieważ: jest interdyscyplinarne, kreatywne i obowiązkowe. Jego wynikiem jest produkt, który wdraża cykl uczenia się i umożliwia interakcję z organizacjami zaangażowanymi w edukację na rzecz zrównoważonego rozwoju i szkołami średnimi.

Warunki konieczne do osiągnięcia sukcesu

- ▶ Umiejętności osób szkolących nauczycieli: kompetencje z zakresu edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju (cele milenijne) pracowników dydaktycznych.
- ▶ Jasna wizja i deklaracja misji, które muszą być uznawane i stosowane przez wszystkich nauczycieli.

Wpływ działania

- ▶ *W odniesieniu do nauczycieli:* nauczyciele zaangażowani w projekt rozwijają wiedzę specjalistyczną i myślenie systemowe; nauczyciele niezaangażowani bezpośrednio (ale nauczyciele z wydziału kształcenia nauczycieli): zyskują świadomość tego, że zintegrowana nauka (na temat zdolności sprzyjających zatrudnieniu) jest istotnym elementem programu nauczania, oraz motywację do stania się częścią tej „społeczności”.
- ▶ *W odniesieniu do studentów:* uczą się od siebie nawzajem; zyskują świadomość tego, że muszą uczyć się w sposób zintegrowany; zdobywają dobre przygotowanie do późniejszej pracy (w której będą musieli praktykować myślenie systemowe); uczą się współpracować.
- ▶ *W odniesieniu do praktyków:* umożliwia im dostrzeżenie pewnych dobrych praktyk w ramach zintegrowanej nauki.

**KSZTAŁCENIE POCZĄTKOWE
NAUCZYCIELI**

**SZKOLENIE OSÓB
PRZYGOTOWUJĄCYCH SIĘ
DO ZAWODU NAUCZYCIELA**

ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ

ZINTEGROWANY

BELGIA

Program opieki dydaktycznej na uniwersytecie

Osoby przygotowujące się do zawodu nauczyciela biorą udział w kursie szkoleniowym (2–3 tygodnie) w trakcie roku akademickiego. Udają się one do szkół i współpracują z czynnymi nauczycielami. Jest to część wymagań w ramach programu nauczania.

Program obejmuje uczenie się w szkole, sprawozdanie z działalności, wspieranie czynnych nauczycieli we wprowadzaniu ulepszeń i rozwiązywaniu problemów w ich szkołach, kontakty z przedsiębiorstwami w celu współpracy w ramach projektu szkolnego.

Działanie promuje przygotowanie nauczycieli do kształcenia w zakresie przedsiębiorczości przez:

- ▶ współpracę z nauczycielami i dyrektorami w szkołach;
- ▶ uczenie się o realnych problemach w szkołach i zdobywanie wiedzy praktycznej;
- ▶ tworzenie innowacyjnego portfolio.

Rodzaj działania: programy szkolenia osób przygotowujących się do zawodu nauczyciela pod względem kształcenia w zakresie przedsiębiorczości

Państwo realizacji: Grecja

Instytucja realizująca działanie: Uniwersytet w Janinie, Wydział Wczesnej Edukacji

Strona internetowa projektu lub instytucji: <http://www.uoi.gr/oldsite/main.html>

Główna osoba do kontaktu: Polyxeni (Jenny) PANGE

Adres e-mail głównej osoby do kontaktu: pagge@cc.uoi.gr; jennypagge@yahoo.gr

Numer telefonu: +30 69 36 13 18 10

Zastosowanie / docelowi odbiorcy działania: osoby przygotowujące się do zawodu nauczyciela

Docelowy poziom kształcenia: szereg poziomów

Do dalszego rozwoju w tej dziedzinie konieczne są:

- ▶ ocena wyników szkolenia wszystkich nauczycieli pod względem wpływu, jaki wywierają w swojej społeczności;
- ▶ stosowanie modelu uczenia się typu „najbliżsi sąsiedzi” w kontekście współpracy, w ramach której studenci wybierają swoje grupy i mogą je zmienić, jeżeli uznają, że ich grupa jest „nudna”;
- ▶ nagradzanie najlepszych praktyk.

Wpływ działania

- ▶ Identyfikowanie korzyści edukacyjnych, zgłębianie codziennej działalności szkolnej.
- ▶ Studenci zdobywają wiedzę praktyczną.
- ▶ Studenci współpracują z nauczycielami i dyrektorami w szkołach (z zainteresowanymi stronami).

Warunki konieczne do osiągnięcia sukcesu

- ▶ Dobra teoretyczna znajomość zagadnienia.
- ▶ Dobre umiejętności współpracy.
- ▶ Dobre wykorzystywanie ICT.

KSZTAŁCENIE POCZĄTKOWE
NAUCZYCIELI

SZKOLENIE OSÓB
PRZYGOTOWUJĄCYCH SIĘ
DO ZAWODU NAUCZYCIELA

ROZWIĄZYWANIE PROBLEMÓW

WSPÓŁPRACA

GRECJA

Przydatne linki lub źródła:

W języku greckim: http://www.pee.gr/wp-content/uploads/praktika_synedrion_files/e27_11_03/sin_ath/th_en_viii/ntoliopoyloy.htm

W języku angielskim: <http://ecr.sagepub.com/content/3/3/299.short?rss=1&ssource=mfc&patientinform-links=yes&legid=specr;3/3/299>

Projekt regionalny dotyczący nauki przedsiębiorczości ze szczególnym uwzględnieniem kształcenia nauczycieli przed podjęciem pracy i doskonalenia zawodowego nauczycieli

W 2008 r. osiem rządów w regionie podjęło decyzję o utworzeniu **Centrum Nauki Przedsiębiorczości Europy Południowo-Wschodniej** (South East European Centre for Entrepreneurial Learning – SEECEL) z siedzibą w Republice Chorwacji. Celem SEECEL jest rozpowszechnianie benchmarków w celu promowania bardziej rozwiniętych gospodarek opartych na uczeniu się.

Ten konkretny projekt stanowi transnarodowy model doskonalenia zawodowego nauczycieli z określonymi efektami uczenia się w odniesieniu do uczniów i nauczycieli. Otrzymał on wsparcie finansowe ze strony Komisji Europejskiej i rządu chorwackiego.

Proces pilotażowy odbył się w formie obowiązkowego i fakultatywnego kursu przeprowadzonego w 32 szkołach i 16 instytucjach szkolnictwa wyższego z dziedziny o kodzie ISCED 2 w ośmiu państwach uczestniczących.

Działania na tym etapie obejmowały opracowanie takich elementów, jak:

- ▶ wizja i strategia szkoły przedsiębiorczości (ang. *ENTRschool*);
- ▶ cele dla kierownictwa (dyrektorów) zgodnie ze strategią;
- ▶ cele dla nauczycieli zgodnie ze strategią;

Rodzaj działania: programy szkolenia osób przygotowujących się do zawodu nauczyciela, nauczycieli i kadry kierowniczej szkół pod względem kształcenia w zakresie przedsiębiorczości

Państwo realizacji: poziom międzynarodowy

Instytucja realizująca działanie: Centrum Nauki Przedsiębiorczości Europy Południowo-Wschodniej (South East European Centre for Entrepreneurial Learning – SEECEL)

Strona internetowa projektu lub instytucji: <http://www.seecel.hr>

Główna osoba do kontaktu: Maja Ljubić

Adres e-mail głównej osoby do kontaktu: maja.ljubic@seecel.hr

Numer telefonu: +385 (0)1 30 40 260

Dodatkowe podmioty lub zaangażowani partnerzy: państwa członkowskie SEECEL (Albania, Bośnia i Hercegowina, była jugosłowiańska republika Macedonii, Chorwacja, Czarnogóra, Kosowo*, Serbia i Turcja)

Zastosowanie / docelowi odbiorcy działania: osoby przygotowujące się do zawodu nauczyciela, nauczyciele i kadra kierownicza szkół

Docelowy poziom kształcenia: szereg poziomów kształcenia

* Użycie tej nazwy nie wpływa na stanowiska w sprawie statusu Kosowa i jest zgodne z rezolucją Rady Bezpieczeństwa ONZ 1244 oraz z opinią Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości na temat ogłoszenia przez Kosowo niepodległości.

- ▶ określone efekty uczenia się w odniesieniu do uczniów;
- ▶ zorganizowane zasoby zgodnie ze strategią;
- ▶ plan doskonalenia zawodowego nauczycieli, innych pracowników oraz „nauczycieli w ramach sieci” w zakresie nauki przedsiębiorczości;
- ▶ wsparcie ze strony społeczności lokalnej, lokalnych przedsiębiorstw oraz innych zainteresowanych stron na rzecz ENTRschool;
- ▶ wspólne nastawienie w sprawie ENTRschool i ciągła praca na rzecz rozwoju kultury przedsiębiorczości;
- ▶ strategia w zakresie wymiany wiedzy i dawania przykładu innym szkołom.

Warunki konieczne do osiągnięcia sukcesu

Aby zostać placówką pilotażową w ramach przedmiotowego projektu, szkoła musi spełniać szereg kryteriów (np. musi być dostępna pod względem transportu publicznego; musi posiadać co najmniej dwie sale lekcyjne dla każdej kształcanej grupy wiekowej w szkole; musi być wyposażona w technologie informacyjne, a większość pracowników dydaktycznych i kierownictwa szkół musi korzystać ze sprzętu informatycznego w pracy zawodowej; strony internetowe szkoły muszą być funkcjonalne; szkoła musi posiadać wcześniej systematyczne podejście do współpracy między szkołą a rodzicami i między szkołą a samorządem terytorialnym; pracownicy szkoły mają pozytywne nastawienie do nauki przedsiębiorczości; pracownicy dydaktyczni znają nowoczesne metody nauczania; członek lub członkowie kadry kierowniczej szkoły powinni być w stanie komunikować się w języku angielskim; kadra kierownicza szkoły musi mieć doświadczenie w zakresie realizacji projektów i wpływu na budżet; pracownicy dydaktyczni i dyrektorzy szkół muszą być zaznajomieni z mechanizmem samooceny i oceny zewnętrznej). Inne konieczne warunki obejmują zaangażowanie

innych państw (wymiar transnarodowy) oraz otrzymywanie wsparcia ze strony rządów krajowych oraz ze strony UE.

Wpływ działania

- ▶ Studenci, nauczyciele i kierownictwo szkół skorzystali z uczestnictwa w projekcie.
- ▶ Dzięki rozpowszechnianiu benchmarków poszczególne państwa uczą się od siebie i w ten sposób rozwijają gospodarki w większym stopniu opartej na uczeniu się.
- ▶ Dzięki kompleksowej realizacji zapewnia się rozwój i testowanie instrumentu stosowanego do mierzenia wpływu działań z zakresu nauki przedsiębiorczości na kompetencje nauczycieli i kierownictwa szkół z zakresu przedsiębiorczości.

Dalszy rozwój

Strategiczne podejście do kształcenia nauczycieli przed podjęciem przez nich pracy i doskonalenia zawodowego nauczycieli będzie rozwijane na podstawie wcześniejszych doświadczeń i osiągnięć. Szczególną uwagę poświęci się procesowi opieki dydaktycznej oraz włączeniu krajowych instytucji odpowiedzialnych za doskonalenie zawodowe nauczycieli.

**KSZTAŁCENIE POCZĄTKOWE
NAUCZYCIELI**

**SZKOLENIE OSÓB
PRZYGOTOWUJĄCYCH SIĘ
DO ZAWODU NAUCZYCIELA**

**PRZYGOTOWANIE OSÓB
KSZTAŁCĄCYCH NAUCZYCIELI**

EFEKTY UCZENIA SIĘ

WPISANY

MIĘDZYNARODOWY

Przydatne linki lub źródła:

<http://www.seecel.hr>

<http://www.seecel.hr/default.aspx?id=14>

<http://www.seecel.hr/UserDocsImages/Documents/Documents>

Program kształcenia zawodowego nauczycieli

Jednostka Kształcenia Zawodowego Nauczycieli HAMK jest największą instytucją kształcenia nauczycieli w Finlandii. Utworzono ją w 1959 r., a w 1996 r. dołączono do Uniwersytetu Nauk Stosowanych HAMK. Zapewnia ona kwalifikacje pedagogiczne nauczycielom pracującym jako osoby kształcące w instytucjach szkolnictwa wyższego, wyższych szkołach zawodowych, instytucjach nastawionych na kształcenie i szkolenie dorosłych, w organizacjach sektora publicznego, w zarządzaniu zasobami ludzkimi oraz w przedsiębiorstwach i przemyśle.

Specjaliści rozpoczynający wysoce konkurencyjny program kształcenia nauczycieli muszą posiadać co najmniej dyplom studiów wyższych I stopnia lub najwyższy możliwy tytuł w ich zawodzie oraz co najmniej trzy lata odpowiedniego doświadczenia zawodowego. Większość osób przygoto-

wujących się do zawodu nauczyciela jest zatrudniona w trakcie uczestnictwa w programie kształcenia nauczycieli, a 30% z nich nie ma żadnego doświadczenia w nauczaniu.

Celem kształcenia zawodowego nauczycieli jest zapewnienie osobom przygotowującym się do zawodu nauczyciela:

- ▶ wiedzy i kompetencji do prowadzenia i ułatwiania procesu uczenia się uczniów pochodzących z różnych środowisk;
- ▶ zdolności do rozwijania własnych kompetencji w zakresie nauczania dzięki aktualizacji zawodowej wiedzy specjalistycznej oraz dzięki rozpoznawaniu przyszłych tendencji i zmian w sektorze zatrudnienia.

Rodzaj działania: programy szkolenia osób przygotowujących się do zawodu nauczyciela pod względem kształcenia w zakresie przedsiębiorczości

Państwo realizacji: Finlandia

Instytucja realizująca działanie: Jednostka Kształcenia Zawodowego Nauczycieli HAMK (HAMK Professional Teacher Education Unit)

Strona internetowa projektu lub instytucji: http://portal.hamk.fi/portal/page/portal/HAMK/In_English

Główna osoba do kontaktu: Heikki Hannula

Adres e-mail głównej osoby do kontaktu: heikki.hannula@hamk.fi

Numer telefonu: +358 36 46 33 77

Zastosowanie / docelowi odbiorcy działania: osoby przygotowujące się do zawodu nauczyciela w takich dziedzinach, jak technologia, inżynieria i nauki społeczne

Docelowy poziom kształcenia: średnie, wyższe i dalsze

Program kształcenia zawodowego nauczycieli obejmuje następujące moduły:

- ▶ podstawową teorię pedagogiki oraz szkolenie zawodowe;
- ▶ pedagogikę zawodową;
- ▶ doskonalenie zawodowe nauczycieli w odpowiednich organizacjach osób przygotowujących się do zawodu nauczyciela, głównie w instytucjach oświatowych;
- ▶ pracę dyplomową.

Od 2006 r. istnieje również fakultatywny kurs kształcenia w zakresie przedsiębiorczości: „Podstawy przedsiębiorczości” (3 punkty).

Program kształcenia zawodowego nauczycieli okazał się wielkim sukcesem – liczba podań o przyjęcie jest znaczna i można przyjąć jedynie około 33% kandydatów.

Warunki konieczne do osiągnięcia sukcesu

- ▶ Kształcenie w zakresie przedsiębiorczości powinno być wpisane w misję i program nauczania instytucji.
- ▶ Cele w zakresie przedsiębiorczości powinny być włączone w kryteria oceny uczenia się.

Przydatne linki lub źródła:

Prezentacja uczelni przygotowana przez Heikki Hannulę jest dostępna pod adresem: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/files/education/dublin/heikki_hannula_en.pdf

Na stronach internetowych Uniwersytetu można znaleźć ogólne informacje na temat programu: http://portal.hamk.fi/portal/page/portal/HAMK/In_English/Education/professional_teacher_education

Wpływ działania

Od 2012 r. kształcenie w zakresie przedsiębiorczości włączono w cele czterech kursów:

- ▶ *Spółeczeństwo, życie zawodowe i kształcenie* (4 punkty): osoby przygotowujące się do zawodu nauczyciela posiadają kompetencje, aby określić znaczenie kształcenia w zakresie przedsiębiorczości w kształceniu zawodowym;
- ▶ *Prowadzenie nauki* (7 punktów): osoby przygotowujące się do zawodu nauczyciela są w stanie promować przedsiębiorczość w różnych warunkach nauki;
- ▶ *Sieci kontaktów w kształceniu* (3 punkty): osoby przygotowujące się do zawodu nauczyciela są w stanie nawiązywać współpracę w ramach różnych sieci kontaktów **przedsiębiorstw** oraz innych zainteresowanych stron;
- ▶ *Doskonalenie zawodowe nauczycieli* (15 punktów): osoby przygotowujące się do zawodu nauczyciela posiadają kompetencje, aby rozwijać własne metody nauczania i wiedzę fachową w sposób **przedsiębiorczy** i zorientowany na cele.

KSZTAŁCENIE POCZĄTKOWE
NAUCZYCIELI

SZKOLENIE OSÓB
PRZYGOTOWUJĄCYCH SIĘ
DO ZAWODU NAUCZYCIELA

CERTYFIKACJA

WPISANY

FINLANDIA

Wkład absolwentów w doskonalenie zawodowe nauczycieli

Na **Uniwersytet Swansea** przyjęto szereg innowacyjnych metod szkolenia osób przygotowujących się do zawodu nauczyciela w odniesieniu do realiów szkolnych oraz wspierania ich w rozwijaniu zdolności w zakresie przedsiębiorczości. Przykładowo Uniwersytet angażuje byłych studentów i absolwentów w opracowywanie i rozwój obecnego programu. Absolwenci mogą również uczestniczyć w prowadzeniu zajęć i w ocenie nowych osób przygotowujących się do zawodu nauczyciela. Mechanizm ten funkcjonuje pod nazwą „modelu stałego przeglądu koncepcji” i umożliwia byłym studentom wnoszenie wkładu w bieżącą praktykę edukacyjną.

Przedmiotowe inicjatywy zostały opracowane na uniwersytecie: początkowo w ramach kursów z zakresu komunikacji wizualnej na wydziale sztuki i projektowania stale proszono byłych studentów o ocenę ich kursów spe-

cjalistycznych. W ramach programów szkolenia nauczycieli na wydziale kształcenia po prostu przyjęto wspomniane podejście. Przewiduje ono korzystanie z pomocy byłych studentów, którzy założyli własną działalność gospodarczą, w celu wspierania i nadzorowania rozwoju osób przygotowujących się do zawodu nauczyciela pod względem procesu uczenia się. Za przedmiotowy projekt Uniwersytet zdobył nagrodę na konferencji „Umiędzynarodowienie kształcenia i szkolenia w zakresie przedsiębiorczości” (Internationalising Entrepreneurship Education and Training) w Brazylii w 2006 r.

Program uznaje się za dobrą praktykę, ponieważ nauczyciele mogą doświadczyć realiów przedsiębiorcy, w tym sposobu przygotowania uczniów do pracy z nimi w przyszłości.

Rodzaj działania: programy szkolenia osób przygotowujących się do zawodu nauczyciela

Państwo realizacji: Zjednoczone Królestwo

Instytucja realizująca działanie: Uniwersytet Swansea (Swansea Metropolitan University)

Strona internetowa projektu lub instytucji: <http://www.smu.ac.uk>

Zastosowanie / docelowi odbiorcy działania: osoby przygotowujące się do zawodu nauczyciela

Docelowy poziom kształcenia: szereg poziomów

Warunki konieczne do osiągnięcia sukcesu

- ▶ Uznanie wartości doświadczenia i uczenia się od przemysłu.
- ▶ Uznanie przez osoby kształcące nauczycieli znaczenia byłych studentów i możliwości, jakie mogą oni wnieść w obecną praktykę edukacyjną.
- ▶ Mimo stosunkowej łatwości, z jaką osoby kształcące mogą obecnie śledzić losy swoich byłych studentów, konieczne jest ukierunkowane długoterminowe podejście ze strony osoby, którą studenci szanują i pragną wspierać. Ponadto usprawnienie kursu i zarządzanie nim wymaga również czasu.

- ▶ Działanie funkcjonuje jako mechanizm kontroli jakości w odniesieniu do obecnej praktyki (w porównaniu z praktyką alternatywną lub wcześniejszą).
- ▶ Dzięki niemu umożliwiono byłym studentom zaangażowanie się w obecną praktykę, co zwiększyło motywację obecnych studentów, a także dostarczono dowody na to, jak funkcjonuje ono w rzeczywistości w porównaniu z teorią wykładaną na zajęciach.
- ▶ Pozwala ono na zmianę pewnych aspektów prowadzenia kursu „na gorąco”, ponieważ w ramach kursu można uwzględnić najbardziej aktualne sposoby uczenia się zaproponowane przez byłych studentów i absolwentów.

Wpływ działania

- ▶ Na całym Uniwersytecie główny nacisk kładzie się na „aktualność” prowadzonych zajęć oraz wpływ stosownej nauki pod względem zadowolenia studentów i informacji zwrotnych od nich. W Walii odnotowuje się jeden z najwyższych wskaźników przetrwania niewielkich „odpryskowych” firm absolwentów *per capita*, a Swansea Metropolitan University stale plasuje się na czele rankingu. Przyczynia się to również do wzmocnienia ogólnej wiarygodności Uniwersytetu, ponieważ słowa przekładają się w nim na czyny.

KSZTAŁCENIE POCZĄTKOWE
NAUCZYCIELI

SZKOLENIE OSÓB
PRZYGOTOWUJĄCYCH SIĘ
DO ZAWODU NAUCZYCIELA

ANGAŻOWANIE ABSOLWENTÓW

UCZENIE SIĘ OD PRZEMYSŁU

ZJEDNOCZONE KRÓLESTWO

Przydatne linki lub źródła:

Penaluna, A. i Penaluna, K. (2006), *Business Paradigms in Einstellung: a Creative industries perspective on enhancing entrepreneurship education*. Konferencja „Umiędzynarodowienie kształcenia i szkolenia w zakresie przedsiębiorczości” (Internationalizing Entrepreneurship Education and Training Conference), Sao Paulo, Brazylia.

(nagrodzone nagrodą specjalną za najlepszą pracę empiryczną dla starszych pracowników naukowych)

Penaluna, A. i Penaluna, K. (2008), *Business Paradigms in Einstellung: Harnessing Creative Mindsets for Entrepreneurship Education*, *Journal of Small Business and Entrepreneurship* 21, nr 2, s. 231–250. Dostępne pod adresem: <http://www.freepatentsonline.com/article/Journal-Small-Business-Entrepreneurship/204931981.html>

Obowiązkowy kurs muzyki w ramach podejścia przedsiębiorczego (podejście pedagogiczne)

Wydział Edukacji na **Uniwersytecie Laponii** został utworzony w 1979 r. i jest najstarszym wydziałem na tym uniwersytecie. Na wydziale tym jest około 700 studentów studiów podstawowych, 80 studentów studiów podyplomowych oraz 60 pracowników. Przedsiębiorczość i kształcenie w zakresie przedsiębiorczości stanowią podstawowy element strategii wydziału.

W nauczaniu „obowiązkowego kursu muzyki w ramach podejścia przedsiębiorczego” skoncentrowano się zarówno na przedsiębiorczych sposobach uczenia się, jak i na pedagogice integracyjnej. Wynika to z tego, że dzięki elementom opartym na przedsiębiorstwach, takim jak odkrywanie i tworzenie możliwości, eksperymentowanie, refleksje i zarządzanie wiedzą, każdy student jest w stanie opanować różne treści, korzystając ze swoich mocnych stron, nawyków i innych indywidualnych predyspozycji.

Kurs obejmuje naukę muzyki oraz myślenia i zachowania w sposób przedsiębiorczy, zwłaszcza przez podejmowanie decyzji dotyczących wyboru różnych rozwiązań alternatywnych w muzyce. Nauczyciel jest osobą ułatwiającą uczenie się, integrującą eksperymenty i przemyślaną wiedzę osób przygotowujących się do zawodu nauczyciela z celami i treścią programu nauczania. W ramach kursu studenci zdobywają wiedzę na temat muzyki jako zjawiska oraz na temat sposobu nauczania muzyki. Ponadto kładzie się nacisk na pewne cechy i umiejętności z zakresu przedsiębiorczości: np. występowanie z inicjatywą, pewność siebie, wytrwałość, podejmowanie ryzyka, proces podejmowania decyzji, umiejętności negocjacyjne, tolerowanie niepewności oraz uczenie się na błędach.

Rodzaj działania: metody nauczania i metody pedagogiczne w zakresie przedsiębiorczości

Państwo realizacji: Finlandia

Instytucja realizująca działanie: Uniwersytet Laponii

Strona internetowa projektu lub instytucji: http://www.ulapland.fi/InEnglish/Units/Faculty_of_Education.iw3

Główna osoba do kontaktu: Lenita Hietanen

Adres e-mail głównej osoby do kontaktu: lenita.hietanen@ulapland.fi

Numer telefonu: +358 (0) 404 844 164

Zastosowanie / docelowi odbiorcy działania: osoby przygotowujące się do zawodu nauczyciela

Docelowy poziom kształcenia: szereg poziomów

Aby osiągnąć powyższe cele, podejmuje się między innymi następujące działania:

- ▶ nauczyciel umożliwia studentom decydowanie o treści, zakresie, terminie nauki oraz osobach, z którymi się uczą. W ten sposób zachęca studentów do podejmowania ryzyka, zarządzania niepewnością oraz organizowania nauki w taki sposób, aby byli oni odpowiedzialni za własne ścieżki uczenia się;
- ▶ podczas kursu kładzie się nacisk na partnerskie uczenie się, zwłaszcza na wspólne podejmowanie decyzji i rozwiązywanie problemów w trakcie interaktywnych dyskusji;
- ▶ każdy student prowadzi notatki w formie osobistego dziennika refleksji. Nauczyciel podaje przykłady cech i umiejętności z zakresu przedsiębiorczości. Po każdej lekcji muzyki studenci oceniają, jakich cech i umiejętności z zakresu przedsiębiorczości doświadczali najmocniej w trakcie procesu uczenia się muzyki, i zapisują te oceny w swoich dziennikach.

Warunki konieczne do osiągnięcia sukcesu

Nauczyciel zwraca uwagę na cztery główne elementy, które mają zasadnicze znaczenie dla osiągnięcia sukcesu:

- ▶ wspólne podejmowanie decyzji: w trakcie procesu uczenia się i później nauczyciel i studenci omawiają, analizują i oceniają zarówno metodę, jak i wiedzę: w jaki sposób uczę się tego, czego się uczę? Należy prze-myśleć każdy etap procesu uczenia się: planowanie, działanie i produkt;
- ▶ uczenie się przez działanie: nauczyciele zapewniają studentom różne możliwości, aby umożliwić im innowacyjne sposoby uczestnictwa podczas określania celów, w trakcie planowania metod uczenia się i w działaniu. Dzięki refleksji studenci mogą osiągnąć nową wiedzę na podstawie zdobytych doświadczeń i oceniać zarówno proces, jak i produkt uczenia się;
- ▶ nauczyciel powinien pełnić rolę osoby wspierającej i ułatwiającej uczenie się. Chodzi o to, aby nauczyciel nie zapewniał studentom po prostu odpowiedzi, ale pozwalał im na samodzielne pozyskanie wiedzy. Nauczyciel musi jednak w stosownym czasie oferować wsparcie studentom, których sytuacja może być bardzo zróżnicowana;

- ▶ czas na refleksję: nauczyciel powinien zapewnić wystarczająco dużo czasu zarówno na prowadzenie dziennika refleksji, jak i na dyskusję w trakcie procesu uczenia się i po nim. Przemyślenia powinny koncentrować się na przedsiębiorczych sposobach uczenia się oraz na treści muzycznej programów nauczania.

Wpływ działania

Chociaż nie dokonano jeszcze formalnej oceny, zauważono, że działanie promuje przygotowanie nauczycieli do kształcenia w zakresie przedsiębiorczości z następujących powodów:

- ▶ zachęca się w nim studentów do badania własnej działalności przedsiębiorczej przez eksperymenty i przemyślenia dotyczące wszystkich etapów procesu uczenia się;
- ▶ studenci muszą działać na różne przedsiębiorcze sposoby, podejmując decyzje dotyczące możliwości, jakie są dane lub stworzone w ramach sytuacji uczenia się;
- ▶ studenci mogą obserwować działania przedsiębiorcze nauczyciela i jego ustalenia w warunkach nauki;
- ▶ zachęca się studentów do stosowania swoich doświadczeń i kompetencji z zakresu przedsiębiorczości w innych dziedzinach i na różnych poziomach szkół.

Plany rozwijania tej praktyki

- ▶ Przeznaczenie większej ilości czasu na wzajemny kreatywny proces osób przygotowujących się do zawodu nauczyciela w ramach projektowania nowych możliwości.
- ▶ Przeznaczenie większej ilości czasu na krytyczne przemyślenia: sprawiedliwość społeczna i równe szanse są integralną częścią integracyjnego, przedsiębiorczego podejścia.

**KSZTAŁCENIE POCZĄTKOWE
NAUCZYCIELI**

NAUCZANIE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

MUZYKA I KREATYWNOŚĆ

WSPÓŁPRACA

FINLANDIA

Przydatne linki lub źródła:

W języku fińskim: https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/76736/Lenita_Hietanen.pdf?sequence=1

Konsultant w zakresie innowacji: Uniwersytet Kopenhaski

Działanie oferowane jest przez wydział kształcenia nauczycieli **Uniwersytetu Kopenhaskiego** osobom przygotowującym się do zawodu nauczyciela w dziedzinie kształcenia podstawowego i kształcenia średniego I stopnia. Dotyczy ono wszystkich poziomów; przede wszystkim skierowane jest do osób przygotowujących się do zawodu nauczyciela, lecz także do samych nauczycieli. Oferuje się je wszystkim osobom przygotowującym się do zawodu nauczyciela na trzecim roku jako przedmiot dodatkowy, promowany za pomocą spotkań, w internecie i w broszurach. Od wiosny 2013 r. będzie ono również dostępne jako intensywny program UE dla 24 osób przygotowujących się do zawodu nauczyciela z pięciu państw.

Działanie ma na celu wpieranie i rozwój przedsiębiorczego podejścia u osób przygotowujących się do zawodu nauczyciela oraz wyposażenie ich w model procesu z gotowymi technikami, jakie mogą one zastosować w przyszłości w swoim nauczaniu. Przedmiotowy model nosi nazwę modelu FIRE i obejmuje cztery określone i wzajemnie powiązane etapy.

F – fakty (odnajdywanie faktów z książek i z życia)

I – innowacyjne pomysły (tworzenie i wybieranie)

R – rzeczywista konfrontacja (przez tworzenie prototypów i informacje zwrotne)

E – ewaluacja (produktu oraz procesu i uczenia się)

Rodzaj działania: innowacyjne metody nauczania związane z kształceniem w zakresie przedsiębiorczości

Państwo realizacji: Dania

Instytucja realizująca działanie: Uniwersytet Kopenhaski (University College Copenhagen), Wydział Kształcenia Nauczycieli

Strona internetowa projektu lub instytucji: <http://blaagaard-kdas.ucc.dk/english>

Główna osoba do kontaktu: Lilian Rohde

Adres e-mail głównej osoby do kontaktu: LR@ucc.dk

Numer telefonu: +45 41 89 75 81

Zastosowanie / docelowi odbiorcy działania: osoby przygotowujące się do zawodu nauczyciela na Uniwersytecie; nauczyciele podejmujący ustawiczny rozwój zawodowy

Docelowy poziom kształcenia: studentów szkoli się w zakresie kształcenia podstawowego i kształcenia średniego I stopnia

Osoby przygotowujące się do zawodu nauczyciela rozwijają również swoje kompetencje w kontaktach ze społecznością lokalną, kontaktując się z rzeczywistymi partnerami poza instytucją oświatową i świadcząc na ich rzecz usługi.

Działanie jest dwutygodniowym programem, w ramach którego osoby przygotowujące się do zawodu nauczyciela kontaktują się z czynnymi nauczycielami i przedstawiają problem, który chcieliby rozwiązać. W 2012 r. poproszono ich o zaprezentowanie problemów z dziedziny włączenia społecznego i nauczania zróżnicowanego. Następnie osoby przygotowujące się do zawodu nauczyciela omawiają problem w grupach i opracowują innowacyjne rozwiązanie, które przedstawia nauczycielowi.

Warunki konieczne do osiągnięcia sukcesu

- ▶ Motywacja osób przygotowujących się do zawodu nauczyciela do uczestnictwa.
- ▶ Udział czynnych nauczycieli kształcenia podstawowego lub kształcenia średniego I stopnia.
- ▶ Efektywna organizacja: stosunkowo ograniczona liczba nauczycieli uniwersyteckich musi być w stanie pracować z dużą liczbą uczestników.
- ▶ Program został rozwinięty w ciągu 7 lat i zawiera krótszą wersję „próbna” dla osób przygotowujących się do zawodu nauczyciela, gdy rozpoczynają one studia.

Wpływ działania

- ▶ Wykorzystanie nauczycieli jako klientów jest innowacyjną metodą.
- ▶ Zastosowane podejście przynosi konieczne efekty uczenia się dotyczące kształcenia w zakresie przedsiębiorczości w odniesieniu do osób przygotowujących się do zawodu nauczyciela, w szczególności w przypadku, gdy takie osoby planują równoległe działanie dla swoich uczniów jako część swojej praktyki zawodowej w zakresie nauczania.
- ▶ Spełnia ono również wymaganie, aby osoby przygotowujące się do zawodu nauczyciela uczyły się kształcenia w zakresie przedsiębiorczości w praktyce oraz pod względem metodyki i teorii.
- ▶ Ma ono bezpośrednie przełożenie na życie zawodowe studentów i może potencjalnie zostać rozwinięte w działania ukierunkowane na potrzeby użytkownika we wszystkich zawodach.
- ▶ Program wywiera zauważalny wpływ np. przez utworzenie centrum innowacji w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli oraz projekt mający na celu wymianę dobrych praktyk z innymi duńskimi uczelniami.

Plany rozwijania tej praktyki

Doskonalenie zawodowe nauczycieli w odniesieniu do innowacyjności i kształcenia w zakresie przedsiębiorczości jest rozwijane przez wprowadzanie w życie nowego programu nauczania dotyczącego kształcenia początkowego nauczycieli, przewidującego wprowadzenie go jako obowiązkowego elementu w ramach przedmiotów ze wszystkich dziedzin. Modele takie jak opisany powyżej będą stanowiły część zestawu narzędzi dla studentów.

KSZTAŁCENIE POCZĄTKOWE NAUCZYCIELI
NAUCZANIE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI
TECHNIKI w ODNIESIENIU DO PROCESU
NAUCZYCIELE JAKO KLIENCI
DANIA

„Przedsiębiorstwa wiejskie wspierające uczenie się przez działanie” – narzędzie zawodowe i pedagogiczne

Uniwersytet Sogn og Fjordane ma około 3000 studentów i 300 pracowników. Kształcenie w zakresie przedsiębiorczości jest obowiązkowe dla wszystkich osób przygotowujących się do zawodu nauczyciela – kształcenia podstawowego, średniego i zawodowego – i stanowi integralną część programu nauczania. Wszystkim studentom oferuje się co najmniej dwa terminy szkolenia w zakresie przedsiębiorczości; szkolenie to, trwające dwa lub cztery dni, jest również oferowane w ramach kursu ustawicznego szkolenia zawodowego dla praktykujących nauczycieli.

Program REAL (Rural Enterprises for Action Learning – Przedsiębiorstwa wiejskie wspierające uczenie się przez działanie) pierwotnie opracowano w latach 80. na obszarach wiejskich w Stanach Zjednoczonych; Uniwersytet

Sogn og Fjordane jest właścicielem prawa do materiałów w Europie i oferuje kursy i szkolenia, w których je wykorzystuje. REAL opiera się na dowodach, że praktyki dotyczące kształcenia w zakresie przedsiębiorczości, w ramach których studenci korzystają z materiału i uczą się o nim natychmiast po opanowaniu go, prowadzą do wskaźnika zatrzymania wiedzy na poziomie 90% w porównaniu z jedynie 5% w przypadku wykładów. Technika nauczania w ramach REAL **opiera się na modelu uczenia się przez praktykę**. Jego podstawą jest następująca koncepcja dotycząca uczenia się:

„Powiedz mi, a zapomnę; pokaż mi, a zapamiętam; zaangażuj mnie, a zrozumieć”.

Rodzaj działania: metody nauczania i metody pedagogiczne w zakresie przedsiębiorczości

Państwo realizacji: Norwegia

Instytucja realizująca działanie: Uniwersytet Sogn og Fjordane

Strona internetowa projektu lub instytucji: <http://www.hisf.no/en/home>

Główna osoba do kontaktu: prof. Ivar a Offerdal

Adres e-mail głównej osoby do kontaktu: ivar.offerdal@hisf.no

Numer telefonu: +47 57 67 60 65 / +47 91 30 05 39

Numer telefonu: Wydział kształcenia nauczycieli i sportu: +47 57 67 60 00

Zastosowanie / docelowi odbiorcy działania: studenci wydziału kształcenia nauczycieli i sportu

Docelowy poziom kształcenia: szereg poziomów kształcenia (kształcenie podstawowe, średnie i zawodowe). Działanie REAL jest również oferowane jako kurs ustawicznego szkolenia zawodowego dla praktykujących nauczycieli.

Uznaje się w niej związek między refleksją, rozszerzeniem, zastosowaniem i doświadczeniem. Podstawowe znaczenie ma to, że osoba ucząca się ma „konkretne doświadczenie” – aktywne uczestnictwo w wydarzeniu. Uczenie się jest następnie wzmacniane przez refleksje na temat doświadczenia, a następnie rozszerzane, ponieważ osoba ucząca się identyfikuje abstrakcyjne idee, teorie i zasady kryjące się za działaniem edukacyjnym. Na koniec osoba ucząca się przekłada swój nowo nabyty język i umiejętności na „rzeczywiste” sytuacje.

REAL koncentruje się na szkołach zarówno na obszarach wiejskich, jak i bardziej miejskich, w których budowanie tożsamości lokalnej uznaje się za szczególnie istotne i postrzega jako sposób zachęcania uczniów do powrotu na dany obszar i założenia działalności gospodarczej. W programie nauczania skoncentrowano się na dwóch rozległych zagadnieniach: umiejętnościach życiowych i tematach związanych z postawami oraz na tematach związanych z działalnością gospodarczą. Celem jest skoncentrowanie się początkowo na postawach, z których następnie rozwijają się kluczowe kompetencje. Służy to rozwijaniu komunikacji, krytycznego i kreatywnego myślenia, rozwiązywania problemów, skutecznej współpracy z innymi oraz tożsamości lokalnej. W ujęciu biznesowym promuje się znajomość analizy rynkowej, szerzej pojętej gospodarki oraz marketingu i sprzedaży.

REAL koncentruje się na partnerstwach z instytucjami i organizacjami zewnętrznymi i wsparciem ze strony dziekanów i przewodniczących wydziałów Uniwersytetu. W jego ramach rozwija się i testuje nowe pomysły wraz ze „szkołami modelowymi”, które pomagają w opracowywaniu materiału. Pomysły REAL rozpowszechniane są w całej instytucji dzięki szkoleniu kolegów i rozpowszechnianiu idei kształcenia w zakresie przedsiębiorczości. Podkreśla się potrzebę zachowania cierpliwości.

Warunki konieczne do osiągnięcia sukcesu

Ważne jest, aby nauczyciele otrzymywali ze strony szkoły wsparcie w zakresie wdrażania oraz aby nauczyciele mieli cierpliwość i w jasny sposób:

- ▶ określali cele uczenia się w ramach danego zadania;
- ▶ organizowali czas i materiały niezbędne do przeprowadzenia danego zadania;

Przydatne linki lub źródła:

Prezentacja przygotowana przez adiunkta Ivara A. Offerdala jest dostępna pod adresem: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/files/education/dublin/ivar_offerdal_en.pdf

- ▶ tworzyli procedury, głównie oparte na działaniach w grupach, których efektem jest prezentacja;
- ▶ opierali się na refleksjach dotyczących tego, co zrobiły osoby uczące się, czego się nauczyły oraz tego, jaki ma to związek z ich celami;
- ▶ zachęcali osoby uczące się do rozważenia rzeczywistego zastosowania oraz sposobu połączenia uczenia się przez pracę z ich życiem codziennym.

Wpływ działania

- ▶ Większość społeczności lokalnych i szkół w okręgu Sogn og Fjordane naucza przedsiębiorczości i stosuje wspomniane materiały.
- ▶ Z przeglądu opinii studentów wynika, że są oni zadowoleni z doświadczeń w ramach REAL.
- ▶ Działanie zostało wymienione jako dobra praktyka w badaniu nordyckim z 2004 r., a następnie w ramach innego projektu w 2012 r. Wymieniono je również w planach rządowych (na lata 2004–2006).
- ▶ W sprawozdaniu z badania sporządzonym przez Kunnskapsparken Bodø w 2009 r. REAL uplasowało się wysoko w rankingu i od 2007 r. jest częścią doskonalenia zawodowego nauczycieli w Sogn og Fjordane.

Plany rozwijania tej praktyki

Wszyscy nauczyciele na wydziale kształcenia Sogn og Fjordane będą brali udział w dwudniowych warsztatach, w ramach których omawiane będzie wdrażanie kształcenia w zakresie przedsiębiorczości w nowy program nauczania. W przyszłości będzie to przedmiot obowiązkowy w ramach szkolenia, jako punktowany kurs w ramach kształcenia pedagogicznego i jako część szkolenia ogólnopredmiotowego.

KSZTAŁCENIE POCZĄTKOWE
NAUCZYCIELI

NAUCZANIE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

UCZENIE SIĘ PRZEZ
DOŚWIADCZENIE

WSPÓŁPRACA

NORWEGIA

Program w zakresie przedsiębiorczości dla dzieci w wieku od 3 do 12 lat

Politechnikę Viana do Castelo utworzono w 1980 r. Jej misją jest zapewnianie „wykwalifikowanego szkolenia humanistycznego, kulturalnego, naukowego, technicznego i zawodowego, przeprowadzanie niezbędnych badań w celu realizacji jej misji oraz współpraca ze społecznością regionalną Alto-Minho, w szczególności z jej sektorami produkcji i przedsiębiorczości”.

Program w zakresie przedsiębiorczości „Mieć pomysły, aby zmieniać świat” przeznaczony dla dzieci w wieku od 3 do 12 lat jest wynikiem partnerstwa wydziału kształcenia politechniki Viana do Castelo i centrum edukacyjnego Alice Nabeiro – Delta. W ramach projektu przyjęto szerszą definicję kształcenia w zakresie przedsiębiorczości rozumianego jako proces mający umożliwiać osobom uczącym się wprowadzanie pomysłów w życie oraz mający na celu promowanie umiejętności w zakresie przedsiębiorczości

znanych jako „miękkie umiejętności” zarówno u dzieci, jak i u osób przygotowujących się do zawodu nauczyciela.

W ramach programu dostępne są materiały i propozycje działań zaprojektowanych dla dzieci w wieku przedszkolnym (w wieku od 3 do 5 lat), dzieci z młodszych klas szkoły podstawowej (w wieku od 6 do 9 lat) oraz dzieci ze starszych klas szkoły podstawowej (w wieku od 10 do 12 lat). Dzieci opracowują własne projekty na podstawie swoich pomysłów, zgłębiając jednocześnie umiejętności wymagane w odniesieniu do każdego z następujących obszarów wiedzy:

- ▶ stymulowania pomysłów;
- ▶ dzielenia się pomysłami;
- ▶ tego, co chcą robić;

Rodzaj działania: metody nauczania i metody pedagogiczne w zakresie przedsiębiorczości

Państwo realizacji: Portugalia

Instytucja realizująca działanie: Politechnika Viana do Castelo

(Instituto Politécnico de Viana do Castelo – IPVC)

Strona internetowa projektu lub instytucji: <http://portal.ipvc.pt/portal/page/portal/ese>

Zastosowanie / docelowi odbiorcy działania: osoby przygotowujące się do zawodu nauczyciela

Docelowy poziom kształcenia: kształcenie przedszkolne

- ▶ podejścia;
- ▶ słuchania innych;
- ▶ opowiadania o projekcie;
- ▶ współpracy z innymi;
- ▶ identyfikacji potrzeb;
- ▶ tworzenia prototypów w celu rozpowszechniania projektu;
- ▶ sieci kontaktów współpracowników;
- ▶ cykli zadań;
- ▶ przywództwa w ramach projektu.

Na wydziale kształcenia politechniki Viana do Castelo w ramach kursów kształcenia początkowego nauczycieli osoby przygotowujące się do zawodu nauczyciela otrzymały szkolenie w dziedzinie kształcenia w zakresie przedsiębiorczości, które jest wdrażane w identycznej formie jak program w zakresie przedsiębiorczości dla dzieci w wieku od 3 do 12 lat. Oznacza to, że szkolenie w dziedzinie kształcenia w zakresie przedsiębiorczości jest zaprojektowane, by wspierać rozwijanie umiejętności w zakresie przedsiębiorczości (wiedzy, postaw i wartości) u samych osób przygotowujących się do zawodu nauczyciela. Jednocześnie studenci uczą się sposobów promowania umiejętności w zakresie przedsiębiorczości u małych dzieci (w wieku od 3 do 12 lat). Materiały z dziedziny kształcenia w zakresie przedsiębiorczości są testowane i badane w ramach „Stażu w zakresie nauczania” równoległe do praktyki studentów w szkołach przyjmujących. Osoby przygotowujące się do zawodu nauczyciela pracują wspólnie i zgłębiają metody pedagogiczne właściwe dla kształcenia w zakresie przedsiębiorczości. Jest to również sposób wymiany i rozpowszechniania praktyk z dziedziny kształcenia w zakresie przedsiębiorczości w szkołach przyjmujących. Projekt ocenia się, stosując podejście typu działanie–badanie.

Warunki konieczne do osiągnięcia sukcesu

- ▶ Szkoły zaangażowane na rzecz podejścia aktywnego uczenia się i prac w ramach projektów.
- ▶ Szkoły z elastycznymi programami nauczania.
- ▶ Włączenie rozwijania umiejętności w zakresie przedsiębiorczości u osób przygotowujących się do zawodu nauczyciela do programu nauczania w dziedzinie kształcenia nauczycieli.
- ▶ Ścisły nadzór nad kształceniem w zakresie przedsiębiorczości podczas praktyk studentów w szkołach przyjmujących.
- ▶ Monitorowanie procesu i rezultatów kształcenia w zakresie przedsiębiorczości (np. z zastosowaniem wzoru działanie–badanie) oraz ocena, dostosowanie i opracowanie materiałów w różnych kontekstach szkolnych.
- ▶ Identyfikacja i wymiana dobrych praktyk, rozpowszechnianie projektu.

Wpływ działania

- ▶ Program umożliwia osobom przygotowującym się do zawodu nauczyciela rozwijanie kształcenia w zakresie przedsiębiorczości w przedszkolach i szkołach podstawowych.

**KSZTAŁCENIE POCZĄTKOWE
NAUCZYCIELI**

NAUCZANIE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

SZKOŁA PODSTAWOWA

PRACE W RAMACH PROJEKTÓW

PORTUGALIA

Przydatne linki lub źródła:

Prezentacja projektu oraz strona tytułowa podręcznika „Ter ideias para mudar o mundo” („Mieć pomysły, aby zmieniać świat”):

<http://internacional.ipvc.pt/en/node/17>

ACCIO – Centrum Kreatywności, Innowacji i Przedsiębiorczości

Uniwersytet Artevelde w Gandawie podjął się szkolenia specjalistów, którzy są w stanie przesuwać granice dzięki stosowaniu kreatywności, innowacyjnego myślenia i przedsiębiorczości. Stawia przed studentami i pracownikami wyzwania, by szukali nowych odpowiedzi opartych na nowych pomysłach w kontekście szybko zmieniającego się otoczenia edukacyjnego. Wiodącą rolę w tym procesie pełni centrum wiedzy ACCIO (Arteveldehogeschool Centrum voor Creativiteit, Innovatie en Ondernemingszin – Centrum Kreatywności, Innowacji i Przedsiębiorczości na Uniwersytecie w Artevelde), któremu przewodniczy dyrektor generalny i które uruchomiono we wrześniu 2011 r. Działanie to powinno doprowadzić do osiągnięcia jednego z głów-

nych celów strategicznych kolegium: „zaszczepiania i stymulowania kreatywności, innowacyjności i przedsiębiorczości wśród studentów i pracowników”. Każdy wydział szkoły (jest ich 16) ma swojego urzędnika ds. projektu ACCIO.

Wszystkie innowacje w programach nauczania są inspirowane umiejętnościami, jakie powinien posiadać przedsiębiorca, w tym: kreatywnością, szukaniem możliwości, ukierunkowaniem na klienta, przywództwem, wytrwałością itp. Opracowano narzędzie internetowe, aby umożliwić testy wstępne i testy po zakończeniu kursów w odniesieniu do umiejętności studentów i nauczycieli w zakresie przedsiębiorczości. Urzędnicy ds. projektu ACCIO są przeszkoleni do

Rodzaj działania: metody nauczania i metody pedagogiczne w zakresie przedsiębiorczości

Państwo realizacji: Belgia

Instytucja realizująca działanie: Uniwersytet Artevelde

Strona internetowa projektu lub instytucji:

<http://www.arteveldehogeschool.be/accio/nl>

Główna osoba do kontaktu: Dominique Roodhooft

Adres e-mail głównej osoby do kontaktu: Dominique.roodhooft@arteveldehs.be

Numer telefonu: +32 92 34 74 77

Zastosowanie / docelowi odbiorcy działania: nauczyciele i studenci kolegium

Docelowy poziom kształcenia: poziom uniwersytecki

wykrywania wspomnianych umiejętności. Każdy program ma swój słownik ACCIO zawierający opisy umiejętności i odpowiadające im efekty uczenia się. Słownik ten ułatwia włączanie kreatywności, innowacyjności i przedsiębiorczości w programy nauczania w sposób usystematyzowany. Ponadto urzędnicy ds. kreatywności w ramach projektu ACCIO prowadzą sesje typu „burza mózgów” oraz doskonalenie zawodowe nauczycieli na temat kreatywnego myślenia, inspirujące wykłady i inne działania wspierające działalność z zakresu kreatywności i przedsiębiorczości.

Niektóre wyniki ACCIO to:

- ▶ 13 „burz mózgów” przeprowadzonych z nauczycielami i studentami w ciągu ostatnich trzech miesięcy;
- ▶ zgromadzenie 130 studentów z kreatywnymi pomysłami na początku roku akademickiego;
- ▶ w pierwszym kwartale 2012 r. 36 studentów otrzymało wsparcie z ACCIO na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej;
- ▶ w roku akademickim 2011–2012 do testu internetowego podeszło 400 studentów.

Główne wyciągnięte wnioski są następujące:

- ▶ trudno przekonać nauczycieli. Kojarzą oni kształcenie w zakresie przedsiębiorczości tylko z działalnością gospodarczą – jest to zbyt wąska definicja;

Przydatne linki lub źródła:

http://www.youtube.com/watch?v=to06gDoDzu0&feature=player_embedded
http://www.youtube.com/watch?v=_7_1SDdqQ4A&feature=player_embedded
<http://www.arteveldehogeschool.be/accio/nl/>
<http://www.scoop.it/t/tools-voor-lesgevers>
<http://www.scoop.it/t/arteveldehogeschool-en-ondernemen>
<http://www.scoop.it/t/food-en-drinks-for-creative-brains>
<https://twitter.com/AccioArtevelde>
<http://nl-nl.facebook.com/accio.artevelde>

- ▶ trudno jest włączyć kształcenie w zakresie przedsiębiorczości w różne dziedziny przedmiotów, ale spotkania z nauczycielami i studentami pomagają w przenoszeniu dobrych praktyk między poszczególnymi wydziałami.

Warunki konieczne do osiągnięcia sukcesu

- ▶ Wsparcie odgórne: wsparcie ze strony kierownictwa ma zasadnicze znaczenie.
- ▶ Kształcenie w zakresie przedsiębiorczości powinno być uznawane przez społeczność za przydatny rodzaj wykształcenia.
- ▶ Motywowanie nauczycieli do uczenia się i doceniania przydatności kształcenia w zakresie przedsiębiorczości.
- ▶ Model 13 kompetencji został dobrze zdefiniowany i zorganizowany, co ułatwiło jego zrozumienie i wdrożenie.

Wpływ działania

- ▶ Skuteczne włączenie przedsiębiorczości do programu nauczania i wyniki nauczania oraz stymulowanie przedsiębiorczości i innowacyjności wśród studentów w celu zwiększania ich szans na zatrudnienie.

**KSZTAŁCENIE POCZĄTKOWE
NAUCZYCIELI**

NAUCZANIE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

UZNAWANIE UMIEJĘTNOŚCI

**WŁĄCZENIE DO PROGRAMU
NAUCZANIA**

BELGIA

Innowacje i przedsiębiorczość

W 2008 r. była jugosłowiańska republika Macedonii (FYROM) wprowadziła obowiązkowy kurs „Przedsiębiorstwa i przedsiębiorczość” dla czwartego roku szkoły średniej obejmujący dwie godziny tygodniowo. W celu wzmocnienia kompetencji nowych nauczycieli w zakresie nauczania nowego przedmiotu **Krajowe Centrum Rozwoju Innowacyjności i Nauki Przedsiębiorczości** (National Centre for Development of Innovation and Entrepreneurial Learning – NCDIEL) co roku organizowało dwa dni szkoleń dla wszystkich nauczycieli. NCDIEL zapewniało również dodatkowe materiały dydaktyczne i było odpowiedzialne, wraz z Biurem ds. Rozwoju w zakresie Edukacji (Bureau for Development of Education – BDE), za organizację krajowego konkursu na plan operacyjny dla szkół średnich. Patronat nad konkursem objął Prezes Rady Ministrów.

Przez ostatnie kilka lat rząd byłej jugosłowiańskiej republiki Macedonii (FYROM) mocno wspierał rozwijanie przedsiębiorczości wśród młodzieży.

W listopadzie 2011 r. rząd ogłosił, że od września 2012 r. wprowadzi nowy kurs „Innowacyjność i przedsiębiorczość” na pierwszym, drugim i trzecim roku szkoły średniej (dla uczniów w wieku 14, 15 i 16 lat), a w szkołach podstawowych przedmiotowy kurs zostanie wprowadzony od września 2014 r. W ósmej i dziewiątej klasie (dla uczniów w wieku 12 i 13 lat). Rząd będzie wspierał szkolenie nauczycieli dotyczące nowego przedmiotu.

W listopadzie 2011 r. rząd utworzył również **Krajową Sieć Nauczycieli Przedsiębiorczości**.

- ▶ Program nauczania w odniesieniu do nowego kursu był opracowywany w okresie od stycznia do marca 2012 r. i został oficjalnie zatwierdzony przez Ministra Edukacji i Nauki w połowie marca 2012 r.

Rodzaj działania: innowacyjne metody nauczania związane z kształceniem w zakresie przedsiębiorczości

Państwo realizacji: była jugosłowiańska republika Macedonii (FYROM)

Instytucja realizująca działanie: Ministerstwo Edukacji i Nauki byłej jugosłowiańskiej republiki Macedonii

Strona internetowa projektu lub instytucji: <http://www.mon.gov.mk>

Główne osoby kontaktowe: VesnaHorvatovikj i Radmil Polenakovik

Adresy e-mail głównych osób kontaktowych: vesnahorvatovik@bro.gov.mk (odpowiedzialna instytucja), radmil.polenakovik@ncdiel.mk (wsparcie na rzecz tworzenia programów, szkoleń i wdrażania)

Dodatkowe podmioty lub zaangażowani partnerzy: Biuro ds. Rozwoju w zakresie Edukacji, Krajowe Centrum Rozwoju Innowacyjności i Nauki przedsiębiorczości (National Centre for Development of Innovation and Entrepreneurial Learning – NCDIEL)

Zastosowanie / docelowi odbiorcy działania: Studenci i nauczyciele

Docelowy poziom kształcenia: podstawowe i średnie

- ▶ W maju i czerwcu 2012 r. NCDIEL i CEC (inne przedsiębiorstwo będące organizatorem szkolenia) przeprowadziły dwudniowe szkolenie dla 1300 nauczycieli na temat związany z nowym programem nauczania. Rząd sfinansował to szkolenie.
- ▶ W okresie od maja do sierpnia 2012 r. NCDIEL przygotowywało materiały dydaktyczne i podręczniki do nowego kursu. Dnia 30 sierpnia 2012 r. NCDIEL zorganizowało jednodniowe szkolenie dla 300 nauczycieli w celu zapoznania ich z nowymi materiałami dydaktycznymi.
- ▶ W nowym roku szkolnym 2012 wprowadzono nowy kurs. Kurs będzie obejmował jedną godzinę tygodniowo w klasach we wszystkich trzech latach szkoły (w pierwszej, drugiej i trzeciej klasie).
- ▶ Ta sama procedura (opracowanie programu nauczania, szkolenie nauczycieli i przygotowanie materiałów) zostanie powtórzona w odniesieniu do kursu „Innowacyjność i przedsiębiorczość”, który zostanie wprowadzony do szkół podstawowych od września 2014 r.
- ▶ Głównymi tematami szkolenia były następujące zagadnienia:
 - ▶ czym jest kształcenie w zakresie przedsiębiorczości?;
 - ▶ poradnictwo zawodowe;
 - ▶ przedsiębiorczość: prawdy i mity na temat przedsiębiorczości; podstawowe zasady przedsiębiorczości; proces przedsiębiorczy (zegar przedsiębiorczości) i jego elementy; kluczowe umiejętności w zakresie przedsiębiorczości; metody nauczania w zakresie przedsiębiorczości;
 - ▶ sposoby budowania innowacyjnego społeczeństwa;
 - ▶ jak być innowacyjnym? poszukiwanie nowych pomysłów; metody generowania pomysłów; systematyzowanie pomysłów i ich ocena;

Jest to przykład dobrej praktyki z dziedziny odgórnego podejścia do wspierania polityki dotyczącej kształcenia w zakresie przedsiębiorczości. Rząd

podjął decyzję, aby uczniowie w wieku od 12 do 18 lat byli co roku bezpośrednio zaangażowani w kształcenie w zakresie przedsiębiorczości. Oznacza to, że co roku zyskają oni 36 godzin bezpośredniego kontaktu z różnymi tematami z zakresu innowacyjności i przedsiębiorczości (w ostatnim roku nauczania 72 godziny).

Warunki konieczne do osiągnięcia sukcesu

Najważniejsze składniki konieczne do powodzenia tego działania były następujące:

- ▶ wsparcie polityki ze strony rządu FYROM w celu wspierania wprowadzenia nowego kursu;
- ▶ finansowanie ze strony rządu na rzecz szkolenia nauczycieli;
- ▶ dobra współpraca między BDE i NCDIEL;
- ▶ bogate doświadczenie personelu NCDIEL w zakresie nauki przedsiębiorczości, metod nauczania i bezpośredniego kontaktu z nauczycielami.

Wpływ działania

- ▶ Przykład ten pokazuje, że dzięki aktywnemu rządowi (podejście odgórne) i wprowadzeniu obowiązkowych kursów związanych z przedsiębiorczością wszyscy uczniowie w państwie mają szansę zapoznania się z przedsiębiorczością i powiązanymi działaniami.

**KSZTAŁCENIE POCZĄTKOWE
NAUCZYCIELI**

**INNOWACYJNE METODY
NAUCZANIA**

WSPARCIE PAŃSTWA

PODSTAWOWE ZASADY

**BYŁA JUGOSŁAWIAŃSKA
REPUBLIKA MACEDONII**

Przydatne linki lub źródła:

Prezentację na temat dwudniowego szkolenia nauczycieli można znaleźć pod adresem: www.ncdiel.mk (w języku macedońskim).

Nowy program nauczania można znaleźć na stronach internetowych BDE (<http://bro.gov.mk>) (w języku macedońskim).

Walijska Sieć Osób Kształcących w zakresie Przedsiębiorczości

Walijska Sieć Osób Kształcących w zakresie Przedsiębiorczości wspierana przez rząd walijski, jest źródłem informacji i wytycznych dla osób kształcących w zakresie przedsiębiorstw i przedsiębiorczości w Walii.

Projekt obejmuje sieć siedmiu kolegiów i uniwersytetów. W ramach projektu opracowano akredytowany moduł doskonalenia zawodowego nauczycieli na poziomie studiów wyższych II stopnia z dziedziny kształcenia w zakresie przedsiębiorczości. Kurs wykorzystywano, aby zapewnić rozwój osobom kształcącym z instytucji kształcenia i szkolenia zawodowego, szkolnictwa wyższego oraz środowisk kształcenia społecznego.

W ramach działania promuje się przygotowanie nauczycieli do kształcenia w zakresie przedsiębiorczości za pomocą zorganizowanego podejścia

do rozumienia przydatności przedsiębiorczości dla społeczeństwa, gospodarki i kształcenia oraz wiedzy praktycznej na temat metodyki i metod pedagogicznych dotyczących kształcenia w zakresie przedsiębiorczości. W ramach kursu stosuje się podejście „mechanizmu uruchamiającego”. Jest to „uczenie się oparte na ciekawości”, podczas którego nauczyciele umieszczają swoje własne uczenie się w szerszym kontekście, stosując je we własnym środowisku.

Działanie jest wspierane przez **Enterprise Educators UK (EEUK)** było zaangażowane w tworzenie sieci kontaktów, wspieranie i rozwijanie przedsiębiorczości wraz z ponad 500 osobami kształcącymi w zakresie przedsiębiorczości i członkami będącymi praktykami z ponad 90 instytucji szkolnictwa wyższego w Zjednoczonym Królestwie. Zaangażowanie EEUK pomogło włączyć do realizacji projektu doświadczenie z całego Zjednoczonego Królestwa, związać się z siecią EEUK oraz rozpowszechnić wyniki projektu na szerszą skalę.

Rodzaj działania: tworzenie sieci kontaktów i wymiana dobrych praktyk

Państwo realizacji: Zjednoczone Królestwo

Instytucja realizująca działanie: Walijska Sieć Osób Kształcących w zakresie Przedsiębiorczości

(Welsh Enterprise Educators Network – WEEN)

Główna osoba do kontaktu: Andy Penaluna

Adres e-mail głównej osoby do kontaktu: Andy.penaluna@smu.ac.uk

Numer telefonu: +44 17 92 48 11 99

Dodatkowe podmioty lub zaangażowani partnerzy: rząd walijski, Enterprise Educators UK

Zastosowanie / docelowi odbiorcy działania: uniwersytety / kolegia kształcenia nauczycieli / instytucje kształcenia i szkolenia zawodowego

Docelowy poziom kształcenia: interdyscyplinarny / szereg poziomów kształcenia

Warunki konieczne do osiągnięcia sukcesu

Działanie można uznać za „dobrą praktykę” z uwagi na informacje zwrotne od studentów oraz dogłębne zrozumienie podejścia.

Główne elementy dotyczące wspierania w przyszłości dobrej praktyki w tej dziedzinie są następujące:

- ▶ krajowe sieci kontaktów powinny otwarcie informować się o praktykach – zarówno dobrych, jak i złych;
- ▶ krajowe sieci kontaktów powinny informować rząd i prowadzić oddolny lobbying;
- ▶ poparcie rządu i początkowe finansowanie badań (np. studium wykonalności rządu walijskiego).

Aby rozwijać kształcenie w zakresie przedsiębiorczości w tym obszarze, niezbędne są kolejne elementy:

- ▶ lepsze zrozumienie motywacji w zakresie kreatywności oraz głębsze myślenie o nastawieniu osób przedsiębiorczych (nie o rozpoczynaniu działalności gospodarczej);
- ▶ uznawanie uzgodnionego stanowiska wypracowanego w ramach sieci doświadczonych osób kształcących;
- ▶ uniwersytet międzywydziałowy, łączący i wiążący ze sobą różne podejścia pedagogiczne, zapożyczający i dostosowujący filozofie.

Przydatne linki lub źródła:

Kształcenie w zakresie przedsiębiorczości wymaga przedsiębiorczych osób kształcących: inspirowanie nowych nauczycieli poprzez formalne doskonalenie zawodowe nauczycieli: <http://sbaer.uca.edu/research/icsb/2012/Penaluna%20486.pdf>

Różne analizy przykładów można znaleźć na stronach internetowych: <http://www.enterprise.ac.uk/index.php/case-studies>

Prezentacja przygotowana przez Andy'ego Penalunę jest dostępna pod adresem: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/files/education/dublin/andy_penaluna_en.pdf

Ocena oparta na kreatywności oraz neutralne rozumienie: dyskusja i analiza przykładów: <http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?articleid=1891415>

Projekt Adeptt:

www.adeptt.eu

YES CPD Hub:

http://ms.fs4b.wales.gov.uk/sub_sites/big_ideas_wales/content/projects/colleges_and_universities/entrepreneurship_hubs.aspx

Wpływ działania

- ▶ Działanie pomogło w rozwoju sieci kontaktów umożliwiających wymianę praktyk z dziedziny kształcenia w zakresie przedsiębiorczości.
- ▶ Było pomocne w przygotowaniu przyszłych nauczycieli do kształcenia w zakresie przedsiębiorczości.
- ▶ Wnosi wkład w nowe inicjatywy w całym Zjednoczonym Królestwie i w UE (poprzez projekt ADEPTT i tematyczne grupy robocze UE).

Plany rozwijania tej praktyki

Główne wnioski wyciągnięte z utworzenia pierwszego modułu doskonalenia zawodowego nauczycieli (premiowanego punktami) w ramach Enterprise Educators są obecnie rozpowszechniane w całym Zjednoczonym Królestwie przez Enterprise Educators UK i przyczyniły się do dyskusji politycznej w UE. W 2013 r. projekt został rozwinięty w obejmującą całą Walię inicjatywę pod nazwą „Centrum strategii przedsiębiorczości młodzieży i ustawicznego rozwoju zawodowego” (YES CPD hub), również finansowaną przez rząd walijski jako część strategii na rzecz przedsiębiorczości młodzieży.

**KSZTAŁCENIE POCZĄTKOWE
NAUCZYCIELI**

TWORZENIE SIECI KONTAKTÓW

WSPÓŁPRACA

CERTYFIKACJA

ZJEDNOCZONE KRÓLESTWO

Przykłady praktyk w ramach ustawicznego rozwoju zawodowego

Ustawiczny rozwój zawodowy – główny przekaz płynący z przykładów

Aby osiągnąć cel polegający na trwałym włączeniu kształcenia w zakresie przedsiębiorczości w doskonalenie zawodowe nauczycieli, Europie potrzebne są...

Przedsiębiorcze szkoły wspierające przedsiębiorczość w nauczaniu i uczeniu się

- Przedsiębiorcza szkoła posiada **oddane i zaangażowane kierownictwo**, które wspiera kształcenie w zakresie przedsiębiorczości w odniesieniu do wszystkich uczniów.
- Przedsiębiorcza szkoła ma **koncepcję kształcenia opartą na nauczaniu dla przyszłości**.
- Pracownicy dydaktyczni oraz **pracownicy ogólni są gotowi** w pozytywny sposób **przyjmować zmiany**.
- Przedsiębiorcza szkoła ma wizję swoich przyszłych potrzeb oraz jasny pogląd na temat sposobu, w jaki **kształcenie w zakresie przedsiębiorczości wpisuje się w szerszy program nauczania i plan rozwoju**.
- **Kształcenie w zakresie przedsiębiorczości jest włączone w główny nurt programu nauczania i wpisane we wszystkie przedmioty**; nie jest traktowane jako odrębny przedmiot.
- Szkoła jest **zobowiązana do pielęgnowania umiejętności o charakterze ogólnym, umiejętności twórczych oraz w zakresie przedsiębiorczości**, jakimi dzieci i młodzież powinny się w odpowiednim stopniu wykazywać nie tylko w szkole, ale i w szerszym społeczeństwie.
- **Uczenie się oparte na działaniu oraz metody skoncentrowane na uczniu** są stałym elementem nauczania i uczenia się.
- Konkretnie **efekty uczenia się są zdefiniowane i podlegają ocenie** jako część egzaminów.
- Przeprowadzana jest **regularna ocena** działań – w szczególności ich **wpływu na rozwój umiejętności poszczególnych uczniów**.
- **Systematycznie gromadzone są informacje zwrotne od uczniów** – pozytywne reakcje osób uczących się są istotnym czynnikiem wdrażania nauki przedsiębiorczości oraz przyspieszają zaakceptowanie kształcenia w zakresie przedsiębiorczości.

Nauczyciele przedsiębiorczości, którzy są w stanie rozbudzać przedsiębiorczość

- Nauczyciele przedsiębiorczości **nagradzają wychodzenie z inicjatywą, branie odpowiedzialności i podejmowanie ryzyka.**
- Nauczyciele przedsiębiorczości są gotowi **przyjmować porażkę jako integralną część procesu uczenia się.**
- Nauczyciele przedsiębiorczości nauczyli się jednak także, jak **zarządzać ryzykiem.** Niepowodzenie stanowi integralną część procesu przedsiębiorczego, ale może też być kosztowną stratą czasu, umiejętności i zaangażowania. Przedsiębiorczy nauczyciele wiedzą, w jaki sposób **minimalizować ryzyko.**
- Nauczyciele przedsiębiorczości posiadają rozbudowane umiejętności **pracy zespołowej.**
- Nauczyciele przedsiębiorczości tworzą sieci kontaktów. **Wymieniają się informacjami ze swoimi kolegami i organizują regularne spotkania.**
- Nauczyciele przedsiębiorczości **stosują zróżnicowane kreatywne metody** jako innowacyjne narzędzia pedagogiczne.
- **Pozwalają** oni **dzieciom brać odpowiedzialność za swój proces uczenia się**, np. umożliwiając im tworzenie ich własnych lekcji.
- W swoich metodach oceny nauczyciele przedsiębiorczości **biorą pod uwagę nie tylko rozwiązanie, lecz także proces** dotarcia do niego.
- Nauczyciele przedsiębiorczości stosują technologię i media społecznościowe w salach lekcyjnych, aby wspierać uczenie się. **Zgłębiają nowe rozwiązania, techniki produkcji i narzędzia przetwarzania danych, które wspierają proces uczenia się.**
- **Stosują** również **media społecznościowe do celów własnego partnerskiego uczenia się i wymiany informacji.**

Programy szkolenia nauczycieli w zakresie przedsiębiorczości promujące metody przedsiębiorczości

- Program szkolenia nauczycieli w zakresie przedsiębiorczości **odnosi się do przedsiębiorczych aspektów osobowości samych nauczycieli.**
- W ramach doskonalenia zawodowego **przedsiębiorczość traktuje się nie jako odrębną umiejętność, ale jako koncepcję wymagającą kluczowych kompetencji**, takich jak kreatywność, wiedza technologiczna i zarządzanie projektem.

- W ramach doskonalenia zawodowego wskazuje się sposób, w jaki w **każdym programie nauczania można znaleźć punkty wyjścia dla nauczania przedsiębiorczości** oraz aspekty, które można wykorzystać w nauce przedsiębiorczości.
- **Doskonalenie zawodowe opiera się na istniejącej działalności nauczycieli w zakresie przedsiębiorczości** i wskazuje, w jaki sposób metody przez nich już stosowane pasują do tej koncepcji.
- Konkretnie **efekty uczenia się są zdefiniowane i podlegają ocenie.**
- Kursy szkoleniowe **koncentrują się na praktycznym podejściu i obejmują aktywne metody oparte na uczestnictwie**, które sprzyjają budzeniu poczucia przynależności.
- Organizatorzy doskonalenia zawodowego podejmują działania w celu **stymulowania podejmowania i promowania kursów na szeroką skalę** (np. zwracając się do szkół bezpośrednio oraz przez internet, podczas dorocznych spotkań nauczycieli itp.).
- Kursy szkoleniowe w zakresie przedsiębiorczości **pobudzają stabilność**, np. przez zachęcanie nauczycieli i osób uczących się do uważnego planowania i ciągłej wymiany doświadczeń oraz refleksji na temat swojego nauczania i uczenia się.

Partnerstwa między sektorem edukacji, środowiskiem biznesu i sektorem kreatywnym

- W przedsiębiorczych szkołach i projektach korzystne jest **angażowanie partnerów biznesowych.** Przedsiębiorstwa i organizacje przedsiębiorstw mogą zapewnić wiedzę fachową w odniesieniu do projektów kształcenia w zakresie przedsiębiorczości, a także brać udział w doskonaleniu zawodowym nauczycieli w szkołach.
- Szkoły mogą **nawiązać partnerstwo z zewnętrznymi organizacjami w celu zaangażowania** w kształcenie w zakresie przedsiębiorczości **wiedzy fachowej, która nie jest dostępna w samych szkołach.**
- **Pracownicy kreatywni**, tacy jak artyści, projektanci, architekci i naukowcy, **mogą pomóc szkołom i nauczycielom uwolnić kreatywność i zwiększyć ambicje i osiągnięcia** dzieci i młodzieży. Przykłady wskazują, że długoterminowe relacje między pracownikami kreatywnymi a szkołami wywierają pozytywny wpływ.
- Przedsiębiorcze instytucje i osoby kształcące w zakresie przedsiębiorczości **uczestniczą w partnerskim uczeniu się i wymianie doświadczeń** – na poziomie lokalnym, regionalnym, krajowym i międzynarodowym.

Szkoła średnia Matija Antun Reljković (Slavonski Brod)

W **szkole średniej Matija Antun Reljković** dąży się do rozwijania u uczniów umiejętności w zakresie przedsiębiorczości, obejmujących elastyczność, kreatywność i podejmowanie ryzyka. W tym celu dąży się do stworzenia szkoły, która umożliwi swoim uczniom otrzymanie dobrej jakości, stabilnego wykształcenia średniego oraz zapewni możliwość uczenia się przez całe życie i ustawicznego kształcenia. Ponadto celem jest stworzenie szkoły, która jest atrakcyjna i dopasowana do potrzeb zarówno uczniów, jak i lokalnej gospodarki.

Kluczem do rozwoju szkoły była modernizacja i zróżnicowanie jej obiektów, dzięki czemu obecnie może się ona pochwalić:

- ▶ sadem, winnicą i praktyką winiarską;
- ▶ laboratorium warzywnym;

- ▶ laboratorium badań lasu;
- ▶ laboratorium weterynaryjnym oraz
- ▶ laboratorium chemicznym.

Przedmiotowe laboratoria i ogrody stały się obecnie salami lekcyjnymi, a uczniowie praktykują np. „mikrorozmnażanie” (klonowanie roślin), uprawę owoców i leśnictwo. Ponadto w szkole utworzono niedawno „centrum rozwoju biotechnologicznego”, które nie tylko stworzy uczniom wspaniałe warunki do nauki, lecz także będzie stymulowało całą gospodarkę Slavonskiego Brodu.

Rodzaj działania: przedsiębiorcze szkoły

Państwo realizacji: Chorwacja

Instytucja realizująca działanie: szkoła średnia Matija Antun Reljković,
Slavonski Brod

Strona internetowa projektu lub instytucji: <http://ss-mareljkovica-sb.skole.hr>

Główna osoba do kontaktu: Vlado Prskalo

Adres e-mail głównej osoby do kontaktu: dvvi@yahoo.com

Docelowy poziom kształcenia: szkoła średnia z trzema indywidualnymi działami kształcenia: technikum rolniczym, szkołą weterynarii i szkołą chemiczną

Warunki konieczne do osiągnięcia sukcesu

- ▶ Wszystkie osoby uczestniczące w procesie nauczania muszą być otwarte na zmiany. Muszą one też być otwarte na przyjmowanie nowych metod nauczania. Szkoła odeszła od tradycyjnych metod nauczania w salach lekcyjnych i przyjęła pracę w ramach projektu, pracę grupową i pracę badawczą oraz praktyczne szkolenia i warsztaty.
- ▶ Potrzebne było wsparcie ze strony partnerów międzynarodowych. Szkoła Matija Antun Reljković otrzymała znaczne wsparcie ze strony UE. Fundusze umożliwiły zbudowanie dużej liczby centrów technicznych, w tym: sadu, winnicy i praktyki winiarskiej, laboratorium badań lasu, laboratorium weterynaryjnego, laboratorium do mikrorozmnażania oraz praktyki uprawnej.
- ▶ Lokalne powiązania również są bardzo istotne; szkoła ma powiązania z brodzko-posawskim okręgowym urzędem pracy, izbami handlowymi, uniwersytetami rolniczymi oraz instytutami badań i rozwoju.
- ▶ Szkoła musiała być również odpowiedzialna za podaż i popyt na rynku lokalnym. Podjęto w niej szczególne starania na rzecz umocnienia kultury, w której uczniowie są dumni z pracy w polu, uświadamiają sobie znaczenie życia w zgodzie z zasadą zrównoważonego rozwoju i dostosowują się do głównego rodzaju pracy w tym regionie – rolnictwa.
- ▶ Ważne jest dysponowanie najnowocześniejszym sprzętem oraz stosowanie nowych technologii wszędzie, gdzie to możliwe.

Wpływ działania

Wyniki działania były doskonałe i zostały zmierzone w innowacyjny sposób.

- ▶ Nie chodzi jedynie o liczbę absolwentów, ale też o jakość produkcji. Uczniowie uprawiają rośliny, takie jak pomidory i lawenda, i sprzedają je społeczności lokalnej. Jest to szczególnie pozytywne zjawisko, ponieważ lokalny obszar, Slavonski Brod, słynie z rolnictwa.
- ▶ Uczniowie zdobywają umiejętności w bardzo zróżnicowanym zakresie metod pracy (przykładowo uczniowie mogą pobierać próbki krwi i poddawać je analizie).
- ▶ Niektórzy uczniowie podejmują kształcenie wyższe, ale dużo większe znaczenie mają umiejętności i postawy w zakresie przedsiębiorczości, które szkoła pragnie rozwijać u wszystkich swoich uczniów.
- ▶ Projekt „Regionalne centrum badań i rozwoju w zakresie biotechnologii” umożliwił szkole wspieranie lokalnych i regionalnych przedsiębiorstw w rolnictwie, wprowadzając najnowsze technologie i zwiększając opłacalność.

USTAWICZNY ROZWÓJ
ZAWODOWY

PRZEDSIĘBIORCZE SZKOŁY

WPISANY

WSPÓŁPRACA

CHORWACJA

Przydatne linki lub źródła:

Informacje o innych projektach można znaleźć pod adresem: <http://ss-mareljkovica-sb.skole.hr/>

Manchester Academy

Manchester Academy jest szkołą dla uczniów w wieku od 11 do 18 lat założoną przez organizację United Learning w celu „uwalniania pełnego potencjału każdej osoby”. Osoby nowo przyjęte do szkoły zlokalizowanej w sercu Moss Side, obszaru znanego z obecności broni, gangów i narkotyków, pochodzą z niezwykle zróżnicowanych środowisk, a wielu z tych młodych ludzi jest uchodźcami lub azylantami. Manchester Academy jest specjalistyczną szkołą biznesu i przedsiębiorczości mającą na celu rozwijanie u uczniów cech z zakresu przedsiębiorczości przez zastosowanie różnych formalnych i nieformalnych kontekstów uczenia się. Opiera się ona na założeniu, że umiejętności naukowe nie są wystarczające; aby odnieść sukces w życiu i stać się wydajnymi obywatelami, uczniowie potrzebują również umiejętności i realistycznych aspiracji.

Zespoły ds. programu nauczania włączają do niego zaangażowanie pracodawców i przedsiębiorczość zarówno w ramach poszczególnych przedmiotów, jak i w sposób ogólnoprogramowy. Zaangażowanie pracodawców jest wykorzystywane jako sposób poprawy wyników nauczania, a wszystkie

przedmioty oraz nauczyciele są zaangażowani w kształcenie w zakresie przedsiębiorczości powiązane z programem nauczania. Ponadto spersonalizowany i całościowy program dotyczący kariery obejmuje wszystkie lata, a uczniowie tworzą portfolio doświadczenia zawodowego od siódmego roku (od wieku 12 lat) do jedenastego roku (do wieku 16 lat). W ramach procesu śledzi się i ocenia czynione postępy.

Szkoła organizuje również dla uczniów działania z zakresu przedsiębiorczości, w tym:

- ▶ sześć sesji związanych z karierą rocznie, np. „dlaczego mój przedmiot pomoże mi znaleźć pracę”;
- ▶ „tygodnie poświęcone danemu sektorowi” umożliwiają uczniom zapoznanie się z różnymi sektorami przemysłu i dostępnymi w nich zawodami. Szkoła prowadzi również quizy i konkursy, aby zwiększać świadomość uczniów na temat różnych sektorów;

Rodzaj działania: przedsiębiorcze szkoły

Państwo realizacji: Zjednoczone Królestwo

Instytucja realizująca działanie: Manchester Academy

Strona internetowa projektu lub instytucji: <http://www.manchester-academy.org>

Główna osoba do kontaktu: Jane Delfino

Adres e-mail głównej osoby do kontaktu: jane.delfino@manchester-academy.org

Numer telefonu: +44 161 2 32 41 59

Dodatkowe podmioty lub zaangażowani partnerzy: Grupa United Learning

Zastosowanie / docelowi odbiorcy działania: uczniowie w wieku od 11 do 18 lat

Docelowy poziom kształcenia: kształcenie średnie

- ▶ tworzy się „schody umiejętności” – w ramach których pokazuje się uczniom kompetencje niezbędne w pewnych zawodach oraz typowe płace;
- ▶ szkoła współpracuje z szeregiem lokalnych partnerów biznesowych. Na przykład realizowała wspólnie z galerią sztuki Whitworth Art Gallery projekt „Fresh Made Trade”, w ramach którego uczniowie pracowali z artystami i przedsiębiorcami w celu zaprojektowania i stworzenia etui na laptopy i telefony, które są teraz sprzedawane w galeriach sztuki w Manchesterze. Część zysków przeznaczono na rzecz AfrUKa;
- ▶ dalsze plany obejmują opracowanie programu nagradzania uczniów, aby włączyć jednostki obejmujące praktyki zawodowe, wolontariat i zakładanie mikroprzedsiębiorstw. Pracownicy będą prowadzili część z tych zajęć, zapewniając w ich ramach dalsze możliwości doskonalenia zawodowego. Oczekuje się, że w przyszłości działania te będą wspierane i uznawane przez agencje krajowe.

Warunki konieczne do osiągnięcia sukcesu

Szkoła podkreśla kilka elementów, dzięki którym odniosła sukces jako przedsiębiorcza szkoła:

- ▶ wszyscy, począwszy od dyrektora szkoły, po uczniów, nauczycieli, a nawet pracowników stołówki, przyjmują koncepcję „przedsiębiorczej szkoły”. Koncepcja ta jest realizowana na wiele sposobów, np. przez pytanie wszystkich potencjalnych nowych pracowników, w jaki sposób planują przyczynić się do tworzenia „przedsiębiorczej szkoły” oraz przez organizowanie cotygodniowych spotkań dla początkujących nauczycieli;
- ▶ kształcenie w zakresie przedsiębiorczości jest włączone w główny nurt programu nauczania i wpisane we wszystkie przedmioty; nie jest traktowane jako odrębny przedmiot. Na przykład współpraca z Whitworth Art Gallery obejmuje obecnie wydział sztuki i wydział tekstylny, zapewniając ustawiczny rozwój zawodowy kadry;
- ▶ szkoła stanowi część większej organizacji – United Learning (UL), która zachęca do prowadzenia kształcenia w zakresie przedsiębiorczości we wszystkich swoich szkołach, wyznaczając w każdej z nich koordynatora ds. przedsiębiorczości. Ponadto UL organizuje doskonalenie zawodowe

nauczycieli, wymianę dobrych praktyk i wspólne opracowywanie nowych programów;

- ▶ konkretne działania są dostosowywane do potrzeb uczniów i obszarów tematycznych, dzięki czemu uczniowie mogą rozwijać wiele swoich umiejętności;
- ▶ kluczowe znaczenie ma efektywna i zróżnicowana współpraca z lokalnymi przedsiębiorstwami. Manchester Academy współpracuje z różnymi partnerami, w tym z Mercedes Benz, uniwersytetem w Manchesterze i klubem piłkarskim Manchester City. Przykładowo uniwersytet w Manchesterze pomaga studentom odnosić sukcesy w edukacji oraz oferuje możliwości zatrudnienia dzięki takim programom, jak program opieki dydaktycznej w zakresie zarządzania zasobami ludzkimi.

Wpływ działania

- ▶ *Lepsze osiągnięcia.* Od czasu przejęcia obowiązków przez UL oraz włączenia przez nią umiejętności w zakresie przedsiębiorczości do programu nauczania zaobserwowano znaczne polepszenie osiągnięć w Manchester Academy. Szkoła odnotowująca wcześniej słabe wyniki obecnie oceniana jest przez Urząd ds. Standardów w Edukacji, Usługach na rzecz Dzieci oraz Umiejętności (OFSTED, inspektorat odwiedzający szkoły brytyjskie) jako „dobra”, zaś postępy uczniów uznawane są niekiedy za „wybitne”. W szkole kształcącej bardzo zróżnicowane grupy uczniów (mówi się w niej ponad 70 językami), z których wielu pochodzi z gospodarstw domowych o niskich dochodach (64% uczniów przysługują bezpłatne posiłki szkolne), obecnie 94% uczniów uzyskuje pięć stopni A*–C z egzaminów GCSE, w porównaniu z 12%, zanim uczelnia stała się akademią.

USTAWICZNY ROZWÓJ
ZAWODOWY

PRZEDSIĘBIORCZE SZKOŁY

WPISANY

OSIĄGNIĘCIA

ZJEDNOCZONE KRÓLESTWO

Przydatne linki lub źródła:

Prezentacja szkoły przygotowana przez Jane Delfino dostępna jest pod adresem: http://prezi.com/-zsfnd6_babr/the-entrepreneurial-school

Strona internetowa UL: <http://unitedlearning.org.uk>

Kompetencje – tak, stereotypy – nie

Kompetencje – tak, stereotypy – nie to kompleksowy program edukacyjny opracowany w celu rozszerzenia i poprawy jakości usług w zakresie kształcenia świadczonych przez instytucje ds. kształcenia i szkolenia zawodowego w gminie Mikołów w Polsce.

Program składa się z czterech następujących modułów:

- ▶ dodatkowe zajęcia poświęcone kluczowym kompetencjom zawodowym, takim jak:
 - ▶ szkolenia językowe z angielskiego i niemieckiego;
 - ▶ matematyka, fizyka, inżynieria;
 - ▶ kształcenie w zakresie przedsiębiorczości;

- ▶ program wsparcia psychologicznego i pedagogicznego dla pracowników dydaktycznych;
- ▶ program doradztwa zawodowego (rynek pracy), obejmujący:
 - ▶ globalne, regionalne i lokalne tendencje na rynkach pracy;
 - ▶ indywidualne sesje z doradcą zawodowym;
- ▶ Program kursów i przyuczania do zawodu.
 - ▶ Istnieje szeroki wybór kursów poświęconych m.in. projektowaniu wspomaganiu komputerowo (CAD), obsłudze kas fiskalnych i uzyskaniu prawa jazdy.

Rodzaj działania: programy ustawicznego rozwoju zawodowego przygotowujące czynnych nauczycieli do kształcenia w zakresie przedsiębiorczości

Państwo realizacji: Polska

Instytucja realizująca działanie: Zespół Szkół Technicznych w Mikołowie

Strona internetowa projektu lub instytucji: <http://www.zst.edu.pl/pl>

Główna osoba do kontaktu: Monika Gutowska

Adres e-mail głównej osoby do kontaktu: monikagutowska@gmail.com

Dodatkowe podmioty lub zaangażowani partnerzy: dwie inne szkoły w gminie Mikołów

Zastosowanie / docelowi odbiorcy działania: nauczyciele i uczniowie

Docelowy poziom kształcenia: szkoły średnie oferujące kształcenie i szkolenie zawodowe

Warunki konieczne do osiągnięcia sukcesu

Aby móc odnosić sukcesy edukacyjne i zawodowe, uczniowie muszą posiadać dobrze rozwinięte kluczowe kompetencje. Program skupia się na rozwoju następujących kompetencji, które są niezbędne do osiągnięcia założonych celów:

- ▶ skutecznej komunikacji zarówno w języku ojczystym, jak i obcym;
- ▶ kompetencji matematycznych, ścisłych i IT;
- ▶ umiejętności uczenia się;
- ▶ umiejętności społecznych i bycia dobrym obywatelem;
- ▶ umiejętności wykazywania się inicjatywą i przedsiębiorczością;
- ▶ świadomości istnienia innych kultur oraz zdolności do wyrażania swojej własnej kultury.

Wpływ działania

- ▶ *Lepsze osiągnięcia.* Zasadniczym celem jest sprawienie, aby co najmniej 60% uczniów uczestniczących w kształceniu i szkoleniu zawodowym podnosiło swoje szanse edukacyjne i zawodowe przez doskonalenie kluczowych kompetencji.
- ▶ *Równe szanse.* Program ma na celu wyrównanie różnic w zakresie kształcenia między uczniami przez zwiększenie poczucia własnej wartości i oferowanie wsparcia edukacyjnego i psychologicznego tym, którzy mają trudności edukacyjne i inne.
- ▶ Uwzględnianie w planach nie tylko szkoły, ale również *rynku pracy*. Program zwiększa zdolność uczniów do świadomego planowania własnej ścieżki kariery, z uwzględnieniem rynku lokalnego, oraz zapewnia dostępność właściwych kwalifikacji zawodowych, kursów i ofert przyuczania do zawodu.

USTAWICZNY ROZWÓJ
ZAWODOWY

PRZYGOTOWANIE CZYNNYCH
NAUCZYCIELI

PODNIOSZENIE ŚWIADOMOŚCI

OSIĄGNIĘCIA

POLSKA

Przydatne linki i źródła:

Prezentacja „Kompetencje – tak, stereotypy – nie” (w języku polskim): <http://zst.edu.pl/pdf/ktsn/KTSNII.pdf>

Wirtualne środowisko nauki dla kształcenia w zakresie przedsiębiorczości – YVI

Kształcenie w zakresie przedsiębiorczości jest częścią strategii i programów nauczania dotyczących kształcenia wszystkich nauczycieli w Finlandii. YVI to projekt ogólnokrajowy w zakresie badania i rozwoju interdyscyplinarnego. YVI to wirtualne środowisko nauki oferujące:

- ▶ szereg przykładów materiałów dydaktycznych i metod kształcenia w zakresie przedsiębiorczości;
- ▶ możliwości tworzenia sieci kontaktów za pośrednictwem mediów społecznościowych;

- ▶ słownik kształcenia w zakresie przedsiębiorczości;
- ▶ informacje na temat badań dotyczących kształcenia w zakresie przedsiębiorczości;
- ▶ konkursy.

Cele są następujące:

- ▶ włączenie kształcenia w zakresie przedsiębiorczości do wszystkich strategii i programów nauczania;

Rodzaj działania: programy przygotowujące nauczycieli i osoby szkolące nauczycieli do kształcenia w zakresie przedsiębiorczości

Państwo realizacji: Finlandia

Instytucja realizująca działanie: Uniwersytet w Turku / Politechnika Lappeenranta

Strona internetowa projektu lub instytucji: <http://www.yvi.fi>

Główna osoba do kontaktu: Jaana Seikkula-Leino (kierownik projektu, profesor), Heikki Hannula (koordynator kształcenia zawodowego nauczycieli oraz rozwoju pedagogicznego i oceny, Finlandia)

Adres e-mail głównej osoby do kontaktu: jaana.seikkula-leino@utu.fi

Numer telefonu: +358 505 30 59 02 / numer telefonu Heikki Hannuli: +358 408 30 74 27

Dodatkowe podmioty lub zaangażowani partnerzy: 7 szkół doskonalenia zawodowego nauczycieli; 3 wydziały kształcenia nauczycieli; 2 inne uniwersytety; 6 uniwersytetów nauk stosowanych; 4 jednostki kształcenia nauczycieli; 10 innych partnerów: organizacje oraz Ministerstwo Pracy i Gospodarki

Zastosowanie / docelowi odbiorcy działania: osoby przygotowujące się do zawodu nauczyciela

Docelowy poziom kształcenia: szereg poziomów kształcenia

- ▶ opracowanie i ocena kształcenia w zakresie przedsiębiorczości – pedagogika w kształceniu nauczycieli;
- ▶ wzmocnienie współpracy w ramach sieci i rozwoju regionalnego wśród twórców kształcenia w zakresie przedsiębiorczości;
- ▶ stworzenie dynamicznego modelu kształcenia w zakresie przedsiębiorczości, w ramach którego rozwija się umiejętności z zakresu planowania, realizacji i oceny.

Warunki konieczne do osiągnięcia sukcesu

- ▶ Ważne jest uzyskanie wsparcia instytucjonalnego umożliwiającego rozwój inicjatywy.
- ▶ Konieczne jest opracowanie bardzo praktycznych i konkretnych materiałów, które będą pomocne w realizowaniu kształcenia w zakresie przedsiębiorczości.

Wpływ działania

- ▶ Kształcenie w zakresie przedsiębiorczości jest uwzględnione we wszystkich strategiach i programach nauczania. Stanowi część całego systemu kształcenia nauczycieli, zaś wszyscy nowi nauczyciele posiadają umiejętności do nauczania w zakresie przedsiębiorczości.

Przydatne linki lub źródła:

Strona internetowa projektu: <http://www.yvi.fi/>

Prezentacja przygotowana przez Jaanę Seikkula-Leino jest dostępna pod adresem: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/files/education/dublin/jaana_seikkula-leino_en.pdf

Badania i wydarzenia związane z kształceniem w zakresie przedsiębiorczości na Politechnice Lappeenranta: <http://developmentcentre.lut.fi/hankesivusto.asp?hid=7&alasivu=33>

- ▶ Rozwinięto umiejętności nauczycieli w zakresie nauczania.
- ▶ Utworzono jedyne w swoim rodzaju środowisko nauczania dla nauczycieli.
- ▶ Udostępniono wszystkie materiały dydaktyczne w jednym miejscu.
- ▶ Rozwinięto sieć kontaktów.
- ▶ Wzmocniono badania interdyscyplinarne i międzynarodowe.
- ▶ Z platformy wirtualnej mogą korzystać osoby kształcące nauczycieli z całego kraju.

USTAWICZNY ROZWÓJ
ZAWODOWY

PRZYGOTOWANIE OSÓB
KSZTAŁCĄCYCH NAUCZYCIELI

WIRTUALNE UCZENIE SIĘ

MATERIAŁY DYDAKTYCZNE

FINLANDIA

Zwiększenie przedsiębiorczości nauczycieli i uczniów

IFEX to jednostka w Ministerstwie Finansów i Ekonomii Badenii-Wirtembergii. Jednostka ta podejmuje szereg działań opracowanych w celu rozwijania w uczniach poczucia przedsiębiorczości przez:

- ▶ uwrażliwienie uczniów na myślenie i działanie w sposób przedsiębiorczy;
- ▶ wzmocnienie idei samozatrudnienia i przedsiębiorczości jako opcji zawodowej;
- ▶ zwiększenie ich wiedzy na temat procesów gospodarczych oraz
- ▶ zwiększenie ich kompetencji społecznych i „miękkich umiejętności”.

We współpracy z Ministerstwem Edukacji IFEX oferuje szkołom, nauczycielom i uczniom różne projekty. Jednym z przykładów jest specjalny program szkolenia nauczycieli, zorganizowany przez Ministerstwo Edukacji we współpracy z centrum kompetencji Würth. Program szkolenia jest realizowany w ramach zajęć lub projektów edukacyjnych przeprowadzanych w szkołach (np. przez tworzenie miniprzedsiębiorstw i przedsiębiorstw szkolnych lub konkursy) oraz pomaga w tworzeniu powiązań między nauczycielami i przedsiębiorstwami.

Program rozpoczyna się od spotkania inauguracyjnego i okresu samodzielnej nauki (zwykle 6–7 tygodni) w postaci kursu internetowego zakończonego uzyskaniem Europejskiego Certyfikatu Kompetencji Biznesowych. Program ma formę jednodniowych warsztatów, podczas których wykorzystywana jest gra

Rodzaj działania: programy ustawicznego rozwoju zawodowego przygotowujące czynnych nauczycieli do kształcenia w zakresie przedsiębiorczości

Państwo realizacji: Niemcy

Instytucja realizująca działanie: IFEX – jednostka w Ministerstwie Finansów i Ekonomii Badenii-Wirtembergii

Strona internetowa projektu lub instytucji: <http://www.gruendung-bw.de>

Główna osoba do kontaktu: Petra Weininger

Adres e-mail głównej osoby do kontaktu: petra.weininger@mfw.bwl.de

Numer telefonu: +49 71 11 23 27 65

Dodatkowe podmioty lub zaangażowani partnerzy: Ministerstwo Edukacji, Młodzieży i Sportu w Badenii-Wirtembergii, izby przemysłowo-handlowe; izby handlowe

Zastosowanie / docelowi odbiorcy działania: nauczyciele

Docelowy poziom kształcenia: nauczyciele w szkołach średnich, którzy zapewniają kształcenie ogólne.

symulująca przedsiębiorstwo „łatwy biznes”. Najistotniejszą częścią programu jest następny etap – tydzień spędzony w przedsiębiorstwie. Ostatniego dnia nauczyciele opracowują projekt ekonomiczny, który zrealizują wspólnie z uczniami w następnym semestrze szkolnym. W kolejnym roku nauczyciele wymieniają się doświadczeniami związanymi z projektem podczas jednodniowych warsztatów; następnie na stronie internetowej publikowane jest pisemne sprawozdanie, do którego mają wgląd wszystkie zainteresowane osoby.

Innym programem prowadzonym przez Ministerstwo Edukacji we współpracy z Ministerstwem Finansów i Ekonomii oraz izbami jest „Współpraca w zakresie kształcenia między szkołami i przedsiębiorstwami”. Współpraca ustanawiana jest na podstawie umowy zawieranej między szkołą a przedsiębiorstwem. Celem jest wypracowanie rozwiązania korzystnego dla obu stron. Regionalna grupa sterująca ustanowiona specjalnie w tym celu dopasowuje szkoły z określonymi rodzajami przedsiębiorstw.

Warunki konieczne do osiągnięcia sukcesu

- ▶ Kształcenie w zakresie ekonomii stanowi już część krajowego programu nauczania we wszystkich szkołach w Badenii-Wirtembergii. Mile widziane są projekty rozwijające wiedzę ekonomiczną.
- ▶ Działanie obejmuje sieć podmiotów i dostawców. IFEX stanowi część Ministerstwa Finansów i Ekonomii oraz prowadzi ścisłą współpracę z Ministerstwem Edukacji, Młodzieży i Sportu, jak również z nauczycielami, organizacjami biznesowymi, przedsiębiorcami, właścicielami przedsiębiorstw, prywatnymi inicjatywami, organizacjami realizującymi projekty i projektami krajowymi, takimi jak JUNIOR i business@school.

- ▶ Istotne znaczenie ma czas spędzony w przedsiębiorstwie. Tydzień spędzony przez nauczycieli w przedsiębiorstwie podczas ich szkolenia jest absolutnie niezbędny, aby utworzyć powiązania handlowe, z których będą korzystać, gdy powrócą do szkół.
- ▶ Zasadnicze znaczenie mają działania następne. Jednodniowe warsztaty oraz opublikowanie sprawozdań i najlepszych praktyk w internecie umożliwia wymianę długoterminowych doświadczeń związanych z kształceniem w zakresie przedsiębiorczości.

Wpływ działania

- ▶ Około 50 nauczycieli rocznie uczestniczy w programach szkolenia nauczycieli, z których część służy rozwijaniu kontaktów między szkołami i przedsiębiorstwami, ułatwiając tym samym współpracę.
- ▶ Od 2008 r. 1700 szkół średnich w Badenii-Wirtembergii współpracuje obecnie z 3500 przedsiębiorstw, co oznacza, że z przedsiębiorstwami współpracuje około 95% wszystkich szkół średnich kształcenia ogólnego.

**USTAWICZNY ROZWÓJ
ZAWODOWY**

**PRZYGOTOWANIE CZYNNYCH
NAUCZYCIELI**

SYMULACJA PRZEDSIĘBIORSTWA

WSPÓŁPRACA

NIEMCY

Uznanie i rozwijanie praktyk z zakresu przedsiębiorczości w doskonaleniu zawodowym nauczycieli

ADEPTT (Acknowledging and developing intreprenurial practice in teacher training – Uznanie i rozwijanie praktyk z zakresu przedsiębiorczości w doskonaleniu zawodowym nauczycieli) to projekt finansowany w ramach programu „Leonardo da Vinci”, za którego organizację odpowiada 13 instytucji z 8 państw UE. Jest to kurs szkoleniowy, który zapewnia bardziej skoncentrowane i praktyczne możliwości szkoleniowe w celu wspierania i doskonalenia praktyki kształcenia w zakresie przedsiębiorczości. Szkolenie trwa dwa dni, ale w razie potrzeby można je przedłużyć. Głównym tematem szkolenia jest kształcenie w zakresie przedsiębiorczości przez pryzmat „dokonań” – praktycznych sposobów na osiągnięcie celów. „Dokonań” stanowi logiczny model i proces, który może być wykorzystany przez

nauczycieli podczas opracowania przez nich planów dotyczących przedsiębiorczości. Tego rodzaju model skłania nauczycieli do rozważenia, czy ich działanie jest możliwe do zrealizowania, warto zrealizowania i realne.

Obowiązuje pięć głównych zasad:

- ▶ „wróbel w garści” – uświadomienie sobie, że zamiast przełomowego pomysłu lub pogoni za „fantastycznymi” okazjami wystarczy jedynie rozwiązanie prostego problemu;
- ▶ „dopuszczalna strata” – rozważenie, ile czasu można realnie zainwestować, biorąc pod uwagę, że dane przedsięwzięcie może się nie powieść;

Rodzaj działania: programy ustawicznego rozwoju zawodowego przygotowujące czynnych nauczycieli do kształcenia w zakresie przedsiębiorczości

Państwo realizacji: Hiszpania

Instytucja realizująca działanie: Valnalon

Strona internetowa projektu lub instytucji: <http://www.valnalon.com>

Główna osoba do kontaktu: Ivan Diego Rodriguez

Adres e-mail głównej osoby do kontaktu: ivan@valnalon.com

Numer telefonu: +34 98 56 98 22 27

Dodatkowe podmioty lub zaangażowani partnerzy: GrijpdeBuitenKans – niezależna organizacja holenderska mająca na celu wspieranie instytucji oświatowych, które zapewniają kształcenie w zakresie przedsiębiorczości.

Zastosowanie / docelowi odbiorcy działania: grupa kadry kierowniczej szkół i pracownicy dydaktyczni z tej samej instytucji.

Docelowy poziom kształcenia: ustawiczny rozwój zawodowy nauczycieli na wszystkich poziomach kształcenia

- ▶ „kołdra patchworkowa” – w miarę możliwości współpracowanie z innymi osobami i organizacjami;
- ▶ „z cytryn zrób lemoniadę” – wykorzystywanie niespodzianek będących wynikiem niepewnych sytuacji: zamiast trzymać się sztywno ustalonych celów, trzeba zachować elastyczne podejście;
- ▶ „pilot na pokładzie samolotu” – dotyczy działań, nad którymi mamy kontrolę; przyszłości nie można ani ustalić, ani przewidzieć, lecz stworzyć.

Warunki konieczne do osiągnięcia sukcesu

- ▶ Szczególnie istotne są zobowiązania kierownictwa szkoły.
- ▶ Punktem wyjścia szkolenia jest szczegółowe omówienie istniejącej działalności przedsiębiorczej, uczestnictwo nauczycieli i zastanowienie się nad ich dotychczasowymi osiągnięciami.
- ▶ Projekty w zakresie przedsiębiorczości należy przeprowadzać w sposób zrównoważony.
- ▶ Należy zdobyć umiejętności w zakresie zarządzania ryzykiem. Niepowodzenie stanowi integralną część procesu przedsiębiorczego, ale może też być kosztowną stratą czasu, umiejętności i zaangażowania. Podczas szkolenia w dużym stopniu wykorzystuje się zatem „tło dokonań”, dzięki któremu nauczyciele mogą zrozumieć i zmniejszyć zagrożenia.
- ▶ Szkolenie nie ma formy teoretycznej symulacji. Nauczyciele muszą przedstawić konkretne i zatwierdzone ustalenia, jeżeli chodzi o kształcenie.

Wpływ działania

Szkoleniu przyświeca sześć celów, które mają wprowadzić trwałe zmiany w postawie i praktyce:

- ▶ nauczyciele wypracowują nowe (edukacyjne) produkty lub usługi, gotowe do wykorzystania w „przyszłym tygodniu”;
- ▶ nauczyciele uczą się, w jaki sposób zatwierdzić projekt lub nowe środowisko nauczania;
- ▶ nauczyciele przekonują różnych partnerów, aby ułatwiali uczniom proces uczenia się;
- ▶ nauczyciele mogą określić wzajemne korzyści z działalności przedsiębiorczej po stronie przedsiębiorcy oraz korzyści wynikające z tej formy kształcenia (zysk dla obu stron);
- ▶ nauczyciele uczą się, w jaki sposób wykorzystywać i interpretować słownictwo z zakresu przedsiębiorczości;
- ▶ nauczyciele poznają i doceniają zachowanie przedsiębiorcze oraz wiedzę, w jaki sposób „lewarować” zasoby.

**USTAWICZNY ROZWÓJ
ZAWODOWY**

**PRZYGOTOWANIE CZYNNYCH
NAUCZYCIELI**

**PLANY DOTYCZĄCE
PRZEDSIĘBIORCZOŚCI**

METODY PRAKTYCZNE

HISZPANIA

Przydatne linki lub źródła:

Prezentacja w Prezi przygotowana przez Ivana Diego: http://prezi.com/_-gd384z1zbg/adeptt-ivan-diego

Strona internetowa Grijpdebuitenkans: <http://www.grijpdebuitenkans.nl>

Twórcze partnerstwa

Program **Twórcze partnerstwa** był brytyjskim programem przewodnim poświęconym twórczemu uczeniu się, który prowadzono na terenie całej Anglii od 2002 do 2011 r. W ramach programu osoby wykonujące twórcze zawody, takie jak artyści, architekci i naukowcy, udały się do szkół, aby współpracować z nauczycielami w celu rozwijania kreatywności oraz podnoszenia aspiracji i zwiększania osiągnięć dzieci i młodzieży. Osoby te pracowały z ponad 1 mln dzieci i 90 000 nauczycieli przy ponad 8000 projektów. Aż do 2011 r. program „Twórcze partnerstwa” był finansowany przez Arts Council England, jednak dofinansowanie zostało wycofane ze względu na cięcia wydatków. Od tamtej pory autor programu, organizacja CCE (Creativity, Culture and Education – Kreatywność, Kultura i Kształcenie) rozszerzyła międzynarodowy zakres swojej działalności, m.in. o współpracę z Australią, Katar, Koreą Południową, Litwą, Niemcami, Norwegią, Pakistanem oraz z OECD. CCE w dalszym ciągu rozszerza swój zasięg i wpływ

o nowe pomysły, projekty i partnerstwa na całym świecie.

W program „Twórcze partnerstwa” wpisane są długoterminowe relacje między kreatywnymi partnerami i szkołami. Szkoły wnioskuje o wzięcie udziału w programie, określając konkretną potrzebę lub problem, jaki chciałyby rozwiązać, np. czytanie wśród chłopców, zaangażowanie rodziców lub zachowanie na placu zabaw. Specjalnie przeszkolony przedstawiciel CCE jest przydzielany do danej szkoły, w której współpracuje z nauczycielami, uczniami i innymi osobami wykonującymi twórcze zawody w celu opracowania i zrealizowania projektu zapewniającego twórcze rozwiązanie poszczególnych wyzwań, z jakimi zmaga się dana szkoła.

Takie twórcze rozwiązanie znalazła szkoła podstawowa z ubogiego obszaru w Stoke-on-Trent, która potrzebowała nowych pomieszczeń do nauki. Władze szkoły pragnęły zastosować nowe rozwiązanie, w związku z czym zasięgnęły opi-

Rodzaj działania: programy ustawicznego rozwoju zawodowego przygotowujące czynnych nauczycieli do kształcenia w zakresie przedsiębiorczości

Państwo realizacji: Zjednoczone Królestwo

Instytucja realizująca działanie: Creativity, Culture and Education (CCE) – brytyjska organizacja pozarządowa i charytatywna

Strona internetowa projektu lub instytucji: <http://www.creative-partnerships.com>

Główna osoba do kontaktu: Paul Roberts, przewodniczący

Adres e-mail głównej osoby do kontaktu: dee.keane@cceengland.org

Numer telefonu: +44 (0) 84 48 11 21 45

Zastosowanie / docelowi odbiorcy działania: dzieci i młodzież szkolna oraz ich nauczyciele

Docelowy poziom kształcenia: podstawowe i średnie

nii dzieci na temat cech charakteryzujących dobrą przestrzeń do nauki. Wśród licznych pomysłów znalazł się m.in. domek na drzewie i plaża, jednak ostatecznie władze szkoły zdecydowały się na przekształcenie starego samolotu w salę lekcyjną, wierząc, że w tego typu otoczeniu można nauczyć się wszystkiego. Dzięki temu uczniowie mogliby praktycznie odbywać podróże w czasie, zwiedzać Karaiby, lasy deszczowe i pustynie. Dzieci brały udział w podejmowaniu kluczowych decyzji w trakcie całego procesu, począwszy od kupowania samolotu i starania o pozwolenie na budowę, po wyszukanie profesjonalnego projektanta, który przekształci samolot w salę lekcyjną.

Oprócz działań skoncentrowanych na uczniach w ramach programu „Twórcze partnerstwa” wspiera się również nauczycieli, zapewniając trwałą rozwój zawodowy oparty na nauczaniu w sali lekcyjnej oraz dzieląc się wiedzą. W tym celu organizowane są sesje poświęcone planowaniu, szkoleniu i rozwijaniu, dzięki którym personel szkoły i osoby wykonujące twórcze zawody mogą ze sobą współpracować w zakresie planowania, analizowania i testowania nowych twórczych sposobów nauczania i uczenia.

Warunki konieczne do osiągnięcia sukcesu

- ▶ Kierownictwo szkoły musi być zaangażowane w projekt i jego realizację, zaś szersze grono pracowników dydaktycznych powinno chętnie przyjmować zmiany.
- ▶ Szkoła musi się zobowiązać do pielęgnowania umiejętności przekrojowych charakterze ogólnym, umiejętności twórczych i w zakresie przedsiębiorczości, jakimi dzieci i młodzież powinny się w odpowiednim stopniu wykazywać nie tylko w szkole, ale i w społeczeństwie.
- ▶ Dobrze opracowane ramy planowania i oceny zachęcają nauczycieli, uczniów i osoby wykonujące twórcze zawody do starannego planowania procesu uczenia i poddawania go stałej analizie. Umożliwiają one uczenie się oraz doskonalenie i wykorzystywanie praktyki na bieżąco.

Wpływ działania

Program „Twórcze partnerstwa” został dokładnie oceniony, z uwzględnieniem jego wpływu na uczniów, nauczycieli, rodziców i całą gospodarkę Zjednoczonego Królestwa:

- ▶ Lepsze osiągnięcia: Krajowa Fundacja na Rzecz Badań Edukacyjnych (The National Foundation for Educational Research – NFER) śledziła osiągnięcia 13 000 młodych ludzi, którzy uczestniczyli w programie „Twórcze partnerstwa”. Z danych na temat osiągnięć wynika, że osoby, które wzięły udział w programie, uzyskały wyniki lepsze niż średnia krajowa na kluczowych etapach 3 i 4, mimo że pochodziły z regionów zmagających się z problemami gospodarczymi i społecznymi.
- ▶ Wzrost pewności siebie. Z ankiety przeprowadzonej wśród dyrektorów przez agencję British Market Research Bureau (BMRB) wynika, że ich zdaniem program „Twórcze partnerstwa” zwiększył pewność siebie uczniów w 92% przypadków, umiejętności komunikacyjne w 91% przypadków i motywację w 87% przypadków.
- ▶ Bardziej twórczy nauczyciele. W tej samej ankiecie dyrektorzy podkreślili również poprawę umiejętności ich nauczycieli, z czego 94% zauważyło poprawę umiejętności, 92% skuteczniej korzysta w klasie z pomocy osób wykonujących twórcze zawody, a 92% chętniej stosuje twórcze podejście.
- ▶ Wzrost oczekiwań nauczycieli. Wzrosły również oczekiwania nauczycieli i ich wiara w uczniów – kilku nauczycieli wspomniało, że widok uczniów, którzy zazwyczaj mają trudności w nauce, a obecnie wyróżniają się podczas zajęć twórczych, działa mobilizująco i dowartościowująco. Jest to szczególnie ważne ze względu na zależność występującą między oczekiwaniami nauczycieli a wynikami uczniów.
- ▶ Rodzice bardziej zaangażowani w naukę swoich dzieci. Z badania przeprowadzonego przez Uniwersytet Nottingham wynika, że twórczość skutecznie zwiększa zainteresowanie rodziców tym, co ich dzieci robią w szkole. Dotyczy to w szczególności rodziców, którzy sami zmagali się z trudnościami w szkole.
- ▶ Korzyści dla całej gospodarki. Ze sprawozdania konsultantów PwC wynika, że program „Twórcze partnerstwa” wygeneruje na początku pozytywne korzyści w wysokości 4 mld funtów netto dla gospodarki Zjednoczonego Królestwa.

**USTAWICZNY ROZWÓJ
ZAWODOWY**

**PRZYGOTOWANIE CZYNNYCH
NAUCZYCIELI**

KREATYWNII PARTNERZY

WPISANY

ZJEDNOCZONE KRÓLESTWO

Programa Escolhas (Program wyborów)

Programa Escolhas (Program wyborów) to portugalski program rządowy stworzony w celu promowania włączenia społecznego dzieci i młodych osób ze społeczności będących w najtrudniejszej sytuacji, w szczególności ze społeczności imigrantów i mniejszości etnicznych. Program ma na celu promowanie równych szans i wzmocnienie spójności społecznej. Główne priorytety w odniesieniu do obszarów interwencji obejmują: integrację szkolną i kształcenie pozaformalne, szkolenie zawodowe i zdolność do zatrudnienia, udział obywatelski i społeczny, włączenie cyfrowe oraz przedsiębiorczość i wzmocnienie pozycji. Co więcej, przedsiębiorczość i wzmocnienie pozycji to nowy obszar stworzony w wyniku rosnących inwestycji w mobilizację lokalnych społeczności.

Przedsiębiorczość i wzmocnienie pozycji obejmuje działania w czterech następujących sektorach:

- ▶ działania rozwijające umiejętności;
- ▶ oparte na wiedzy, finansowe wsparcie dla projektów planowanych, realizowanych i ocenianych przez młode osoby;
- ▶ promowanie tworzenia grup młodzieży w celu wspierania inicjatyw oddolnych;
- ▶ wizyty, staże i partnerstwa z innymi organizacjami społeczeństwa obywatelskiego.

Rodzaj działania: programy ustawicznego rozwoju zawodowego przygotowujące czynnych nauczycieli do kształcenia w zakresie przedsiębiorczości

Państwo realizacji: Portugalia

Instytucja realizująca działanie: Ministerstwo Prezydencji Rady Ministrów (rząd Portugalii)

Strona internetowa projektu lub instytucji: <http://www.programaescolhas.pt>

Główna osoba do kontaktu: Dana Redford

Adres e-mail głównej osoby do kontaktu: dana.redford@redfordresearch.com

Zastosowanie / docelowi odbiorcy działania: młode osoby (i ich nauczyciele) z ubogich społeczności

Docelowy poziom kształcenia: średnie, wyższe, zawodowe.

Jednym z elementów tego programu szkolenia jest „Uma Escolha de Futuro” (wybór na przyszłość), służący rozwijaniu umiejętności osobistych, społecznych i zawodowych młodych osób w wieku od 14 do 24 lat, przez wspieranie ich w realizacji krótko-, średnio-, i długoterminowych projektów. Program obejmuje dwa uzupełniające się przewodniki, jeden dla nauczycieli, drugi dla młodych osób. Składa się on z pięciu działów, które pomagają nauczycielom i młodym osobom we włączeniu się do społeczności lokalnej, w identyfikowaniu przedsiębiorców, analizowaniu i realizowaniu pomysłów z zakresu przedsiębiorczości, w rozwijaniu umiejętności cyfrowych i wdrażaniu pomysłów na działalność gospodarczą.

Warunki konieczne do osiągnięcia sukcesu

Stworzono dwa różne przewodniki. Pierwszy z nich, przeznaczony dla nauczycieli i osób prowadzących szkolenia, jest w większym stopniu dydaktyczny, zorganizowany i zawiera więcej informacji, zaś drugi, przeznaczony dla młodych osób, jest mniej przeładowany informacjami, bardziej teoretyczny i zawiera ćwiczenia praktyczne. Tego rodzaju podział powoduje jednocześnie utworzenie narzędzia pedagogicznego, które może być przetwarzane i wykorzystywane przez techników, oraz środków praktycznych w celu rozwijania u młodzieży umiejętności w zakresie przedsiębiorczości.

Projekt jest finansowany i częściowo prowadzony przez rząd portugalski – Ministerstwo Prezydencji Rady Ministrów pod nadzorem Wysokiej Komisji ds. Imigracji i Dialogu Międzykulturowego. Projekt jest współfinansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego.

Wpływ działania

Projekt został właśnie przedłużony na piątą edycję, która będzie realizowana od stycznia 2013 r. do grudnia 2015 r. Podczas czwartej edycji zainicjowano 130 nowych projektów, wszystkie na zasadzie podejścia oddolnego.

**USTAWICZNY ROZWÓJ
ZAWODOWY**

**PRZYGOTOWANIE CZYNNYCH
NAUCZYCIELI**

**SPOŁECZNOŚCI w TRUDNEJ
SYTUACJI**

PROGRAMY SZKOLENIA

PORTUGALIA

Projekt UPI

Projekt **UPI** (oznaczający „nadzieję” w języku słoweńskim) to seria warsztatów poświęconych twórczości, przedsiębiorczości i innowacji, realizowanych przez słoweńską Izbę Rzemiosła w szkołach podstawowych. Projekt podzielono na dwa odrębne etapy. Pierwszy stanowił część techniczną, polegającą na przygotowaniu projektów i programów. Drugim etapem była realizacja warsztatów w szkołach. Podczas etapu technicznego Izba Rzemiosła opracowała programy szkolenia i broszury dla mentorów i uczestniczących dzieci, pomagając zasadniczo w stworzeniu modułu szkoleniowego.

Każdy z warsztatów prowadziło dwóch mentorów, jeden ze szkoły, drugi z szeroko rozumianego sektora przedsiębiorstw. Podczas wszystkich warsztatów uczniowie tworzyli plany operacyjne – przykładowo plan sprzedaży roślin i kwiatów. Uczniowie zastanawiali się nad organizacją własnego

przedsiębiorstwa, klientami (głównie rodziną), marketingiem, wyjątkowymi punktami sprzedaży i potencjalnymi zagrożeniami (np. mogliby zapomnieć podlać rośliny). Poszczególne grupy korzystały z szerokiego zakresu metod twórczego planowania i reklamowania. Przykładowo, jedna z grup stworzyła krótki film na stronie YouTube przedstawiający jej plan operacyjny, podczas gdy inna grupa opracowała broszurę, która jest obecnie dostępna w internecie oraz w bibliotece Słowenii. W ramach kontynuacji pierwszych warsztatów zorganizowano osiem wydarzeń regionalnych, w trakcie których dzieci mogły przedstawić swoje plany operacyjne.

Oprócz organizacji warsztatów Izba Rzemiosła zbadała również, które z czynników zniechęcały lub zachęcały młodzież do bycia bardziej twórczymi. W badaniu podkreślono szereg potencjalnych możliwości poprawy oraz zwrócono

Rodzaj działania: programy ustawicznego rozwoju zawodowego

przygotowujące czynnych nauczycieli do kształcenia w zakresie przedsiębiorczości

Państwo realizacji: Słowenia

Instytucja realizująca działanie: Izba Rzemiosła i Małych Przedsiębiorstw w Republice Słowenii

Strona internetowa projektu lub instytucji: <http://www.ozs.si>

Zastosowanie / docelowi odbiorcy działania: mentorzy i dzieci uczęszczające do szkół podstawowych

Docelowy poziom kształcenia: szkoły podstawowe

uwagę na niektóre sukcesy, jakie odniesiono w ramach projektu. Zasadniczo zdaniem uczniów:

- ▶ nauczyciele w niewystarczającym stopniu korzystali z narzędzi ICT w klasie;
- ▶ gdyby nauczyciele w większym stopniu korzystali z ICT, uczenie się byłoby ciekawsze;
- ▶ na kreatywność i innowacyjność dzieci największy wpływ ma środowisko, rodzina oraz charakter danego ucznia.

Okazało się, że większość szkół uczestniczyła w warsztatach, ponieważ pragnęła poznać nowe i interesujące sposoby zaangażowania dzieci. W istocie okazało się, że ci nauczyciele, którzy wzięli udział w warsztatach, o wiele częściej wykorzystują ICT w swoich metodach nauczania.

Warunki konieczne do osiągnięcia sukcesu

Na pomyślną realizację tego projektu istotny wpływ miały dwa główne czynniki:

- ▶ duży udział zainteresowanych stron wysokiego szczebla, np. Ministerstwo Gospodarki sfinansowało projekt, w którym wzięły udział 62 różne regionalne izby rzemiosła;
- ▶ dyrektorzy szkół byli w pełni zaangażowani w projekt, co miało istotne znaczenie, ponieważ byli głównymi decydentami, jeżeli chodzi o kwestie uczestnictwa szkoły w projekcie.

Wpływ działania

Łącznie w 87 warsztatach uczestniczyło 31 szkół podstawowych, a dzieci stworzyły 84 plany operacyjne. Dane te odpowiadają celom projektu pod względem liczby zaangażowanych młodych ludzi i liczby warsztatów. Ponadto:

- ▶ w ramach projektu udało się opracować techniczne narzędzia nauczania dla mentorów oraz włączyć program opieki dydaktycznej do krajowego programu nauczania;
- ▶ w odniesieniu do uczniów ze szkół podstawowych, w ramach projektu przedstawiono i promowano różne zawody oraz w dalszym ciągu rozwijano przedsiębiorczy sposób myślenia i pomysły;
- ▶ nauczyciele nabrali pewności w wykorzystywaniu ICT w swoich metodach nauczania, co z kolei sprawiło, że lekcje stały się ciekawsze dla uczniów.

**USTAWICZNY ROZWÓJ
ZAWODOWY**

**PRZYGOTOWANIE CZYNNYCH
NAUCZYCIELI**

PODNOSENIE ŚWIADOMOŚCI

NARZĘDZIA DYDAKTYCZNE

SŁOWENIA

Projekt „Life 2” – Trening umiejętności trenerskich

Program **Kluczowe kompetencje w projekcie kształtowania umiejętności życiowych** lub w skrócie **LIFE 2** pomaga młodzieży w rozwijaniu niezbędnych w miejscu pracy umiejętności i pewności siebie podczas ich szkolenia zawodowego, w szczególności umiejętności z zakresu przedsiębiorczości, takich jak kreatywność i innowacyjność. Pakiet „Trening umiejętności trenerskich” (Train the Trainer) został stworzony przez grupy specjalistów pochodzących z pięciu państw partnerskich. Pakiet służy jako pomoc dla nauczycieli we wprowadzaniu umiejętności życiowych do ich specjalistycznych dziedzin zawodowych oraz w budowaniu bliższych relacji z pracodawcami.

Pakiet ten składa się z trzech sekcji:

- ▶ podręcznika użytkownika, który umożliwia dostosowanie pakietu do potrzeb organizacyjnych i potrzeb uczniów;
- ▶ zasobów „Train the Trainer”:
 - ▶ część 1: zapewnia solidną wiedzę i ułatwia zrozumienie pojęcia „kluczowych kompetencji w zakresie umiejętności życiowych” oraz obejmuje zadania pozwalające nauczycielom lepiej zrozumieć to zagadnienie;

Rodzaj działania: innowacyjne metody nauczania i koncepcje związane z kształceniem w zakresie przedsiębiorczości

Państwo realizacji: Dania, Hiszpania, Portugalia, Rumunia, Zjednoczone Królestwo

Instytucja realizująca działanie: Anespo (Portugalia); CEBANC (Hiszpania); Centrum Rozwoju i Innowacji w Kształceniu (TEHNE) (Rumunia); Europejskie Forum Kształcenia Technicznego i Zawodowego (EFVET) (Dania, Hiszpania, Portugalia, Rumunia, Zjednoczone Królestwo); Niels Brock Business College (Dania); Norton Radstock College i Bath Spa University (Zjednoczone Królestwo)

Strona internetowa projektu lub instytucji: <http://www.life-2.eu>

Główna osoba do kontaktu: Rosaleen Courtney i Irene Ferreira

Adres e-mail głównej osoby do kontaktu: rosaleen.courtney@nortcoll.ac.uk; irene.ferreira@anespo.pt

Zastosowanie / docelowi odbiorcy działania: nauczyciele przedmiotów zawodowych, osoby kształcące nauczycieli, uczestnicy szkoleń zawodowych, sieci pracodawców, organizacje wspierające grupy w niekorzystnej sytuacji i decydenci i osoby mające wpływ na podejmowanie decyzji

Docelowy poziom kształcenia: ustawiczny rozwój zawodowy nauczycieli w instytucjach i organizacjach kształcenia zawodowego oraz w ramach początkowego kształcenia nauczycieli zaangażowanych w kształcenie i szkolenie zawodowe.

- ▶ część 2: zapewnia różne modele praktyczne umożliwiające pełne włączenie umiejętności życiowych w nauczanie zawodowe;
- ▶ część 3: obejmuje szereg działań związanych z projektem „Train the Trainer”, które zostaną wykorzystane w ramach zorganizowanego programu szkolenia dla nauczycieli przedmiotów zawodowych lub przez nauczycieli w nauczaniu ich uczniów;
- ▶ sekcji poświęconej dobrej praktyce. Obejmuje ona źródła inspiracji z całej Europy, pokazujące, jak kluczowe kompetencje w zakresie umiejętności życiowych zostały pomyślnie włączone do nauczania zawodowego.

Warunki konieczne do osiągnięcia sukcesu

- ▶ *Dowody.* Projekt LIFE 2 opiera się na solidnej bazie dowodów. Opiera się na wynikach pierwszego projektu LIFE (zob. www.life-keyskills.info), badaniach przeprowadzonych przez Europejską platformę społeczeństwa obywatelskiego na rzecz uczenia się przez całe życie – warunki konieczne do osiągnięcia sukcesu, oraz na zorganizowanej w 2004 r. konferencji „Kluczowe umiejętności życiowe w uczeniu się przez całe życie”, podczas której przedstawiono zalecenia i przykłady najlepszych praktyk.
- ▶ *Informacja zwrotna.* Opiera się na rozbudowanych informacjach zwrotnych od pracodawców, nauczycieli i uczniów z wszystkich pięciu państw partnerskich.
- ▶ *Finansowanie.* Wspierane jest przez Komisję Europejską w ramach programu „Leonardo da Vinci”. W ramach tego systemu finansowania, stanowiącego część programu Komisji Europejskiej „Uczenie się przez całe życie”, udziela się wsparcia na rzecz zróżnicowanych działań o różnej skali.

Przydatne linki lub źródła:

Program „Leonardo da Vinci”: http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/ldv_en.htm

Anespo – Associação Nacional de Escolas Profissionais (Portugalia): <http://www.anespo.pt>

CEBANC (Hiszpania): <http://www.cebanc.hezkuntza.net/web/guest/proyectos###>

Norton Radstock College (Zjednoczone Królestwo): http://www.nortcoll.ac.uk/european_projects.aspx

Bath Spa University (Zjednoczone Królestwo): <http://www.bathspa.ac.uk>

Niels Brock Business School (Dania): <http://www.cbs.dk>

Centrum Rozwoju i Innowacji w Kształceniu (Rumunia): <http://www.tehne.ro>

EfVET: <http://www.efvet.org>

Film, w którym omówiono kluczowe kompetencje w zakresie uczenia się przez całe życie: <http://www.youtube.com/watch?v=RD-elxM1lw>

USTAWICZNY ROZWÓJ
ZAWODOWY

INNOWACYJNE METODY
NAUCZANIA

MATERIAŁY DYDAKTYCZNE

PRACE W RAMACH PROJEKTÓW

OGÓLNOEUROPEJSKI

Innowacje w pedagogice z zakresu przedsiębiorczości

Podczas tego kursu zorganizowanego dla studentów w **Rouen Business School (RBS)** i na Uniwersytecie Aalto korzystano z różnych kreatywnych metod jako innowacyjnych narzędzi pedagogicznych. Kurs obejmował szeroką gamę elementów, takich jak: napisanie „opowieści związanej z przedsiębiorczością” przez każdego ze studentów z wykorzystaniem jako inspiracji malarstwa abstrakcyjnego; napisanie eseju na temat związku sztuki z przedsiębiorczością oraz odegranie scenki z wcieleniem się w rolę przedsiębiorcy. Romain Artus (z Francji) przedstawił swoje obrazy jako inspirację. Kurs miał na celu pokazać, w jaki sposób różne narzędzia pedagogiczne (np. sztuka, muzyka, pisanie opowiadań i teatr) wpływają na podejście do przedsiębiorczości.

Głównym założeniem kursu było odkrycie zdolności poszczególnych osób do myślenia w sposób nieszablonowy, postrzeganej jako kluczowa kompetencja w zakresie przedsiębiorczości. Podczas kursu starano się pobudzić uczniów do myślenia w sposób przedsiębiorczy oraz zmierzyć ich zdolność do przystosowywania się do nowych sytuacji, wykorzystując w tym celu niestandardowe narzędzia uczenia się (takie jak muzyka i sztuka). Sesje odbywały się we współpracy z różnymi lokalnymi i międzynarodowymi artystami. Na przykład dr Joelle Lagier i japoński fotograf mieszkający w Tokio przyjechali, aby opowiedzieć o życiu artysty.

Plany na przyszłość obejmują dalsze rozwijanie tego programu w różnych międzynarodowych kontekstach oraz testowanie go wśród grup społecznych znajdujących się w bardziej niekorzystnej sytuacji, np. wśród bezrobotnych.

Rodzaj działania: innowacyjne metody nauczania i koncepcje związane z kształceniem w zakresie przedsiębiorczości

Państwo realizacji: Francja

Instytucja realizująca działanie: Rouen Business School (RBS)

Strona internetowa projektu lub instytucji: <http://www.rouenbs.fr/en>

Główna osoba do kontaktu: Rita Klapper

Adres e-mail głównej osoby do kontaktu: rgklapper@gmail.com

Dodatkowe podmioty lub zaangażowani partnerzy: artyści, w tym Romain Artus i Joelle Lagier (Francja) oraz Beata Joutsen (Finlandia)

Zastosowanie / docelowi odbiorcy działania: studenci studiów wyższych I i II stopnia w Rouen Business School; Helsinki School of Economics (Uniwersytet Aalto)

Docelowy poziom kształcenia: wyższe (studia I i II stopnia).

Warunki konieczne do osiągnięcia sukcesu

Aby umożliwić rozpowszechnienie innowacyjnej pedagogiki z zakresu przedsiębiorczości, należy wprowadzić kilka zmian:

- ▶ niezbędne są większe inwestycje na całym świecie, jeżeli chodzi o czas i zasoby finansowe, aby włączyć nietradycyjne innowacyjne i kreatywne kursy z zakresu przedsiębiorczości do dalszego kształcenia i szkolnictwa wyższego;
- ▶ większa otwartość na pedagogikę innowacyjną, niekoniecznie opartą na technologii, w instytucjach regulujących dalsze kształcenie i szkolnictwo wyższe, a także u samych nauczycieli;
- ▶ konieczne jest przeniesienie punktu ciężkości z tradycyjnej teorii i analiz przypadków na podejście zorientowane na kreatywność i innowacyjność;
- ▶ należy ponownie położyć nacisk na przedsiębiorcze wartości, myślenie i odczucia w celu promowania podejścia „powiązanego” zamiast „opisowego”.

Wpływ działania

Wpływ kursu mierzono zarówno pod względem ilościowymi, jak i jakościowym:

- ▶ poszczególne osoby uczą się rozpoznawać własny potencjał oraz zmieniają swój sposób myślenia na taki, zgodnie z którym „bycie przedsiębiorcą staje się wykonalne”;
- ▶ dane ilościowe dotyczą zmian w postrzeganiu „cech charakterystycznych przedsiębiorcy”. Największą uwagę zwrócił około 50% wzrost odsetka studentów uważających, że „każdy może zostać przedsiębiorcą”;
- ▶ informacje zwrotne uzyskane od studentów były bardzo pozytywne, a jedna z nich brzmiała „dobrze jest odnaleźć przedsiębiorczość w nowych miejscach i móc powiązać ją ze sztuką”.

Pisanie opowieści związanych z przedsiębiorczością, zainspirowanych sztuką współczesną, uznano za „całkowicie innowacyjne doświadczenie, które zaskoczyło pozytywnymi wynikami oraz udowodniło [mi], że jestem kreatywny”. Uznano również, że działanie dobrze wpisuje się w świat współczesny, w którym „kreatywni i utalentowani przedsiębiorcy są wysoko cenieni i mile widziani”.

- ▶ W przyszłości planuje się rozpocząć program badawczy, podczas którego ocenione zostaną zmiany w sposobie myślenia w odniesieniu do osiągnięć pedagogiki w różnych kontekstach międzynarodowych.

**USTAWICZNY ROZWÓJ
ZAWODOWY**

**INNOWACYJNE METODY
NAUCZANIA**

MATERIAŁY DYDAKTYCZNE

KREATYWNE MYŚLENIE

FRANCJA

Metoda MIME

MIME (Méthode d'Initiation au Metier d'Entrepreneur) jest metodą symulacji opracowaną w celu poprawy zdolności z zakresu przedsiębiorczości.

Metoda ta została opracowana 10 lat temu dla osób, które pragnęły zostać przedsiębiorcami, zaś obecnie jest z powodzeniem dostosowywana do pracowników, studentów i nauczycieli i przedstawiana co roku ponad 1000 uczestników. Jest to symulacja opracowana w celu zapoznania uczestników z podstawowymi mechanizmami, które regulują funkcjonowanie przedsiębiorstw, i stwarzająca sytuacje, które wymagają i wzmacniają umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i rozwiązywania problemów.

Metoda MIME koncentruje się przede wszystkim na globalnym, kompleksowym i dynamicznym podejściu wobec funkcjonowania biznesu i nigdy nie oddziela pragnienia zrozumienia od przyjemności działania. Korzysta-

nie z komputerów jest zabronione podczas całego kursu, zamiast tego nacisk kładzie się na podstawowy wkład ludzi w przedsiębiorstwa. Każdy z czterech zespołów zakłada przedsiębiorstwo, przy czym wszystkie tworzą i wprowadzają na rynek ten sam produkt. Następnie zespoły konkurują ze sobą przez dwa lata, a każdy z nich zarządza procesem podejmowania decyzji i ryzyka w trakcie rozwijania swojego przedsiębiorstwa. Praca opiera się na czterech zasadach działania:

- ▶ różne sposoby rozwiązywania problemów uwzględniane są jedynie po wyraźnym zidentyfikowaniu problemu;
- ▶ nowe narzędzia wykorzystywane są jedynie w przypadku, gdy wyraźnie dowiedziono potrzeby ich zastosowania;

Rodzaj działania: innowacyjne metody nauczania i koncepcje związane z kształceniem w zakresie przedsiębiorczości

Państwo realizacji: Francja

Instytucja realizująca działanie: IZER – Institut Européen de L'Entrepreneuriat Rural

Strona internetowa projektu lub instytucji: <http://www.i2er.org>

Zastosowanie / docelowi odbiorcy działania: osoby kształcące nauczycieli w zakresie przedsiębiorczości; osoby zajmujące się kształceniem i szkoleniem zawodowym; studenci; dorośli uczniowie

Docelowy poziom kształcenia: szkoły wyższe i uniwersytety

- ▶ uzyskane wnioski są wynikiem wymiany między studentami;
- ▶ wszelkie hipotezy, które się pojawiają, należy bezpośrednio sprawdzić.

Warunki konieczne do osiągnięcia sukcesu

MIME jest częścią projektu MANAGE, finansowanego przez UE w ramach działania „Leonardo da Vinci – Transfer Innowacji” programu „Uczenie się przez całe życie”. Dzięki temu możliwe było przetłumaczenie metody MIME na język angielski, hiszpański, rumuński i włoski.

Wpływ działania

Celem metody MIME jest zwiększenie poziomu wiedzy studentów na temat biznesu i ról w biznesie.

Wiedza ta obejmuje takie zagadnienia, jak:

- ▶ podstawowe mechanizmy gospodarcze, które regulują funkcjonowanie przedsiębiorstw;
- ▶ relacje, jakie rozwinęły się między przedsiębiorstwem a otoczeniem;
- ▶ istotny wkład mężczyzn i kobiet pracujących w przedsiębiorstwach.

Realistyczny pogląd na:

- ▶ stanowisko kierownika przedsiębiorstwa;
- ▶ umiejętności, z jakich muszą korzystać;
- ▶ rolę, jaką planują pełnić w procesie decyzyjnym.

Analiza praktyczna:

- ▶ powszechnie stosowanych narzędzi zarządzania;
- ▶ księgowości i sprawozdań finansowych;
- ▶ strategii i procesów.

USTAWICZNY ROZWÓJ
ZAWODOWY

INNOWACYJNE METODY
NAUCZANIA

ROZWIĄZYWANIE PROBLEMÓW

PRACE W RAMACH PROJEKTÓW

FRANCJA

Przydatne linki lub źródła:

Strona internetowa poświęcona metodzie MIME: <http://www.methode-mime.fr>

Tworzenie sieci kontaktów ze środowiskiem biznesu

Zöld Kakas Líceum to szkoła średnia dla dzieci, które porzuciły naukę, nie zdobywając (przede wszystkim) wykształcenia średniego. W szkole uczy się 200 osób w wieku od 15 do 26 lat, które dostają drugą szansę na ukończenie czteroletniego łączonego programu kształcenia szkoły średniej. Misją szkoły jest znalezienie nowych i innowacyjnych sposobów współpracy zarówno z uczniami, jak i nauczycielami w celu zapewnienia rozwoju akademickiego i osobistego, np. dzięki programowi poświęconemu kształceniu zawodowemu.

Szkola pracuje z uczniami, którzy przedwcześnie zakończyli edukację, oraz z absolwentami szkół średnich, pomagając im w szkoleniu w takich dzie-

żynach, jak kręcenie filmów i fotografia. Dwóch nauczycieli kieruje zespołem młodych osób, które następnie starają się znaleźć pracę w społeczeństwie. Uczniowie uczą się przez działanie, uczestnicząc w dwuletnim programie organizowanym w miejscu pracy zapewniającym wsparcie i zlokalizowanym w szkole. Nauczyciele są integralną częścią projektów, wspierając młode osoby w organizowaniu projektów, opracowywaniu zamówionych treści i komunikowaniu z partnerami biznesowymi. Wynagrodzenie nauczycieli oraz stypendia uczniów zależą częściowo od powodzenia projektu.

Rodzaj działania: innowacyjne metody nauczania i koncepcje związane

z kształceniem w zakresie przedsiębiorczości

Państwo realizacji: Węgry

Instytucja realizująca działanie: Zöld Kakas Líceum

Strona internetowa projektu lub instytucji: <http://www.zoldkakas.hu/kuszli>

Główna osoba do kontaktu: Mate Schnellbach

Adres e-mail głównej osoby do kontaktu: schnellbach.mate@gmail.com

Zastosowanie / docelowi odbiorcy działania: młode osoby w wieku

od 15 do 26 lat, które nie ukończyły szkoły średniej

Docelowy poziom kształcenia: ponadgimnazjalne

Warunki konieczne do osiągnięcia sukcesu

- ▶ Głównym warunkiem koniecznym do osiągnięcia sukcesu jest zagwarantowanie wolności; tego rodzaju metoda nauczania powinna być elastyczna, tak więc kierownicy muszą być otwarci na podejmowanie ryzyka.
- ▶ Szkoła musi mieć swobodę wprowadzania innowacji i do pewnego stopnia władze oświatowe powinny ją pozostawić samej sobie.
- ▶ Nauczyciele muszą wykazywać się dużym zasobem wiedzy z zakresu przedsiębiorczości, ponieważ w istocie pracują jako przedsiębiorcy, co znacznie odbiega od ich tradycyjnej roli.
- ▶ Ponadto należy stworzyć wspierającą kulturę i strukturę organizacyjną.

Wpływ działania

Uczniowie mogą się pochwalić imponującymi osiągnięciami:

- ▶ znalezienie pracy: w poprzednim roku 7 na 12 uczestników znalazło pracę w pełnym lub niepełnym wymiarze godzin w trakcie szkolenia, zaś w tym roku – 6 z 14 uczestników;
- ▶ popyt ze strony biznesu: szkoła spotkała się z dużym zainteresowaniem ze strony małych przedsiębiorstw, które chcą z nią współpracować (z takich dziedzin, jak marketing, sztuka i usługi praktyczne);
- ▶ uznanie krajowe: uczniowie zdobyli również liczne nagrody krajowe na Węgrzech, np. w ciągu ostatnich dwóch lat dwa filmy dokumentalne stworzone przez uczniów wygrały konkurs dla młodych dziennikarzy.

USTAWICZNY ROZWÓJ
ZAWODOWY

INNOWACYJNE METODY
NAUCZANIA

SZKOLENIE ZAWODOWE

WSPÓŁPRACA

WĘGRY

Przydatne linki lub źródła:

Film dokumentalny, który wygrał w konkursie dla młodych dziennikarzy: <http://www.youtube.com/watch?v=oX41RKybM9E>

Niektóre zdjęcia uczniów: <https://picasaweb.google.com/100088693387758940555/KiallitasKepei?authkey=Gv1sRgCNzy6eawrKBOQ>

Tknika – Centrum innowacji na rzecz kształcenia i szkolenia zawodowego i uczenia się przez całe życie

Tknika jest efektem trwających starań Kraju Basków, by baskijskie kształcenie zawodowe znalazło się w czołówce Europy. Tknika zajmuje się opracowywaniem innowacyjnych projektów z różnych dziedzin: technologii, doskonalenia zawodowego nauczycieli i zarządzania innowacjami. Jest centrum otwartym i chętnym do współpracy, nawiązującym korzystne porozumienia z prywatnymi przedsiębiorstwami, działami badawczymi, uniwersytetami i centrami technologii. Prowadzi projekty innowacyjne w czterech głównych dziedzinach:

- ▶ technologii
- ▶ ICT
- ▶ zarządzaniu
- ▶ metodyce i pedagogice.

Tknika zachęca nauczycieli i kadre kierowniczą w technikach prowadzących kształcenie i szkolenie zawodowe do przedstawiania projektów, które dotyczą innowacji, oraz pracowania nad nimi. Innowacje mogą przybierać różne formy, np. innowacyjnego sposobu zarządzania szkołą lub komunikowania się ze społeczeństwem, innowacyjnego sposobu nawiązywania kontaktów z przedsiębiorstwami, innowacyjnego sposobu prowadzenia szkoleń, przystosowywania nowych technologii lub zdobywania nowej wiedzy. Motywatorzy zatrudnieni w Tknika zarządzają projektami i rozwijają je wspólnie z nauczycielami ze szkół. Większość nauczycieli nadal uczy w swoich szkołach, ale w zmniejszonym wymiarze godzin, dzięki czemu mogą uczestniczyć w projektach Tknika.

Rodzaj działania: innowacyjne metody nauczania i koncepcje związane z kształceniem w zakresie przedsiębiorczości

Państwo realizacji: Hiszpania – Kraj Basków

Instytucja realizująca działanie: Tknika, jednostka zależna wydziału ds. kształcenia i szkolenia zawodowego i uczenia się przez całe życie, Departament Edukacji, Polityki Językowej i Kultury rządu baskijskiego

Strona internetowa projektu lub instytucji: <http://www.tknika.net>

Główna osoba do kontaktu: Iñaki Mujika, dyrektor Tkniki, imujika@tnika.net

Dodatkowe osoby kontaktowe: Samuel Triguero, koordynator obszaru zarządzania, striguero@tnika.net; Victor Arias, specjalista ds. internacjonalizacji, barias@tnika.net; JLF Maure, specjalista ds. internacjonalizacji, jlfernandez@tnika.net

Dodatkowe podmioty lub zaangażowani partnerzy: publiczne i prywatne stowarzyszenia szkół prowadzących kształcenie i szkolenie zawodowe w Kraju Basków: IKASLAN, HETEL, AICE

Zastosowanie / docelowi odbiorcy działania: nauczyciele i uczniowie techników prowadzących kształcenie i szkolenie zawodowe w Kraju Basków

Docelowy poziom kształcenia: średnio zaawansowane, szkolnictwo wyższe i dalsze kształcenie w technikach (publicznych i subsydiowanych) prowadzących kształcenie i szkolenie zawodowe

Podejście Tknika obejmuje sześć etapów:

- ▶ Tknika rozwija innowacyjne projekty i przekazuje wyniki nauczycielom zajmującym się kształceniem i szkoleniem zawodowym;
- ▶ nauczyciele wykorzystują te wyniki podczas szkolenia uczniów;
- ▶ uczniowie wykorzystują tę wiedzę w swoich miejscach pracy;
- ▶ Tknika nawiązuje sieć kontaktów z nauczycielami zajmującymi się kształceniem i szkoleniem zawodowym (zapewniając transfer wiedzy do całego systemu);
- ▶ Tknika współpracuje z organizacjami i osobami fizycznymi, które mogą wnieść wkład w globalny proces;
- ▶ Tknika gwarantuje również doskonałe wyniki dzięki modelowi zarządzania.

Warunki konieczne do osiągnięcia sukcesu

- ▶ Wszystkie działania prowadzone w centrum dotyczą głównie szkoleń z zakresu przedsiębiorczości. Przedsiębiorczość nie jest traktowana jako odosobniona zdolność, ale jako pojęcie wymagające takich umiejętności, jak kreatywność, wiedza technologiczna i zarządzanie projektami.
- ▶ Tknika pracuje zgodnie z modelem zarządzania innowacjami, zwanym TknikaInnova. Model ten wspiera przedsiębiorczość przez nagradzanie indywidualnej inicjatywy, branie odpowiedzialności, podejmowanie ryzyka i akceptację niepowodzeń. Poszczególne osoby pracują w zespołach w celu rozwijania konkretnych projektów, dzięki czemu mają większą swobodę i łatwiej jest im koordynować zadania; każdy zespół jest odpowiedzialny za swój projekt, co wiąże się z większym zaangażowaniem i wytrwałością w osiąganiu celów.
- ▶ Powszechnie wykorzystuje się technologię. Dzięki niej transfer wiedzy może odbywać się w szybszy i skuteczniejszy sposób. Tknika monitoruje rozwój technologii, poszukując nowych rozwiązań, technik produkcji i narzędzi informatycznych, które wzmocnią proces nauczania w technikach prowadzących kształcenie i szkolenie zawodowe oraz zwiększą wydajność przedsiębiorstw.

Wpływ działania

Tknika:

- ▶ jest jednostką dobrze rozwiniętą i ocenianą. Członkowie zespołu OECD przeprowadzili niedawno wizytę w Tknika i uznali projekt za największy atut polityki kształcenia wyższego Kraju Basków, zalecając jego rozpowszechnianie;
- ▶ zwalcza przeszkody uniemożliwiające rozwój. Pomaga przezwyciężyć określone ograniczenia systemu baskijskiego, w szczególności nawyki i zwyczaje, takie jak powolny proces podejmowania decyzji, instytucje hierarchiczne oraz obawa przed niepowodzeniem, zastępując je dynamizmem, własną inicjatywą i przedsiębiorczością;
- ▶ stymuluje do działania. Istnieje duże zapotrzebowanie na usługi Tknika ze strony techników prowadzących kształcenie i szkolenie zawodowe. Tknika ma szeroki zasięg i zakres. Obecnie prowadzi 24 projekty innowacyjne z 200 współpracownikami;
- ▶ otrzymuje zwroty z inwestycji. z oceny wynika, że zyski z programu przewyższają inwestycję początkową;
- ▶ na podstawie corocznych badań satysfakcji przeprowadzanych wśród zainteresowanych stron można również stwierdzić, że Tknika jest oceniana wysoko.

**USTAWICZNY ROZWÓJ
ZAWODOWY**

METODY NAUCZANIA INNOWACJI

TRANSFER WIEDZY

WSPÓŁPRACA

HISZPANIA

Biegła przedsiębiorczość i znajomość umiejętności w zakresie przedsiębiorczości

Sieć szkoleń z zakresu przedsiębiorczości (Network for Training Entrepreneurship – NFTE) powstała w Nowym Jorku w 1987 r., zaś w 1998 r. rozpoczęła swoją działalność w Belgii. Od tego czasu szkolenia ukończyło ponad 350 000 młodych ludzi. Belgijska NFTE oferuje innowacyjne programy nauczania we Flandrii, Walonii i Brukseli; instruktorzy z dużym doświadczeniem biznesowym prowadzą kursy, które stwarzają młodzieży znajdujące się w niekorzystnej sytuacji społecznej dodatkowe możliwości osiągnięcia sukcesu w życiu prywatnym i zawodowym. Stanowią one zatem konkretny pomost między środowiskiem edukacyjnym a przedsiębiorstwami.

W ramach projektu **Vaardig Ondernemerschap En Ondernemende Vaardigheden** (Biegła przedsiębiorczość i znajomość umiejętności

w zakresie przedsiębiorczości) dwóch dyplomowanych trenerów biznesu z NFTE udaje się do szkół lub organizacji, aby zrealizować pakiet szkoleniowy poświęcony kształceniu z zakresu przedsiębiorczości. Celem tego szkolenia jest, by każda młoda osoba sporządziła plan operacyjny dotyczący wybranego przez nią pomysłu lub projektu. Trenerzy zachęcają ponadto do rozwijania przedsiębiorczych postaw, kompetencji i spostrzeżeń biznesowych. Szkolenie obejmuje również praktyczne umiejętności informatyczne, ponieważ są one kluczowe dla osiągnięcia sukcesu we współczesnym świecie.

Nauczyciele mogą uczestniczyć w szkoleniach organizowanych przez NFTE jako asystenci oraz mogą uzyskać dyplomy trenerów, jeżeli pomyślnie przejdą proces „Train the Trainer” prowadzony przez tę sieć.

Rodzaj działania: strategie informacyjne prowadzone przez osoby

zapewniające ustawiczny rozwój zawodowy

Państwo realizacji: Belgia

Instytucja realizująca działanie: sieć szkoleń z zakresu przedsiębiorczości

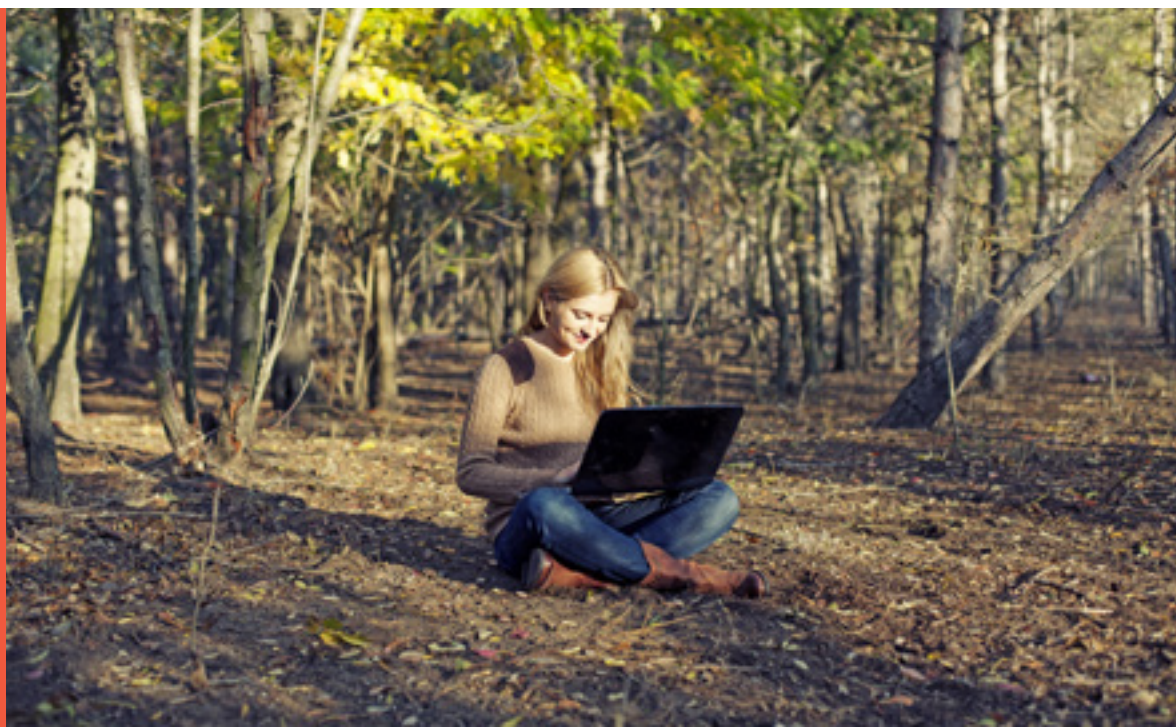
(Network for Training Entrepreneurship – NFTE), Belgia

Strona internetowa projektu lub instytucji: [http://www.nfte.be/index.](http://www.nfte.be/index.php?id=home&L=2)

[php?id=home&L=2](http://www.nfte.be/index.php?id=home&L=2)

Zastosowanie / docelowi odbiorcy działania: uczniowie biorący udział

w zawodowym kształceniu średnim i szkoleniu zawodowym.

Warunki konieczne do osiągnięcia sukcesu

Jednym z celów szkolenia jest skłonienie uczniów do wymyślania twórczych, nieszablonowych projektów. Aby to umożliwić, metody nauczania muszą być równie innowacyjne i interaktywne. Z tego powodu belgijska NFTE wykorzystuje szereg metod obejmujących przeprowadzanie przez uczniów badań rynku w ich najbliższym otoczeniu oraz wyszukiwanie w internecie informacji na temat rentowności ich pomysłów.

Rzeczywiste doświadczenia i informacje zwrotne również mają zasadnicze znaczenie dla sukcesu i zaangażowania. Kurs obejmuje wizyty w przedsiębiorstwach i uzyskanie referencji od przedsiębiorców. Pod koniec kursu uczniowie przedstawiają swoje plany operacyjne słuchaczom i jury złożonemu z przedsiębiorców w danym przedsiębiorstwie.

Wpływ działania

W kursie uczestniczy co roku około 400 uczniów, przy czym do 2017 r. planuje się zwiększyć tę liczbę do 800 uczniów.

W badaniu jakościowym wyszczególniono liczne sukcesy:

- ▶ 45% wszystkich uczestników szkoleń organizowanych przez sieć NFTE znalazło pracę lub założyło własną działalność gospodarczą;
- ▶ 21% uczestników wzięło udział w dodatkowym szkoleniu;
- ▶ 77% uczniów stwierdziło gotowość do poszukiwania pracy lub założenia własnej działalności gospodarczej;
- ▶ ogólny poziom wiedzy z zakresu przedsiębiorczości wzrósł z 20% do 80%;
- ▶ zauważono poprawę pod względem pewności siebie, pracy zespołowej, organizacji, szacunku, punktualności i motywacji.

**USTAWICZNY ROZWÓJ
ZAWODOWY**

STRATEGIE INFORMACYJNE

PAKIET SZKOLENIOWY

PLANOWANIE OPERACYJNE

BELGIA

Szkolenie nauczycieli w zakresie tworzenia „przedsiębiorstw treningowych” w szkołach

Bułgarski Ośrodek Firm Szkoleniowych, będący częścią Ministerstwa Edukacji, Młodzieży i Nauki oferuje trzydniowy kurs szkoleniowy dla 10–20 nauczycieli w każdej ze szkół. Kurs składa się w 30% z części teoretycznej i w 70% z części praktycznej i obejmuje takie ćwiczenia, jak burze mózgów, praktyczne prace grupowe i zespołowe, symulacje z zakresu przedsiębiorczości oraz dyskusje. Celem kursu jest stworzenie w każdej ze szkół „przedsiębiorstw treningowych” i zarządzanie nimi.

Przedsiębiorstwa treningowe to symulacje prawdziwych przedsiębiorstw dysponujące wszystkimi dokumentami, systemami i procedurami wykorzystywanymi w prawdziwym biznesie. Oferują zdobycie praktycznego doświadczenia z zakresu tworzenia małych przedsiębiorstw, prowadzenia

handlu i biznesu tym uczniom, którzy nie są w stanie zdobyć doświadczenia w prawdziwym przedsiębiorstwie. Uczniowie nabywają doświadczenie w handlu, prowadzeniu działu lub biura sprzedaży, organizowaniu funkcji kadrowych, prowadzeniu rachunków i kontroli systemu zarządzania zapasami i systemu administracyjnego. Dynamiczne, realistyczne środowisko „przedsiębiorstw treningowych” pozwala uczniom na uzyskanie wielu pozytywnych wyników: zastosowanie teorii w praktyce, nabycie umiejętności pracy w zespole i umiejętności komunikacyjnych, umiejętności planowania oraz umiejętności myślenia w sposób przedsiębiorczy.

Ogólnie w ramach kursu doskonalenia zawodowego tworzy się w danej szkole zespół nauczycieli, który zapewnia lub wspiera kształcenie w zakresie przed-

Rodzaj działania: strategie informacyjne prowadzone przez osoby zapewniające ustawiczny rozwój zawodowy

Państwo realizacji: Bułgaria

Instytucja realizująca działanie: Bułgarski Ośrodek Firm Szkoleniowych

Strona internetowa projektu lub instytucji: <http://www.buct.org/index.php?p=22>

Główna osoba do kontaktu: Dariya Mavrudieva

Adres e-mail głównej osoby do kontaktu: info@buct.org

Numer telefonu: +359 29 63 22 72

Zastosowanie / docelowi odbiorcy działania: nauczyciele

Docelowy poziom kształcenia: ustawiczny rozwój zawodowy, kształcenie średnie, wyższe i zawodowe nauczycieli.

siębiorczości. Każdy nauczyciel ma inną specjalizację i jest świadomy procedur i praktyk prawnych związanych z założeniem i prowadzeniem działalności gospodarczej. Nauczyciele uczą się również technik motywowania uczniów szkoły do wzięcia udziału w kursie poświęconym „przedsiębiorstwom treningowym” oraz uzyskują dyplom trenera ds. przedsiębiorstw treningowych. Nauczyciele mogą wykorzystywać nowo zdobytą wiedzę i umiejętności podczas swoich lekcji prowadzonych w szkole.

Warunki konieczne do osiągnięcia sukcesu

- ▶ Stymulowanie popytu. Kurs jest szeroko promowany w szkołach (zarówno ogólnokształcących, jak i zawodowych) oraz w internecie, a także na rocznych posiedzeniach nauczycieli. Następnie szkoły wysyłają wniosek do Bułgarskiego Ośrodka Firm Szkoleniowych dotyczący wzięcia udziału w szkoleniu.
- ▶ Maksymalizowanie partnerstwa. Kluczem do osiągnięcia sukcesu jest współpraca między szkołami, instytucjami rządowymi i przedsiębiorstwami. Jest ona częściowo możliwa dzięki utworzonej w 2004 r. Bułgarskiej Sieci Firm Szkoleniowych. Jej członkami są przedsiębiorstwa treningowe, Bułgarski Ośrodek Firm Szkoleniowych, organizacje biznesowe, przedsiębiorstwa, NGO i instytucje rządowe.
- ▶ Angażowanie partnerów biznesowych. Przedsiębiorstwa zapewniają Bułgarskiemu Ośrodkowi Firm Szkoleniowych wiedzę fachową, konsultacje, monitorowanie i ocenę oraz bezpośredni udział w doskonaleniu zawodowym nauczycieli w szkołach.

Wpływ działania

Program ten ma wiele pozytywnych cech, takich jak:

- ▶ szeroki zasięg: w każdej ze szkół uczestniczy w nim około 10–20 nauczycieli i 500–1500 uczniów;
- ▶ trwałość: kursy odbywają się co roku od 1999 r.;
- ▶ pomoc w tworzeniu nastawienia opartego na „kształceniu w zakresie przedsiębiorczości” w wielu szkołach, dzięki tworzeniu interdyscyplinarnych zespołów nauczycieli, które gwarantują trwałość kształcenia w zakresie przedsiębiorczości i środowiska nauczania.

Plany rozwoju

- ▶ Prowadzenie szkoleń dla nauczycieli, którzy przeszli już szkolenie w odniesieniu do tego programu, w zakresie nowych dziedzin, np. języków obcych, umiejętności IT, tworzenia zespołów i zarządzania nimi. Jeszcze bardziej zwiększy to kompetencje nauczycieli. Szkolenia planuje się i prowadzi we współpracy z organizacjami biznesowymi.
- ▶ Zwiększenie współpracy między nauczycielami i prawdziwymi przedsiębiorstwami; doskonalenie zawodowe nauczycieli w dziedzinie doradztwa, rozwiązywania problemów, kontroli i oceny.

USTAWICZNY ROZWÓJ
ZAWODOWY

STRATEGIE INFORMACYJNE

CERTYFIKACJA

WSPÓŁPRACA

BUŁGARIA

Działalność organizacji JA-YE w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli w szkołach

JA-YE Europe (Junior achievement young enterprise Europe – Fundacja Młodzieżowej Przedsiębiorczości w Europie) jest organizacją pozarządową składającą się z 37 członków krajowych, która zajmuje się kształceniem w zakresie przedsiębiorczości, umiejętnościami sprzyjającymi zatrudnieniu i szerzeniem wiedzy finansowej wśród uczniów będących na różnych etapach nauki, począwszy od szkół podstawowych po uniwersytety. W roku szkolnym 2011/2012 sieć dotarła do ponad 3 mln uczniów za pośrednictwem szerokiej gamy programów. Europejska siedziba główna znajduje się w Brukseli. We wspomnianym roku JA-YE przeszkoliła około 135 000 nauczycieli z 70 000 szkół. Jednym z najpopularniejszych programów jest „Program korporacyjny”, w ramach którego uczniowie tworzyli minikorporacje pod kierunkiem nauczyciela i doradcy biznesowego działającego jako wolontariusz. Oprócz oferowania uczniom formalnych i nieformalnych możliwości szkoleniowych JA-YE organizuje również szereg szkoleń z zakresu doskonalenia zawodowego nauczycieli, które obejmują cztery główne obszary:

- ▶ pewność siebie – rozwijanie takich cech osobowych i postaw, jak:
 - ▶ zdolność i gotowość do podjęcia inicjatywy
 - ▶ innowacyjność i kreatywność
 - ▶ gotowość do podjęcia ryzyka;
- ▶ kompetencje – uczenie się, wiedza i umiejętności w zakresie rozwoju przedsiębiorstwa i procesów innowacyjnych;
- ▶ uczenie się przez działanie – uczenie się przedmiotów i nabywanie podstawowych umiejętności przez korzystanie z przedsiębiorczych metod pracy;
- ▶ czynnik i motywacja w postaci atrakcyjności – obejmujący społeczność lokalną, rodziców, przyjaciół, media, targi i konkursy, jak również działania międzynarodowe.

Rodzaj działania: strategie informacyjne prowadzone przez osoby zapewniające ustawiczny rozwój zawodowy

Państwo realizacji: poziom międzynarodowy

Instytucja realizująca działanie: Fundacja Młodzieżowej Przedsiębiorczości w Europie (Junior Achievement Young Enterprise Europe – JA-YE Europe)

Strona internetowa projektu lub instytucji: <http://www.ja-ye.org>

Główna osoba do kontaktu: Jarle Tømmerbakke

Adres e-mail głównej osoby do kontaktu: Jarle@ja-ye.org

Zastosowanie / docelowi odbiorcy działania: nauczyciele i uczniowie w wieku od 16 do 19 lat, uczestniczący w programie organizacji JA-YE

Docelowy poziom kształcenia: nauczyciele z instytucji zajmujących się kształceniem i szkoleniem zawodowym oraz ze szkół ponadgimnazjalnych

Cykl programu rozpoczyna się na początku roku szkolnego. Strategia JA-YE polega na skontaktowaniu się w pierwszej kolejności z właścicielem szkoły (np. lokalnymi władzami samorządowymi) i zapytaniu o chęć udziału szkoły w programie; następnie takie samo pytanie kierowane jest do dyrektora szkoły. Po tych działaniach JA-YE rozpoczyna podstawowe doskonalenie zawodowe nauczycieli; przedstawia nauczycielom główne koncepcje programu oraz tworzy grupy sieci kontaktów, aby uczestnicy nie zostali pozostawieni samym sobie. Jest to istotne ze względu na częstą niepewność i niechęć do stosowania nowych metod – trenerzy często słyszą pytanie „czy dzieci są w stanie nauczyć się równie wiele za pomocą nowych metod?”. Następnie nauczyciele uczestniczą w rocznym cyklu polegającym na tworzeniu miniprzedsiębiorstw, rozwijając pomysły biznesowe, strategię marketingową i budżet, zanim wezmą udział w różnych konkursach lokalnych.

Warunki konieczne do osiągnięcia sukcesu

- ▶ Kluczem do pomyślnej realizacji programów JA-YE jest połączenie nauczania formalnego i nieformalnego.
 - ▶ Nauczanie formalne obejmuje możliwości udziału w prawdziwej, niesymulowanej działalności: doskonalenie zawodowe nauczycieli trwające 2–3 dni i ustawiczny rozwój zawodowy z dodatkowymi treściami dostępnymi w internecie, a także ocenę i zatwierdzenie kompetencji dzięki doświadczeniu praktycznemu.
 - ▶ Nauczanie nieformalne obejmuje korzystanie przez nauczycieli i uczniów z sieci uczestniczących szkół, przydzielenie do każdej klasy trenera ze środowiska biznesu, zajęcia pozaszkolne trwające 1–3 dni (konkursy lub obozy innowacyjne) oraz elementy z zaangażowaniem absolwentów.
 - ▶ Wiele działań prowadzonych w ramach współpracy przez JA-YE na terenie całej Europy ma silny wymiar międzynarodowy – np. coroczny konkurs „Europejskie Przedsiębiorstwo Roku”, program JA-YE „Przedsiębiorstwo bez granic”, program JA-YE „Przedsiębiorstwo Społeczne” oraz Europejski Konkurs Kreatywności i Innowacji“.
- ▶ Konkursy angażują społeczność i motywuje nauczycieli. W opinii JA-YE odgrywają one istotną rolę w angażowaniu lokalnej społeczności i mediów. Sędziowie tych konkursów pochodzą zazwyczaj ze środowisk

biznesu, środowisk politycznych oraz lokalnych lub krajowych władz oświatowych, dzięki czemu możliwe jest uzyskanie wsparcia z ich strony na rzecz projektu. Miniprzedsiębiorstwom, a także nauczycielom i szkołom przyznano szereg nagród, a takie uznanie często stanowi dobrą reklamę zarówno dla działań, jak i dla szkoły i nauczycieli.

Wpływ działania

JA-YE przeprowadziła wśród dawnych uczestników ankietę na temat wpływu jej działań, uzyskując wiele pozytywnych wyników. 90% nauczycieli będzie polecało tę metodę nauczania swoim kolegom z pracy. Uczniowie wspólnie orzekli, że dzięki tej metodzie „szkoła staje się bardziej interesująca i motywująca”. Ponadto można zaobserwować, że ta metoda nauczania przyczynia się do tworzenia przedsiębiorców.

- ▶ Nowe przedsiębiorstwa: z niezależnej analizy przeprowadzonej wśród byłych uczestników wynika, że byli uczniowie założyli 50% więcej nowych przedsiębiorstw niż grupa kontrolna. 12% osób, które wzięły udział w programie korporacyjnym JA-YE prowadzonym w szkołach średnich, założyło własną działalność przed ukończeniem 25 lat, w porównaniu z 8% wśród tych, którzy nie uczestniczyli w programie.
- ▶ Budowanie pewności siebie w zakresie przedsiębiorczości. 55% byłych uczestników programu korporacyjnego twierdzi, że nabyło umiejętności i wiedzę niezbędną do założenia własnej działalności gospodarczej, jeżeli nadarzy się taka okazja, w porównaniu z 41% w grupie kontrolnej.
- ▶ Tworzenie przyszłych liderów. 33% byłych uczestników programu korporacyjnego JA-YE pełni obecnie role liderów w porównaniu z 25% w grupie kontrolnej.
- ▶ Ustalenia te potwierdza kilka innych niezależnych analiz i badań.

**USTAWICZNY ROZWÓJ
ZAWODOWY**

STRATEGIE INFORMACYJNE

**STRATEGIE MAJĄCE NA CELU
PODNIESIENIE ŚWIADOMOŚCI**

**INNOWACYJNE METODY
NAUCZANIA**

METODY PRAKTYCZNE

OGÓLNOEUROPEJSKI

Przydatne linki lub źródła:

JA-YE Przedsiębiorstwo bez Granic (Enterprise without Borders®)

Program JA-YE „Przedsiębiorstwo Społeczne” (Social Enterprise Programme)

Europejski Konkurs Kreatywności i Innowacji (European Creativity and Innovation Challenge)

„Przedsiębiorczy pedagog” – dwudniowe seminarium

Przedsiębiorczy pedagog to dwudniowe seminarium poświęcone kwestiom związanym z profesjonalizmem nauczycieli i ich rolą jako inicjatorów zmian w społeczeństwie. Seminarium ma charakter interaktywny i składa się z takich elementów, jak praktyka innowacyjna, dyskusja i zastosowanie w osobistej pracy uczestnika. Samo seminarium opiera się na założeniu, że osobie zajmującej się kształceniem jest o wiele łatwiej kierować uczniami, jeżeli posiada ona odpowiednią wiedzę fachową, a także uwzględnia się fakt, że wiele osób zajmujących się kształceniem ma lub uważa, że ma ograniczone doświadczenie w przedsiębiorczości. W związku z tym seminarium pomaga nauczycielom rozpoznać i zrozumieć, w jaki sposób można na arenę przedsiębiorczości przenieść dowolnego rodzaju wiedzę i doświadczenie z prawdziwego życia. Co ważne, seminarium to stwarza również powiązania między osobami zajmującymi się kształceniem a innymi podmiotami pracującymi w tej samej dziedzinie, otwierając możliwości skutecznej współpracy.

W ramach seminarium analizuje się pojęcie przedsiębiorczego pedagoga, porównując przedsiębiorców odnoszących sukcesy ze skutecznymi nauczycielami. Przez dialog i refleksję podkreśla się i bada główne aspekty profesjonalizmu nauczyciela, tożsamości zawodowej i sposobów zainteresowania uczniów. Aspekty te obejmują postawy wobec zmian, niepewność, podejmowanie ryzyka i relacje.

Podczas dwudniowego seminarium omawia się pięć tematów:

- ▶ przedsiębiorczy pedagog,
- ▶ uczenie się i nauczanie w XXI wieku,
- ▶ co wiemy o efektywnym uczeniu się,
- ▶ zaangażowanie uczniów w proces uczenia się,
- ▶ strategie zwiększające kompetencje z zakresu przedsiębiorczości.

Rodzaj działania: bieżące inicjatywy wspierające osoby zapewniające ustawiczny rozwój zawodowy

Państwo realizacji: Zjednoczone Królestwo

Instytucja realizująca działanie: Uniwersytet Aberdeen

Strona internetowa projektu lub instytucji: <http://www.abdn.ac.uk/spe>

Główna osoba do kontaktu: dr David McMurtry

Adres e-mail głównej osoby do kontaktu: d.c.mcmurtry@abdn.ac.uk

Numer telefonu: +44 1224 274623

Dodatkowe podmioty lub zaangażowani partnerzy: szkocki program na rzecz przedsiębiorczości; chorwacka krajowa agencja ds. doskonalenia zawodowego nauczycieli; Uniwersytet Erciyes, Kayseri, Turcja

Zastosowanie / docelowi odbiorcy działania: nauczyciele, dyrektorzy, osoby przygotowujące się do zawodu nauczyciela, osoby kształcące nauczycieli, pracownicy władz oświatowych, psychologzy i pedagogzy

Docelowy poziom kształcenia: osoby odpowiedzialne za nauczanie na wszystkich poziomach kształcenia – przedszkolnym, podstawowym, średnim, dalszym i wyższym

Uczestnicy analizują proces nauki przedsiębiorczości we współczesnych kontekstach i rozpatrują przykłady dobrych praktyk. Uczestnicy biorą również udział w „planowaniu działania”, wykorzystując pomysły powstałe i przeanalizowane podczas omawiania powyższych tematów, w celu stworzenia agendy rozwoju, która pozwoli na kontynuowanie jednego aspektu z ich praktyki.

Przyjęto kilka podejść pedagogicznych promujących przedsiębiorcze postawy i kreatywność, które obejmują:

- ▶ prezentacje prowadzone przez instruktora z wykorzystaniem danych z badań i literatury oraz przykłady dobrych praktyk z wykorzystaniem filmu,
- ▶ szeroko zakrojone refleksje, dyskusje, dialog i interakcje,
- ▶ samodzielne lub grupowe planowanie działania,
- ▶ prezentacje grupowe.

Obecnie seminarium „Przedsiębiorczy pedagog” jest oferowane przez czterech partnerów zaangażowanych w realizację wspomnianego projektu, w zależności od jego dostępności. Wszystkie osoby (z dowolnego państwa europejskiego), które chcą, by przeprowadzono u nich seminarium, powinny w pierwszej kolejności skontaktować się z dr Davidem McMurtym z Uniwersytetu Aberdeen. Instytucja występująca o pozwolenie na zorganizowanie seminarium powinna zdawać sobie sprawę z konieczności poniesienia kosztów podróży i zakwaterowania presterów. Oprócz dwudniowego seminarium istnieje również społeczność e-uczenia się, dzięki której uczestnicy uzyskują dostęp do materiałów i mogą sami udostępniać materiały, a także komunikować się z innymi uczestnikami przed i po seminarium.

Oprócz rozwojowego doświadczenia związanego z doskonaleniem zawodowym w ramach seminarium prowadzona jest również działalność badaw-

cza. Za pomocą kwestionariusza zbiera się opinie uczestników na temat koncepcji przedsiębiorczego pedagoga i ich osobowości zawodowej, w szczególności tego, w jakim stopniu zdaniem uczestników ich własne nastawienie jest przedsiębiorcze.

Wpływ działania

Program został już z powodzeniem zrealizowany w Zagrzebiu w Chorwacji (w czerwcu 2012 r.), w Aberdeen w Szkocji (we wrześniu 2012 r.) i w Kayseri w Turcji (w marcu 2013 r.). Z oceny seminarium wynika, że udział w nim znacząco wpłynął na poczucie własnej skuteczności uczestników oraz wyjaśnił kwestie związane z praktyką i strategią. Następnie opublikowane zostały dokumenty i sprawozdania dotyczące seminarium w Kayseri, w których omówiono rozwój koncepcyjny i dane empiryczne, podkreślając porównania międzynarodowe.

Zaangażowanie w przedsiębiorczość i działania przedsiębiorcze miało również pozytywny wpływ na uczniów i ich proces uczenia się we wszystkich dziedzinach tematycznych. Pedagodzy, analizując swoją rolę, stali się bardziej świadomi wpływu, jaki wywierają na społeczeństwo. Stanowi to podstawę znacznego rozwoju zawodowego.

Zespoły chętnie omawiają możliwości prowadzenia seminarium we współpracy z pedagogami z innych państw i dziedzin.

**USTAWICZNY ROZWÓJ
ZAWODOWY**

BIEŻĄCE WSPARCIE

PODNOŚCENIE ŚWIADOMOŚCI

**UCZENIE SIĘ PRZEZ
DOŚWIADCZENIE**

ZJEDNOCZONE KRÓLESTWO

Norma krajowa dotycząca kształcenia w zakresie przedsiębiorczości

Centrum Edukacji i Przemysłu na Uniwersytecie Warwick w Zjednoczonym Królestwie opracowało **normę krajową dotyczącą kształcenia w zakresie przedsiębiorczości**. Norma ta zapewnia proces przeglądu jakości oraz mechanizm rozpoznawania i podkreślania znaczenia dobrych praktyk w dziedzinie opracowywania i realizowania programu nauczania w odniesieniu do kształcenia w zakresie przedsiębiorczości. Dotyczy to przede wszystkim doskonalenia zawodowego nauczycieli, a nie działań ukierunkowanych na uczniów.

Ramy podzielone są na pięć części, a w każdej z nich opisano i zidentyfikowano procesy zarządzania jakością. Procesy te obejmują następujące elementy:

- ▶ zdefiniowanie wizji kształcenia w zakresie przedsiębiorczości;
- ▶ przeprowadzanie kontroli kształcenia w zakresie przedsiębiorczości;

- ▶ planowanie kształcenia w zakresie przedsiębiorczości i zarządzanie nim;
- ▶ realizowanie programu nauczania w odniesieniu do kształcenia w zakresie przedsiębiorczości;
- ▶ ocenę kształcenia w zakresie przedsiębiorczości.

Każdy z elementów zawiera listę wymagań, jakie muszą spełnić szkoły, oraz krótkie opisowe wyjaśnienie dotyczące rodzaju dokumentów i dowodów, jakie należy ocenić w celu spełnienia normy krajowej.

Aby osiągnąć zgodność z normą krajową dotyczącą kształcenia w zakresie przedsiębiorczości, szkoły muszą przedstawić:

- ▶ dowody na zaangażowanie wszystkich uczniów w kształcenie w zakresie przedsiębiorczości;

Rodzaj działania: bieżące inicjatywy wspierające czynnych nauczycieli

Państwo realizacji: Zjednoczone Królestwo

Instytucja realizująca działanie: Centrum Edukacji i Przemysłu

Strona internetowa projektu lub instytucji: <http://www2.warwick.ac.uk/fac/soc/cei/enterpriseeducation/casestudy>

Główna osoba do kontaktu: Malcolm Hoare

Adres e-mail głównej osoby do kontaktu: m.g.hoare@warwick.ac.uk

Zastosowanie / docelowi odbiorcy działania: nauczyciele

Docelowy poziom kształcenia: nauczyciele w szkołach podstawowych, średnich i specjalnych

- ▶ wizję przyszłych potrzeb i rozwoju programu nauczania w zakresie przedsiębiorczości w celu włączenia uczenia się opartego na działaniach oraz metod, w których najważniejszym podmiotem jest uczeń;
- ▶ jasny obraz tego, jak kształcenie w zakresie przedsiębiorczości wpisuje się w szerszy program nauczania i plan rozwoju, jak również potwierdzenie zaangażowania w koncepcję stworzoną przez zespół kierowniczy i ogół kadry oraz zrozumienie tej koncepcji;
- ▶ regularną ocenę realizacji kształcenia w zakresie przedsiębiorczości, w szczególności jego wpływu na rozwój zdolności poszczególnych uczniów;
- ▶ dowody na wewnętrzny i specjalistyczny lub zewnętrzny ustawiczny rozwój zawodowy koordynatorów przedsiębiorstw i personelu szkoły.

Warunki konieczne do osiągnięcia sukcesu

- ▶ Bezpłatne i dostępne informacje. Kluczowym aspektem norm jest ich publikacja na stronie internetowej „Enterprise Village”, dzięki czemu nauczyciele i instytucje mają łatwy i bezpłatny dostęp do materiałów.
- ▶ Materiały umieszczane w internecie umożliwiają samoocenę i planowanie działań. Możliwa jest identyfikacja i praca nad wyraźnymi mocnymi i słabymi stronami realizacji ogólnego programu kształcenia w zakresie przedsiębiorczości w szkołach.
- ▶ Dostępna jest zewnętrzna akredytacja.

Wpływ działania

- ▶ W związku z wymogiem posiadania w swojej ofercie specjalistycznych szkoleń poświęconych doskonaleniu zawodowemu wzrósł popyt na szkolenia w zakresie przedsiębiorczości dla nauczycieli i podaż tych szkoleń oraz wzrosła liczba tworzonych użytecznych sieci łączących przedsiębiorstwa szkolne.
- ▶ Personel wykorzystujący w swojej pracy materiały informuje, że docenia zorganizowane podejście i możliwości podkreślania znaczenia najlepszych zidentyfikowanych praktyk.
- ▶ Pracownicy często są w stanie zidentyfikować „ukrytą” formę kształcenia w zakresie przedsiębiorczości, która ma miejsce w ich szkołach, ale która nie była wcześniej rozpoznana.
- ▶ Nauczyciele i ich mentorzy doceniają zapewnienie jasnych wytycznych mających na celu wspieranie prowadzenia wysokiej jakości kształcenia w zakresie przedsiębiorczości. Ponadto pozytywnie reagują na stanowiącą część wymogów elastyczność, która pozwala odnieść się do lokalnych priorytetów przy jednoczesnym spełnieniu podstawowych kryteriów.

**USTAWICZNY ROZWÓJ
ZAWODOWY**

BIEŻĄCE WSPARCIE

WPISANY

NORMALIZACJA

ZJEDNOCZONE KRÓLESTWO

Przydatne linki lub źródła:

Strona internetowa Centrum Edukacji i Przemysłu: <http://www2.warwick.ac.uk/fac/soc/cei>

Strona internetowa Enterprise Village: <http://www.enterprisevillage.org.uk>

Interpretacja pojęcia przedsiębiorczości w programie nauczania

Centrum Badań Edukacyjnych i Rozwoju Edukacyjnego (Centre for Educational Research and Development – CERD) jest agencją rządu libańskiego, która odgrywa główną rolę w opracowywaniu programu nauczania. Agencja zajmuje się rozwijaniem koncepcji mających na celu włączenie przedsiębiorczości do krajowego systemu kształcenia. W ramach programu pilotażowego treści z zakresu przedsiębiorczości wprowadza się do programu nauczania zarówno w kształceniu ogólnym, jak i w kształceniu i szkoleniu zawodowym. Aby osiągnąć ten cel, podjęto kilka kroków:

- ▶ Po pierwsze CERD przedstawiła projekt ministrom, aby przekonać ich o potrzebie inwestycji;

- ▶ po drugie, wybrano placówki pilotażowe (łącznie około 50), a dyrektorów tych szkół zaproszono do wzięcia udziału w dyskusji poświęconej projektowi;
- ▶ ponadto CERD zorganizowała szkolenia dla nauczycieli w szkołach, aby mogli oni rozpocząć realizację inicjatywy.

Dostarczono i opracowano szereg zasobów w celu wsparcia realizacji, m.in. wytyczne dotyczące programu nauczania, materiały dla uczniów i podręcznik dla nauczycieli. Wszystkie materiały były zgodne z aktywnym podejściem do uczenia się i rozpoczynały się nauką podstawowych umiejętności sprzyjających zatrudnieniu.

Rodzaj działania: bieżące inicjatywy wspierające czynnych nauczycieli

Państwo realizacji: Liban

Instytucja realizująca działanie: Centrum Badań Edukacyjnych i Rozwoju Edukacyjnego (CERD)

Strona internetowa projektu lub instytucji: <http://www.crdp.org/CRDP>

Zastosowanie / docelowi odbiorcy działania: nauczyciele zajmujący się kształceniem ogólnym oraz kształceniem i szkoleniem zawodowym

Docelowy poziom kształcenia: szkoły podstawowe

Warunki konieczne do osiągnięcia sukcesu

- ▶ Bardziej powszechny wpływ oznacza konieczność włączenia przedsiębiorczości do programu nauczania. Projekt ten postrzegano jako pierwszy krok w tworzeniu „przedsiębiorczego społeczeństwa” w Libanie. Ponieważ w ramach tego projektu dążono do wywarcia większego wpływu na społeczeństwo libańskie, kluczem do osiągnięcia sukcesu było włączenie przedsiębiorczości do głównego programu nauczania, a nie tylko do zajęć pozalekcyjnych.
- ▶ Zaangażowanie wszystkich kluczowych podmiotów. Aby zidentyfikować mocne i słabe strony, przeprowadzono projekty pilotażowe. Na podstawie uzyskanych wyników stwierdzono, że do zapewnienia pomyślnej realizacji projektów pilotażowych niezbędne było zaangażowanie na trzech poziomach (początkowo na poziomie ministerstwa, następnie dyrektorów szkół i na poziomie pracowników dydaktycznych).
- ▶ Zmniejszenie powielania w celu zmaksymalizowania opłacalności. Każdy z fundatorów pracował nad różnymi aspektami programu, aby zapobiec pokrywaniu się zakresów działalności.

USTAWICZNY ROZWÓJ
ZAWODOWY

INICJATYWY WSPIERAJĄCE

PODNOŚCENIE ŚWIADOMOŚCI

MATERIAŁY DYDAKTYCZNE

LIBAN

Projecte Emprenedors (projekt „Przedsiębiorca”)

Co semestr około 10 nauczycieli z różnych szkół, w których realizowany jest **program z zakresu przedsiębiorczości**, spotyka się w Departamencie Edukacji Katalonii w celu omówienia i wymiany materiałów, doświadczeń i pomysłów. Materiały te obejmują pomoc dla nauczycieli, którzy kierują uczniami w trakcie realizacji projektów, dotyczących w szczególności stworzenia (fikcyjnego) przedsiębiorstwa, np. „Zakładanie firmy: Pisanie planu operacyjnego”. W trakcie programu zapewniane są plany lekcji, notatki dydaktyczne, zestawy zadań dla uczniów oraz informacje na temat istotnych elementów przepisów państwowych, przydatne linki, filmy na dany temat, przykłady z projektów z ubiegłych lat. Ponadto wszyscy nauczyciele dzielą się swoimi doświadczeniami i wynikami z promowania przedsiębior-

czości w ich szkołach; większość z nich proszona jest o przygotowanie arkusza oceny do przedłożenia, zaś niektórzy prezentują efekty swojej pracy w sposób bardziej kreatywny. Mogą np. stworzyć film ukazujący wyniki prezentacji przeprowadzonych przez uczniów w ramach ich końcowego projektu.

Departament Edukacji udostępnił bazę kontaktową, obejmującą lokalne przedsiębiorstwa, oraz omówił sposoby nawiązania kontaktów w ramach poszczególnych przedziałów czasowych projektu. Departament podkreślił również użyteczność przedsiębiorców odnoszących sukcesy, którzy przyjeżdżają do szkół, aby zmotywować uczniów na początku realizacji projektów.

Rodzaj działania: bieżące inicjatywy wspierające czynnych nauczycieli

Państwo realizacji: Hiszpania (Katalonia)

Instytucja realizująca działanie: Departament Edukacji Katalonii

Strona internetowa projektu lub instytucji: strona internetowa Departamentu Edukacji Katalonii: <http://www20.gencat.cat/portal/site/ensenyament>

Główne osoby do kontaktu: Xavier Yáñez, Maria Ojuel i Monica Artigas

Adres e-mail głównych osób do kontaktu: xyanez@xtec.cat, mojuel@xtec.cat, monica.artigas@terra.es

Numer telefonu: +34 935 51 69 00, wewn. 3835

Zastosowanie / docelowi odbiorcy działania: nauczyciele realizujący program z zakresu przedsiębiorczości w swoich szkołach

Docelowy poziom kształcenia: ustawiczny rozwój zawodowy, nauczyciele kształcenia średniego

Warunki konieczne do osiągnięcia sukcesu

Przedsiębiorcze szkoły są dość nowym zjawiskiem w Katalonii, dlatego też wsparcie ze strony Departamentu Edukacji jest istotne.

Działalność promowana jest w ramach ustawicznego rozwoju zawodowego nauczycieli z Departamentu Edukacji oraz oferowana jest bezpłatnie w ramach projektu pilotażowego niektórym szkołom w Katalonii. Departament Edukacji odgrywa zasadniczą rolę w umożliwianiu nauczycielom wymiany informacji i materiałów, w szczególności tym, którzy są po raz pierwszy zaangażowani w tego rodzaju projekt. Ponadto w tym roku do programu realizowanego na trzecim roku obowiązkowego kształcenia średniego włączono nowy przedmiot fakultatywny „emprenedoria” (przedsiębiorczość). W związku z tym istotne jest, aby dostęp do takich szkoleń miało coraz więcej nauczycieli, przede wszystkim nauczycieli ekonomii, którzy są zazwyczaj odpowiedzialni za tego rodzaju nowy przedmiot. Ponadto szkoły dysponują ograniczonymi materiałami, dlatego też pomoc i informacje ze strony Departamentu Edukacji są kluczowe dla zapewnienia wysokiej jakości informacji.

W ramach „Projecte Emprenedors” opracowano obecnie 25-godzinny kurs poświęcony głównie nowemu przedmiotowi – przedsiębiorczości – który zapewni nauczycielom narzędzia i zasoby niezbędne do realizacji tego projektu.

USTAWICZNY ROZWÓJ
ZAWODOWY

INICJATYWY WSPIERAJĄCE

WSPÓŁPRACA

MATERIAŁY DYDAKTYCZNE

HISZPANIA

Przydatne linki lub źródła:

Link do niektórych rozdanych materiałów: http://phobos.xtec.cat/cirel/cirel/index.php?option=com_content&view=article&id=105&Itemid=74

Strona internetowa Departamentu Edukacji, na której znaleźć można kilka źródeł na temat przedsiębiorczości: <http://www.xtec.cat/web/recursos/emprenedoria>

Indeks

Sekcja	Instytucja realizująca działanie	Tytuł analizy przykładów	Strona
Kształcenie początkowe nauczycieli	Uniwersytet Jyväskylä (Finlandia)	Przedsiębiorcze podejścia w kształceniu nauczycieli	16
Kształcenie początkowe nauczycieli	Państwowa Wyższa Szkoła Sztuk Pięknych i Wzornictwa, Dublin (Irlandia)	„Ruchome posągi” – sztuka w kształceniu nauczycieli	18
Kształcenie początkowe nauczycieli	Group T – Leuven Education College (Belgia)	Sztuka nauczania z właściwym nastawieniem	20
Kształcenie początkowe nauczycieli	Uniwersytet St Mary's (St Mary's University College), Belfast (Zjednoczone Królestwo – Irlandia Północna)	Ocena jakościowych efektów uczenia się	22
Kształcenie początkowe nauczycieli	Wyższa Szkoła Edukacji, Komunikacji i Sportu, Politechnika w Guardzie (Portugalia)	Przedmiot w programie nauczania – „Kształcenie w zakresie umiejętności osobistych i społecznych”	24
Kształcenie początkowe nauczycieli	Uniwersytet Xios (Belgia)	Nauka w ramach zintegrowanych warsztatów dydaktycznych	26
Kształcenie początkowe nauczycieli	Uniwersytet w Janinie, Wydział Wczesnej Edukacji (Grecja)	Program opieki dydaktycznej na uniwersytecie	28
Kształcenie początkowe nauczycieli	SEECEL (Centrum Nauki Przedsiębiorczości Europy Południowo-Wschodniej) (międzynarodowe)	Projekt regionalny dotyczący nauki przedsiębiorczości ze szczególnym uwzględnieniem kształcenia nauczycieli przed podjęciem pracy i doskonalenia zawodowego nauczycieli	30
Kształcenie początkowe nauczycieli	Jednostka Kształcenia Zawodowego Nauczycieli HAMK (Finlandia)	Program kształcenia zawodowego nauczycieli	32
Kształcenie początkowe nauczycieli	Uniwersytet Swansea (Zjednoczone Królestwo)	Wkład absolwentów w doskonalenie zawodowe nauczycieli	34
Kształcenie początkowe nauczycieli	Uniwersytet Laponii (Finlandia)	Obowiązkowy kurs muzyki w ramach podejścia przedsiębiorczego (podejście pedagogiczne)	36
Kształcenie początkowe nauczycieli	Uniwersytet Kopenhaski, Wydział Kształcenia Nauczycieli (Dania)	Konsultant w zakresie innowacji: Uniwersytet Kopenhaski	38
Kształcenie początkowe nauczycieli	Uniwersytet Sogn og Fjordane (Norwegia)	„Przedsiębiorstwa wiejskie wspierające uczenie się przez działanie” – narzędzie zawodowe i pedagogiczne	40
Kształcenie początkowe nauczycieli	Instituto Politécnico de Viana do Castelo (IPVC) (Portugalia)	Program w zakresie przedsiębiorczości dla dzieci w wieku od 3 do 12 lat	42
Kształcenie początkowe nauczycieli	Uniwersytet Artevelde (Belgia)	ACCIO – Centrum (Centrum Kreatywności, Innowacji i Przedsiębiorczości)	44
Kształcenie początkowe nauczycieli	Ministerstwo Edukacji i Nauki byłej jugosłowiańskiej republiki Macedonii (FYROM)	Innowacje i przedsiębiorczość	46
Kształcenie początkowe nauczycieli	Walijska Sieć Osób Kształcących w zakresie Przedsiębiorczości (Zjednoczone Królestwo)	Walijska Sieć Osób Kształcących w zakresie Przedsiębiorczości	48
Ustawiczny rozwój zawodowy	Szkoła średnia Matija Antun Reljković, Slavonski Brod (Chorwacja)	Szkoła średnia Matija Antun Reljković (Slavonski Brod)	54
Ustawiczny rozwój zawodowy	Manchester Academy (Zjednoczone Królestwo)	Manchester Academy	56
Ustawiczny rozwój zawodowy	Zespół Szkół Technicznych w Mikołowie (Polska)	„Kompetencje – tak, stereotypy – nie”	58

Ustawiczny rozwój zawodowy	Uniwersytet w Turku / Politechnika Lappeenranta (Finlandia)	Wirtualne środowisko nauki dla kształcenia w zakresie przedsiębiorczości – YVI	60
Ustawiczny rozwój zawodowy	IFEX – jednostka w Ministerstwie Finansów i Ekonomii Badenii-Wirtembergii (Niemcy)	Zwiększenie przedsiębiorczości nauczycieli i uczniów	62
Ustawiczny rozwój zawodowy	Valnalon (Hiszpania)	Uznanie i rozwijanie praktyk z zakresu przedsiębiorczości w doskonaleniu zawodowym nauczycieli	64
Ustawiczny rozwój zawodowy	Creativity, Culture and Education (CCE) – brytyjska organizacja pozarządowa i charytatywna (Zjednoczone Królestwo)	Twórcze partnerstwa	66
Ustawiczny rozwój zawodowy	Ministerstwo Prezydencji Rady Ministrów (Portugalia)	Programa Escolhas (Program wyborów)	68
Ustawiczny rozwój zawodowy	Izba Rzemiosła i Małych Przedsiębiorstw (Słowenia)	Projekt UPI	70
Ustawiczny rozwój zawodowy	ANESPO (Portugalia); CEBANC (Hiszpania); Centrum Rozwoju i Innowacji w Kształceniu (TEHNE) (Rumunia); Europejskie Forum Kształcenia Technicznego i Zawodowego (EfVET) (Dania, Hiszpania, Portugalia, Rumunia, Zjednoczone Królestwo); Niels Brock Business College (Dania); Norton Radstock College i Bath Spa University (Zjednoczone Królestwo)	„Projekt Life 2” – Trening umiejętności trenerskich	72
Ustawiczny rozwój zawodowy	Rouen Business School (Francja)	Innowacje w pedagogice z zakresu przedsiębiorczości	74
Ustawiczny rozwój zawodowy	IZER – Institut Européen de L'Entrepreneuriat Rural (Francja)	Metoda MIME	76
Ustawiczny rozwój zawodowy	Zöld Kakas Líceum (Węgry)	Tworzenie sieci kontaktów ze środowiskiem biznesu	78
Ustawiczny rozwój zawodowy	Tknika, jednostka zależna wydziału ds. kształcenia i szkolenia zawodowego i uczenia się przez całe życie, Departament Edukacji, Polityki Językowej i Kultury rządu baskijskiego (Hiszpania)	Tknika – Centrum innowacji na rzecz kształcenia i szkolenia zawodowego i uczenia się przez całe życie	80
Ustawiczny rozwój zawodowy	Belgijska sieć szkoleń z zakresu przedsiębiorczości (NFTE), (Belgia)	Biegła przedsiębiorczość i znajomość umiejętności w zakresie przedsiębiorczości	82
Ustawiczny rozwój zawodowy	Bułgarski Ośrodek Firm Szkoleniowych (Bułgaria)	Szkolenie nauczycieli w zakresie tworzenia „przedsiębiorstw treningowych” w szkołach	84
Ustawiczny rozwój zawodowy	Fundacja Młodzieżowej Przedsiębiorczości w Europie (JA-YE Europe) (międzynarodowa)	Działalność organizacji JA-YE w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli w szkołach	86
Ustawiczny rozwój zawodowy	Uniwersytet Aberdeen (Zjednoczone Królestwo)	„Przedsiębiorczy pedagog” – dwudniowe seminarium	88
Ustawiczny rozwój zawodowy	Centrum Edukacji i Przemysłu (Zjednoczone Królestwo)	Norma krajowa dotycząca kształcenia w zakresie przedsiębiorczości	90
Ustawiczny rozwój zawodowy	Centrum Badań Edukacyjnych i Rozwoju Edukacyjnego (CERD) (Liban)	Interpretacja pojęcia przedsiębiorczości w programie nauczania	92
Ustawiczny rozwój zawodowy	Departament Edukacji Katalonii (Hiszpania, Katalonia)	Projecte Emprenedors (projekt „Przedsiębiorca”)	94

ENTERPRISE & INDUSTRY MAGAZINE

ENTERPRISE & INDUSTRY MAGAZINE w wersji on-line (http://ec.europa.eu/enterprise/magazine/index_en.htm) jest poświęcony takim zagadnieniom, jak: małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP), innowacje, przedsiębiorczość, jednolity rynek towarów, konkurencyjność, ochrona środowiska, polityka przemysłowa itp.

Wydanie papierowe czasopisma ukazuje się trzy razy do roku. Aby otrzymać pocztą bezpłatny egzemplarz z języku angielskim, francuskim, hiszpańskim lub niemieckim, należy wysłać zamówienie ze strony http://ec.europa.eu/enterprise/magazine/print-edition/subscription/index_en.htm.

Europe Direct to serwis, który pomoże Państwu znaleźć odpowiedzi na pytania dotyczące Unii Europejskiej.

Numer bezpłatnej infolinii (*): 00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Niektórzy operatorzy nie umożliwiają połączeń z numerami 00 800 lub pobierają za nie opłaty.

